Заїка Антоніна Михайлівна

Тарнавська Світлана Степанівна

# Математика

Підручник для 3 класу закладів загальної середньої освіти

Видавництво «Підручники і посібники»

2025

За типовою освітньою програмою, розробленою під керівництвом Р. Б. Шияна

© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

Антоніна Заїка
Світлана Тарнавська

# МАТЕМАТИКА

## Частина 1

3

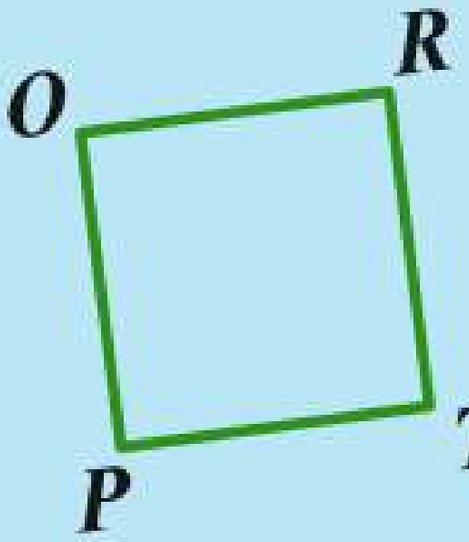


650 + 350 = 1000

9 • 7

Видавництво «Підручники і посібники»

## Таблиця Піфагора (множення і ділення)

| | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 2 | 4 | 6 | 8 | 10 | 12 | 14 | 16 | 18 |
| 3 | 6 | 9 | 12 | 15 | 18 | 21 | 24 | 27 |
| 4 | 8 | 12 | 16 | 20 | 24 | 28 | 32 | 36 |
| 5 | 10 | 15 | 20 | 25 | 30 | 35 | 40 | 45 |
| 6 | 12 | 18 | 24 | 30 | 36 | 42 | 48 | 54 |
| 7 | 14 | 21 | 28 | 35 | 42 | 49 | 56 | 63 |
| 8 | 16 | 24 | 32 | 40 | 48 | 56 | 64 | 72 |
| 9 | 18 | 27 | 36 | 45 | 54 | 63 | 72 | 81 |

## Закони множення

| | | |
|---|---|---|
| $5 \cdot 7 = 7 \cdot 5$ | $a \cdot b = b \cdot a$ | Переставний закон множення |
| $5 \cdot 2 \cdot 6 = (5 \cdot 2) \cdot 6 = 5 \cdot (2 \cdot 6)$ | $a \cdot b \cdot c = (a \cdot b) \cdot c = a \cdot (b \cdot c)$ | Сполучний закон множення |
| $(10 + 7) \cdot 3 = 10 \cdot 3 + 7 \cdot 3$ | $(a + b) \cdot c = a \cdot c + b \cdot c$ | Розподільний закон множення відносно додавання |

## Особливі випадки множення і ділення

| | | | |
|---|---|---|---|
| $1 \cdot a = a$ | $a \cdot 1 = a$ | $0 \cdot b = 0$ | $b \cdot 0 = 0$ |
| $1 \cdot 57 = 57$ | $43 \cdot 1 = 43$ | $0 \cdot 51 = 0$ | $64 \cdot 0 = 0$ |
| $a : 1 = a$ | $a : a = 1$ | $0 : a = 0$ | ~~$a : 0$~~ |
| $17 : 1 = 17$ | $17 : 17 = 1$ | $0 : 4 = 0$ | ~~$0 : 0$~~ |
| $10 \cdot 3 = 30$ | $100 \cdot 3 = 300$ | $70 : 7 = 10$ | $700 : 10 = 70$ |
| $3 \cdot 10 = 30$ | $3 \cdot 100 = 300$ | $70 : 10 = 7$ | $700 : 100 = 7$ |

© Заїка А.М., Тарнавська С. С.

## Нумераційна таблиця (таблиця розрядів)

| Сотні | Десятки | Одиниці | Число | Інфографіка числа |
|---|---|---|---|---|
| | | 3 | 3 | |
| | 4 | 0 | 40 |  |
| | 4 | 3 | 43 | |
| 2 | 0 | 0 | 200 | |
| 2 | 0 | 3 | 203 | |
| 2 | 4 | 0 | 240 | |
| 2 | 4 | 3 | 243 | |

## Розрядний склад трицифрових чисел

4 сот. + 2 дес. + 5 од.= 425

425 = 4 сот. + 2 дес. + 5 од.

425 = 400 + 20 + 5

400, 20, 5 — розрядні числа

306 = 3 сот. + 0 дес. + 6 од.

790 = 7 сот. + 9 дес. + 0 од.

306 = 300 + 6

790 = 700 + 90

## Порівняння трицифрових чисел

538 > 498, бо 5 сот. > 4 сот.

476 > 429, бо 4 сот. = 4 сот., а 7 дес. > 2 дес.

406 > 402, бо 4 сот. = 4 сот., 0 дес. = 0 дес., а 6 од. > 2 од.

© Заїка А.М. Тарнавська С. С.

**Антоніна Заїка, Світлана Тарнавська**

# МАТЕМАТИКА

## Підручник для 3 класу
### закладів загальної середньої освіти

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

*У двох частинах*

## Частина 1

Тернопіль
Видавництво «Підручники і посібники»
2025

© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

УДК 51(075.2)
З-17

Підручник написано
відповідно до Типової освітньої програми,
розробленої під керівництвом Р. Б. Шияна

**Рекомендовано Міністерством освіти і науки України**
(*наказ МОН України від 07.01.2025 № 22*)

## Умовні позначення

висновки й поради від Мудрика

диференційовані завдання

робота в групі

практичні поради,
завдання

робота в парі

завдання для допитливих

завдання для
самопідготовки

Електронний
інтерактивний
додаток

**Заїка А.**
З-17 Математика : підруч. для 3-го класу закл. загал. серед. освіти. У 2 ч. Ч. 1 / А. Заїка, С. Тарнавська. — Тернопіль : Підручники і посібники, 2025. — 144 с.

**УДК 51(075.2)**



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

## Дорогі третьокласниці й третьокласники!

Ми продовжуємо вивчати математику. Вона допомагає нам довідатися більше про Всесвіт, його властивості й закономірності.

За допомогою вимірювань і математичних обчислень проводяться різноманітні дослідження. Тому математику називають царицею усіх природничих наук.

Наші домівки й школу спроєктували люди, що володіють знаннями з математики. Планшети й мобільні телефони, друк книжок, обладнання, що забезпечує роботу крамниць і кінотеатрів, неможливі без комп'ютерів, котрі побудовані на математичних принципах і законах. Якщо людство колись підкорить інші планети, вилікує хвороби чи подолає бідність, це відбудеться й за допомогою математики. І, можливо, за вашою участю.

То ж вирушаймо в подорож стежками математики.

Бажаємо вам наполегливості, натхнення й цікавих відкриттів.

Автори



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

## ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ ЗА 2 КЛАС

## НУМЕРАЦІЯ ЧИСЕЛ У МЕЖАХ 100

**1.** Прочитай трійки чисел. Що спільне в кожній трійці, а що відмінне?

2, 12, 20;  7, 17, 70;  9, 19, 90;  4, 14, 40.

Склади трійку подібних чисел. Запиши її.

**2.** Полічи десятками. Назви́ й запиши круглі числа першої сотні. Скільки їх?

**3.** Полічи й запиши числа. Де лічити зручніше?

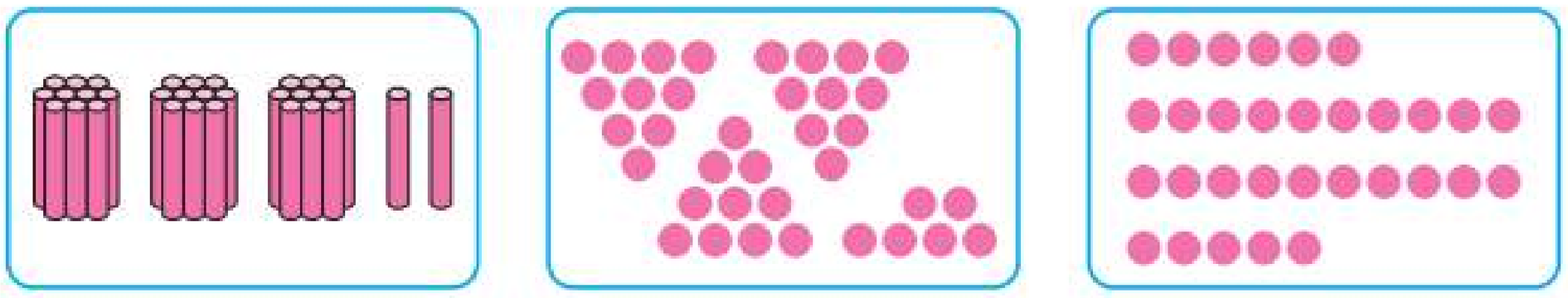

**4.** Назви́ числа, які в натуральному ряді розміщені між 15 і 24; 40 і 51; 62 і 72.

Числа 1, 2, 3, 4, 5, … утворюють ряд **натуральних** чисел.
**Натуральні** числа використовують для лічби предметів.

**5.** Запиши числа, які мають 3 дес.; 8 дес.; 5 дес. 2 од.; 3 дес. 4 од.; 8 дес. 8 од.; 10 дес.

Поясни, чому такі числа називають натуральними.

Поділися своїми міркуваннями.

**6.** Яке найменше натуральне число? Як утворюється наступне число до даного?

Чи існує найбільше натуральне число?

Доведи свою думку.

Проведіть почергово лічбу.



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**7.** Прочитай вирази. Обчисли з коментуванням.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 52 + 1 | 68 – 1 | 90 + 3 | 30 + 20 | 85 – 80 |
| 59 + 1 | 70 – 1 | 93 – 3 | 50 – 10 | 73 – 73 |

**8.** Скільки многокутників? Назви́ многокутники в порядку збільшення кількості кутів.

*Які предмети, що нас оточують, мають форму чотирикутника?*

**9.** В одній коробці конструктора 48 деталей, а в другій — на 3 більше. Скільки деталей у двох коробках?

**10.** У першому класі 26 дітей, у другому — на 4 дитини менше. Скільки дітей в обох класах?

Поцікався, скільки дітей у першому та другому класах твоєї школи.

**11.**

| | | | |
|---|---|---|---|
| 20 + 30 – 40 | 36 + 4 | 7 · 3 | 18 : 3 |
| 70 – 20 + 50 | 40 – 1 | 8 · 4 | 24 : 3 |
| 24 + 1 | 100 – 1 | 3 · 5 | 30 : 5 |
| 37 – 1 | 100 – 2 | 0 · 6 | 20 : 4 |

**12.** Для побудови вежі з першої коробки конструктора взяли 12 деталей, а з другої — 7. Скільки деталей залишилося в обох коробках? Необхідні дані для розв'язання задачі добери із задачі № 9.

**13.** Використовуючи цифри 1, 3, 5, запиши стільки чисел, скільки зумієш. Прочитай їх.
Яке із записаних чисел найбільше? Найменше?



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

## ПОРІВНЯННЯ ЧИСЕЛ. НА́ЗВИ ЧИСЕЛ ПІД ЧАС ДОДАВАННЯ І ВІДНІМАННЯ

**14.** Усно.

| | | | |
|---|---|---|---|
| $17 + 1$ | $37 + 3$ | $58 + 2$ | $60 + 8$ |
| $18 - 1$ | $40 - 3$ | $58 + 3$ | $68 - 60$ |

**15.** Які числа пропущено на числовому промені? Яке з пропущених чисел найменше? Найбільше? Чому?

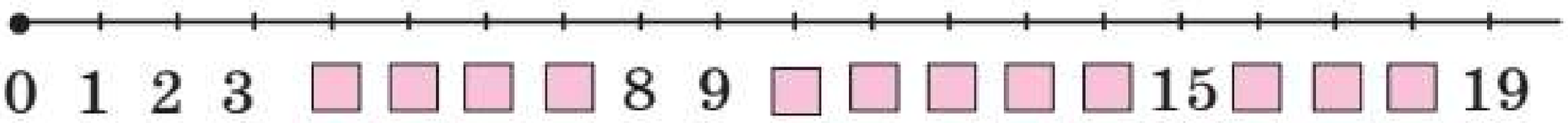


**16.** Запиши «сусідів» чисел 15, 29, 48, 70.

**17.** Поясни, що позначає цифра 5 у числах 75, 57, 50, 55. Запиши останнє число у вигляді суми розрядних доданків.

**18.** Порівняй числа. Поясни.

| | | | |
|---|---|---|---|
| 9 і 29 | 70 і 50 | 72 і 75 | 84 і 64 |

**19.** Обчисли суми, у яких перший доданок більший за другий.

| | | | |
|---|---|---|---|
| $25 + 4$ | $8 + 11$ | $79 + 1$ | $32 + 23$ |

**20.** Прочитай різниці, у яких від'ємник менший, ніж 30.

| | | | |
|---|---|---|---|
| $42 - 40$ | $40 - 10$ | $63 - 63$ | $47 - 20$ |

**21.** Зобрази в зошиті геометричні фігури (див. малюнок), які не є многокутниками. Назви́ їх.

Які предмети довкілля мають форму цих фігур?

*Виготов з м'якого дроту такі й подібні до них фігури.*



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

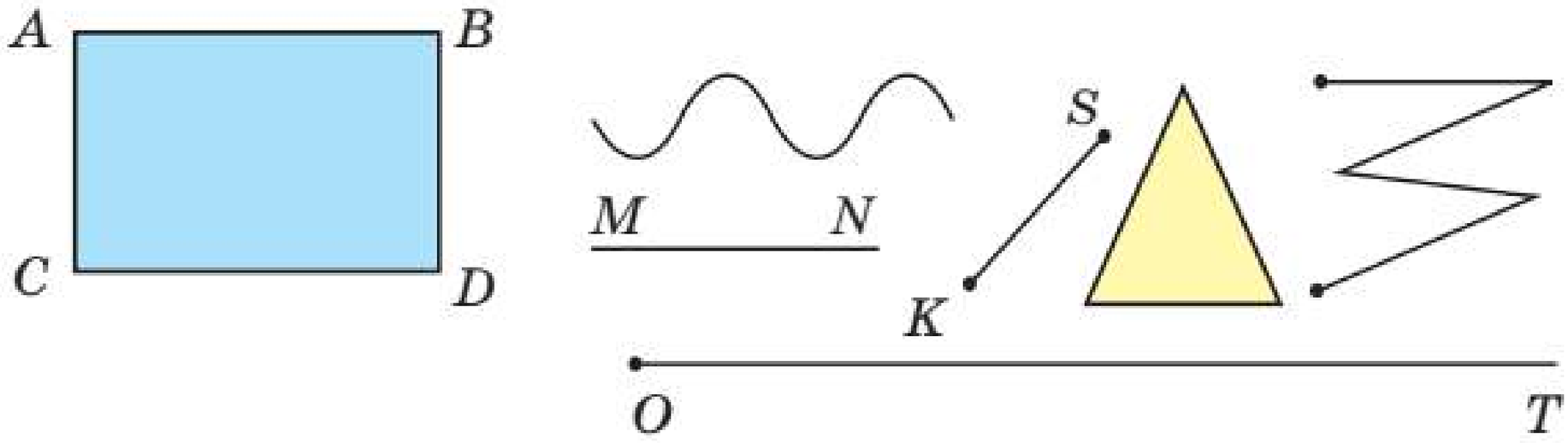


**22.** Сім'я заготувала 45 л яблучного і 24 л томатного соку. До Нового року сім'я випила 15 л яблучного соку і 9 л томатного. Скільки літрів соку залишилося? Розв'яжи задачу двома способами.

Скористайся схемами.

**I спосіб**

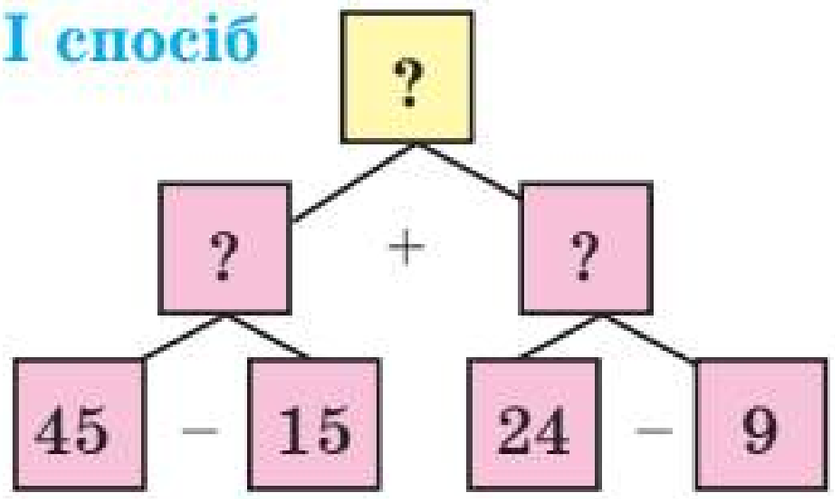


**II спосіб**

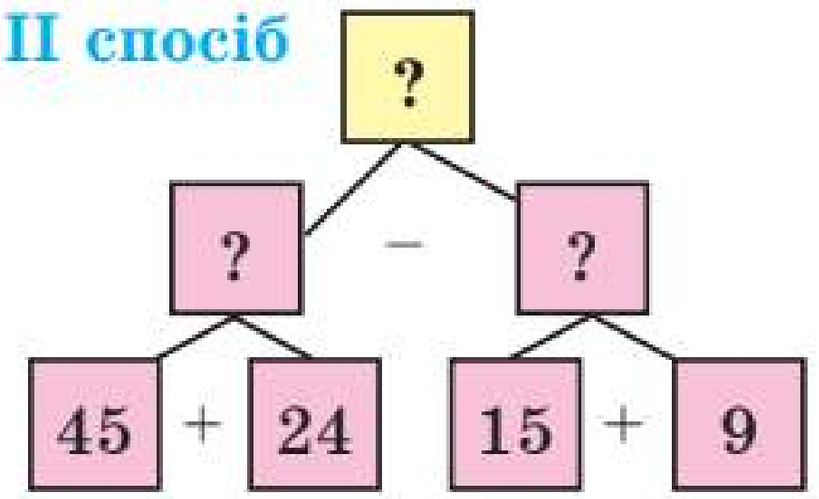


**23.** $10 + 7$ $\quad 17 - 10$ $\quad 33 + 21$ $\quad 1$ дм $+ 7$ см

$80 + 3$ $\quad 83 - 3$ $\quad 66 - 15$ $\quad 8$ дм $- 3$ см

**24.** На зиму сім'я заготувала 35 л яблучного соку і 19 л томатного. Скільки літрів соку заготовила сім'я на зиму?

Перенеси схему в зошит. Доповни її числами.

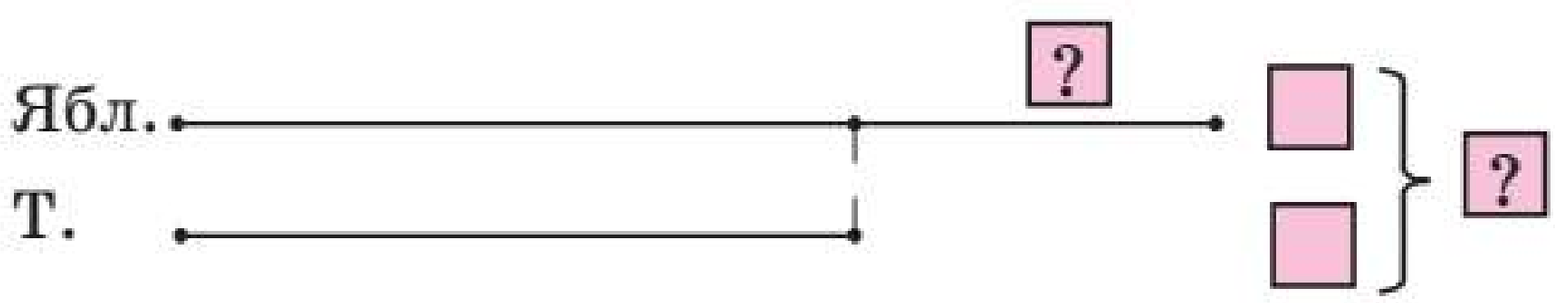


Якого соку сім'я заготувала більше й на скільки літрів?



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**25.** Досліди́, якими числами відрізняються групи чисел у рамках.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 10 | 12 | 14 | 16 | 18 |
| 21 | 23 | 25 | 27 | 29 |
| 33 | 34 | 35 | 36 | |
| 43 | 46 | 47 | | |
| 55 | 56 | | | |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 10 | 12 | 14 | 16 | 18 |
| 21 | 23 | 25 | 27 | 29 |
| 32 | 33 | 35 | 36 | |
| 43 | 45 | 47 | | |
| 54 | 55 | | | |

## ДОДАВАННЯ ЧИСЕЛ

**26.** Прочитай вирази. Знайди їх числові значення.

| | | | |
|---|---|---|---|
| $50 + 30$ | $40 + 4$ | $7 + 3$ | $45 + 20$ |
| $50 - 30$ | $40 - 4$ | $7 - 3$ | $45 - 20$ |

**27.** Поясни способи додавання чисел частинами.

$7 + 5 = (7 + 3) + 2 = 12$

$3 \quad 2$

$9 + 7 = (9 + 1) + 6 = 16$

$1 \quad 6$

$19 + 17 = 20 + 16 = 36$

$1 \quad 16$

$67 + 25 = (67 + 3) + 22 = 92$

$3 \quad 22$

$67 + 25 = (67 + 20) + 5 = 92$

$20 \quad 5$

**28.** Обчисли вирази за зразком.

| | | | |
|---|---|---|---|
| $8 + 4$ | $8 + 9$ | $28 + 14$ | $38 + 29$ |
| $9 + 3$ | $7 + 8$ | $44 + 56$ | $17 + 15$ |



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**29.** Прочитай способи додавання суми до числа за поданими числовими і буквеними записами.
Читаючи, використай назви чисел під час додавання.

$$43 + (10 + 5) = \begin{cases} (43 + 10) + 5 \\ \text{або} \\ (43 + 5) + 10 \end{cases}$$

$$a + (b + c) = \begin{cases} (a + b) + c \\ \text{або} \\ (a + c) + b \end{cases}$$

**30.** Запиши суму чисел 38 і 36. Знайди її значення зручним для тебе способом.

Склади задачу про птицю в домогосподарстві, використовуючи суму цих чисел.

**31.** За допомогою лінійки побудуй пряму, промінь і відрізок. Познач їх великими буквами латинського алфавіту ($A$, $B$, $C$, $D$, ...). Прочитай назви фігур.

**32.** Поясни спосіб додавання чисел на числовому промені.

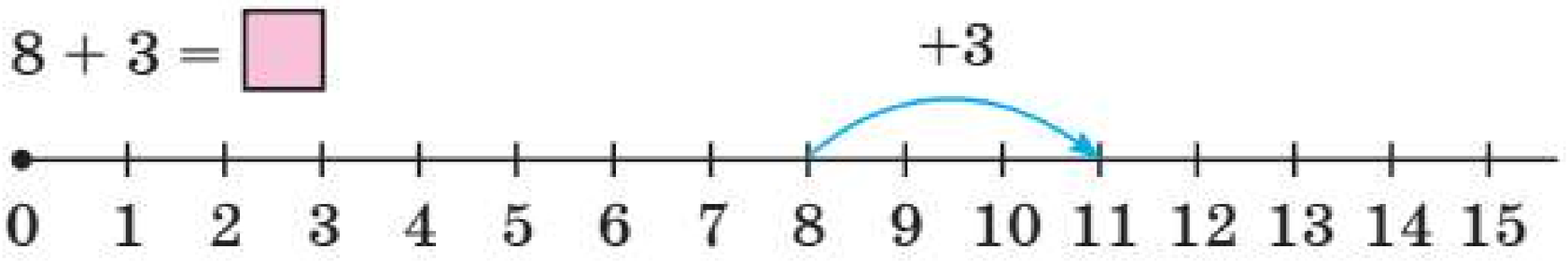


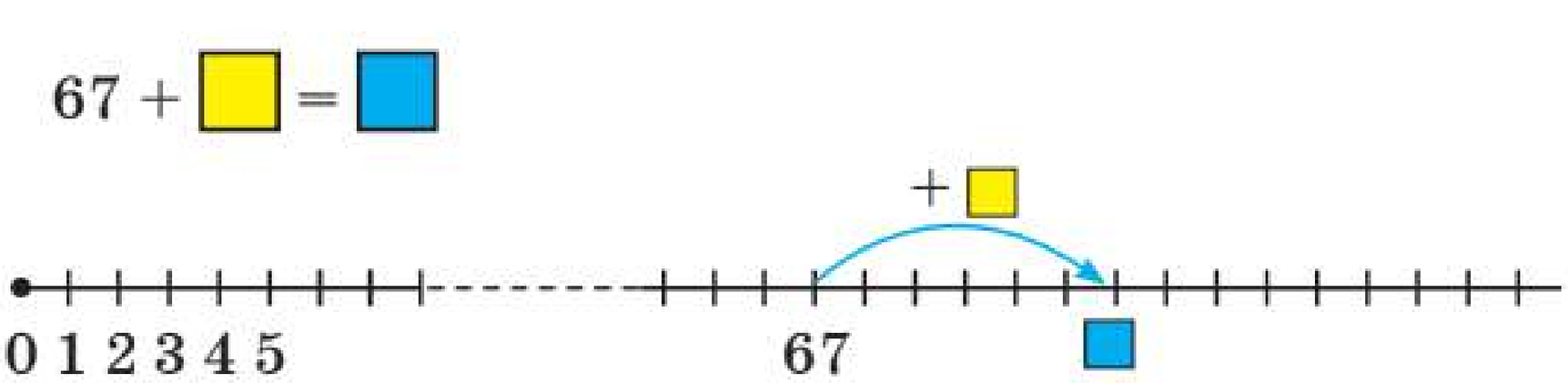

Чому числовий промінь «розірвано»?



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**33.** Додавати невеликі числа можна за допомогою двох лінійок зі шкалою.

Поясни спосіб додавання $3 + 8$ за допомогою двох лінійок.

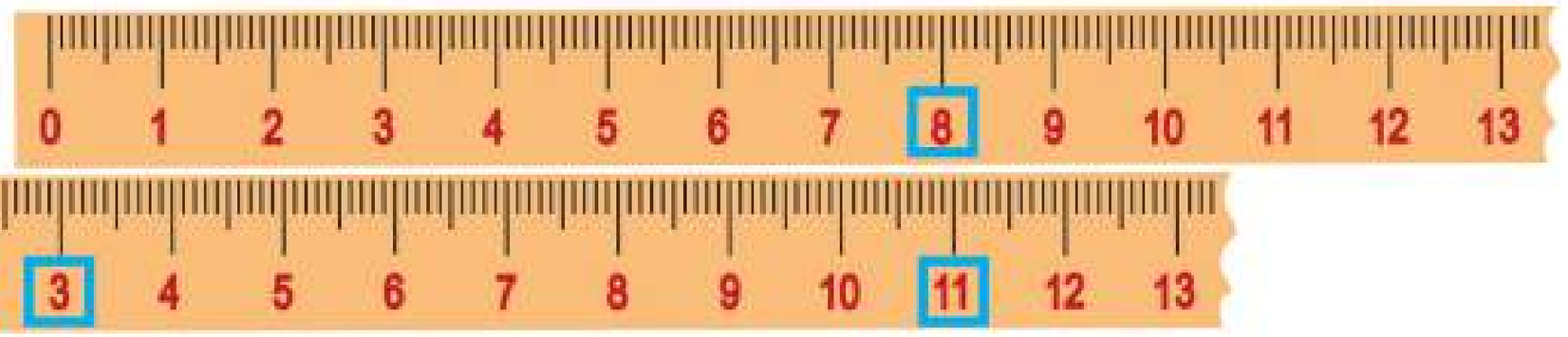


*Потренуйся. Запропонуй два подібні завдання.*

А чи можна за допомогою двох лінійок виконати додавання круглих десятків? Чому?

**34.** Назви табличні ви́падки додавання чисел 5, 6, 7, 9. Кілька випадків знаходження суми продемонструй на лінійках.

**35.** Склади задачу про курей за схемою. Розв'яжи її.

**36.** У першій клітці 8 кроленят, у другій — на 2 більше. Скільки кроленят буде у двох клітках, якщо до другої клітки поселити ще 3 кроленят?

Виконай схематичний рисунок до задачі.



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**37.** $26 + 18$ $48 + 23$ $36 - 14$ $65 - 60$

$35 + 26$ $59 + 32$ $57 - 17$ $65 - 40$

**38.** На нижній полиці 30 книжок, на верхній — на 3 книжки більше. Скільки книжок на обох полицях?

**39.** Батько купив 10 кг яблук і груш. Чому дорівнюватиме маса фруктів, якщо мама купила ще 5 кг яблук? Проілюструй розв'язання життєвої ситуації малюнком або схемою.

Як зміниться сума, якщо збільшити лише один з її доданків на кілька одиниць?

## ВІДНІМАННЯ ЧИСЕЛ

**40.** Прочитай та обчисли значення виразів на віднімання.

$26 + 43$ $46 - 23$ $28 - 5$ $32 + 42$

**41.** Поясни спосіб віднімання числа частинами, використовуючи моделі геометричних фігур й записи.

$17 - 9 = (17 - 7) - 2 = 8$

7 2

$23 - 7 = (23 - 3) - 4 = 16$

$43 - 26 = (43 - 20) - 6 = 17$

20 6

$51 - 35 = (51 - 30) - 5 = 16$

**42.** Обчисли вирази.

$15 - 8$ $13 - 7$ $36 - 19$ $62 - 34$

**43.** Прочитай способи віднімання суми від числа за поданими числовими і буквеними записами. Читаючи, використай назви чисел під час додавання та віднімання.



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

$$64 - (14 + 4) = \begin{cases} (64 - 14) - 4 \\ \text{або} \\ (64 - 4) - 14 \end{cases}$$

$$a - (b + c) = \begin{cases} (a - b) - c \\ \text{або} \\ (a - c) - b \end{cases}$$

**44.** Запиши різницю чисел 72 і 58. Знайди її значення зручним для тебе способом.

Склади задачу про пазли за різницею цих чисел.

**45.** Поясни спосіб віднімання чисел на числовому промені.

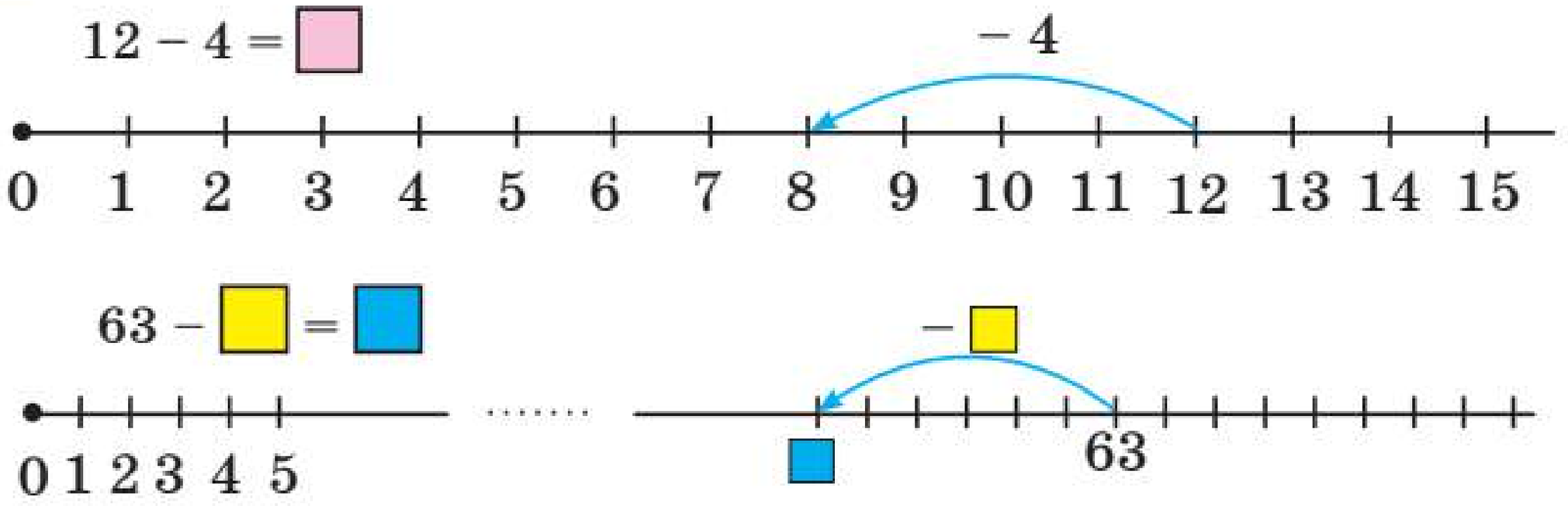


**46.** Поясни спосіб віднімання чисел за допомогою двох лінійок зі шкалою. 12 – 9 13 – 7

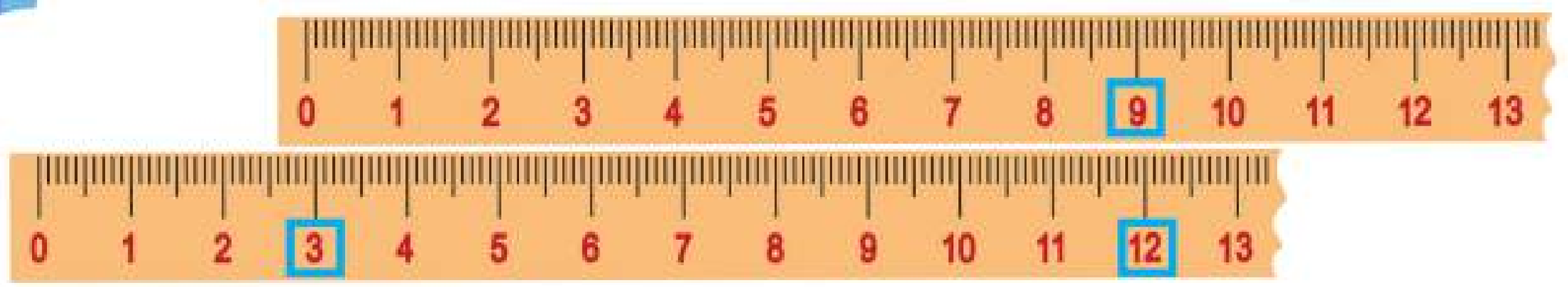


Запиши утворені числові рівності.

*Змоделюйте на лінійках подібні завдання. Виконайте взаємоперевірку.*

**47.** Назви́ табличні випадки віднімання чисел 5, 6, 7 і 9. Проілюструй обчислення різними способами.



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**48.** Назви основні (істотні) ознаки фігур.

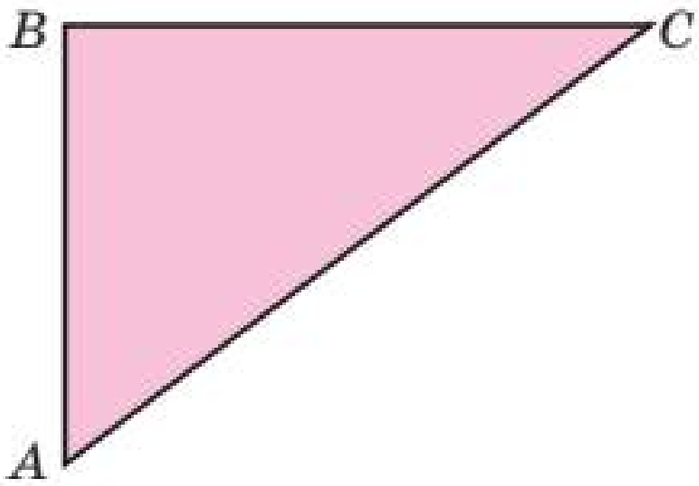


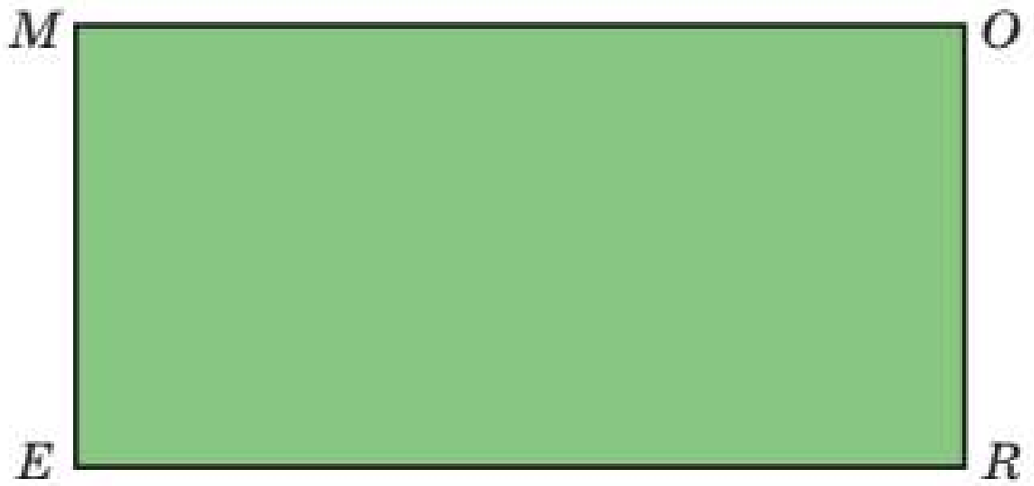


Знайди периметр трикутника $ABC$ і прямокутника $MORE$. Порівняй їх.

**49.** У класі 12 дівчаток, а хлопчиків на 3 більше. Скільки учнів у класі?

Склади подібну задачу про кількість учнів у твоєму класі. Розв'яжи її.

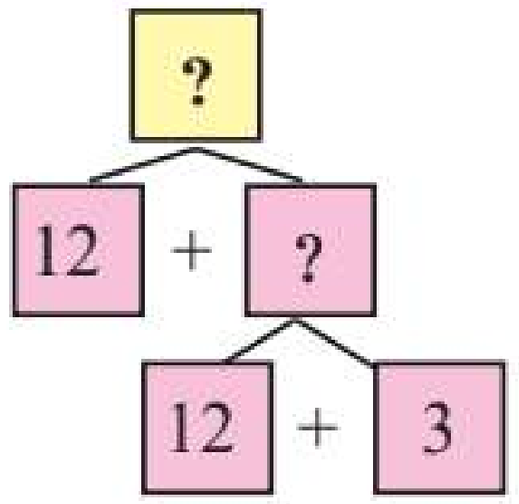


**50.** У коробці було 18 кольорових олівців. Коли Андрійко змалював кілька олівців, їх залишилося 15. Скільки олівців змалював Андрійко?

Які рівності відображають зміст задачі?

а) $18 - \square = 15$ б) $18 - 15 = \square$ в) $15 + \square = 18$

**51.**

| | | | |
|---|---|---|---|
| $51 - 34$ | $24 + 27 - 31$ | $3 \cdot 4$ | $4 \cdot 5$ |
| $63 - 35$ | $28 + 39 - 48$ | $3 \cdot 6$ | $4 \cdot 9$ |

**52.** Третьокласниця прочитала за тиждень 2 книжки. У першій книжці 24 сторінки, у другій на 5 сторінок менше. Скільки сторінок прочитала дівчинка за тиждень? Перевір план розв'язання задачі за схемою.

Склади й розв'яжи задачу про сторінки прочитаних тобою книжок.

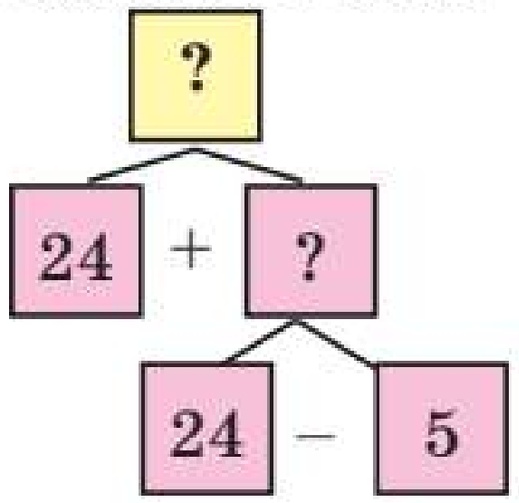




© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**53.**
Для їдальні купили 6 кг апельсинів і лимонів. Якою буде маса фруктів, якщо діти з'їдять 2 кг апельсинів? Проілюструй розв'язання задачі малюнком або схемою. Як зміниться сума, якщо один з її доданків зменшити?

## ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ДОДАВАННЯ І ВІДНІМАННЯ

**54.** Усно.

| | | | |
|---|---|---|---|
| $32 + 7$ | $44 + 0$ | $99 + 1$ | $70 + 25$ |
| $39 - 7$ | $44 - 0$ | $100 - 1$ | $95 - 70$ |
| $39 - 32$ | $44 - 44$ | $100 - 99$ | $95 - 25$ |

**55.** Чи утворюють «родину» під час додавання чи́сла 73, 28 і 45?

**56.** Зроби висновок про взаємозв'язок додавання і віднімання. Чи погоджуєшся ти з висновками Мудрика?

Додавання і віднімання — взаємопов'язані дії:

1) від числа 7 відняти число 5 означає знайти таке число, яке в сумі з 5 дасть число 7. Наприклад,

$7 - 5 = 2 \Rightarrow 2 + 5 = 7$ $\qquad a - b = c \Rightarrow c + b = a$

2) якщо $40 + 30 = 70$, то $70 - 40 = 30$ і $70 - 30 = 40$.

$m + n = k$, то $k - m = n$ і $k - n = m$.

**57.**
До одного виразу на додавання (за власним вибором) склади два вирази на віднімання. На основі взаємозв'язку дій сформулюй правила знаходження невідомого доданка.

$8 + 2$ $\qquad$ $70 + 10$ $\qquad$ $37 + 15$ $\qquad$ $54 + 20$



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**58.** Поясни. Продовж обчислення.

$70 - 3 = 60 + (10 - 3) = \ldots$

60 10 (зручні доданки)

$70 - 23 = (70 - 20) - 3 = \ldots$

20 3 (розрядні доданки)

**59.** Обчисли значення виразу $a - 35$, якщо $a = 50$; $a = 80$.

**60.** Виміряй довжину найкоротшого і найдовшого відрізків. Побудуй ці відрізки в зошиті. Обчисли суму їх довжин.

**61.** В автобусі їхало 30 пасажирів. На першій зупинці кілька пасажирів вийшло, а зайшло три пасажири. Після цього в автобусі стало 28 пасажирів. Скільки пасажирів вийшло на першій зупинці?

Поясни способи розв'язання задачі.

| I спосіб | II спосіб |
|---|---|
| 1) $30 + 3 = 33$ | 1) $28 - 3 = 25$ |
| 2) $33 - 28 = 5$ | 2) $30 - 25 = 5$ |

*Відповідь. Вийшло 5 пасажирів.*

**62.** Знайди значення виразів $a - 41$ та $19 + a$, якщо $a = 60$.

**63.** В осінньому букеті 25 червоних і білих айстр. На скільки більше червоних айстр, ніж білих, якщо білих — 10?

Виконай схематичний рисунок до задачі.



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**64.** Деякі числа римської нумерації. Поясни їх позначення.

**I** — один (перший) **V** — п'ять IX — дев'ять
II — два (другий) VI — шість **X** — десять
III — три (третій) VII — сім XI — одина́дцять
IV — чотири (?) VIII — вісім XII — дванадцять

Дізнайся з додаткових джерел інформації більше про римську нумерацію чисел.

## ПЕРЕСТАВНИЙ ЗАКОН ДОДАВАННЯ

**65.** Опиши ситуацію на малюнку.

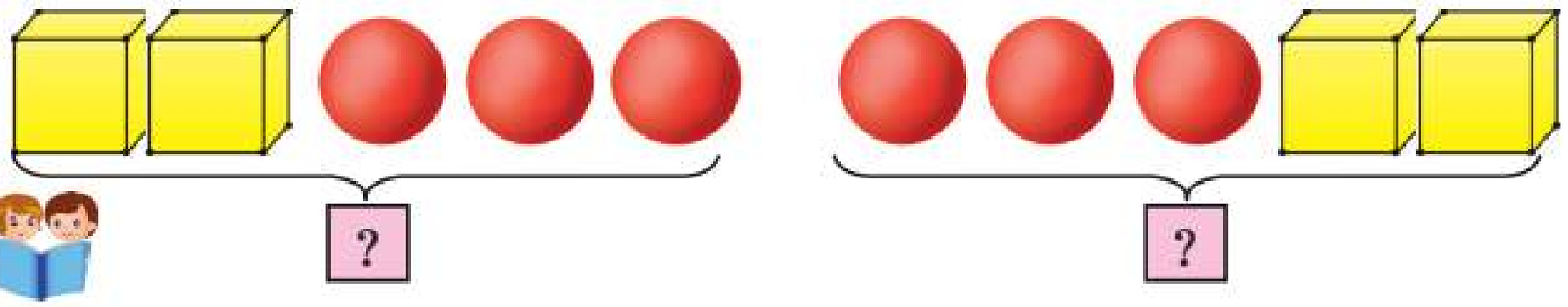




**66.** Прочитай рівності. Що змінилося? Що не змінилося? Зроби висновок. Для яких чисел справджується закон?

$33 + 24 = 57$
$24 + 33 = 57$

$a + b = b + a$

Перевір, чи правильний твій висновок.

Від переставляння доданків місцями результат додавання не зміниться.

**67.** Обчисли, використовуючи переставний закон додавання.

$2 + 17$ $33 + 58 + 7$ $25 + 43 + 25$

**68.** Порівняй за зразком значення виразу і число.

$28 + 18 > 19$, бо $46 > 19$



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

$35 + 8$ і $44$ $47 + 25$ і $25$ $84 - 0$ і $84$

Запропонуй однокласникам і однокласницям подібні завдання.

**69.** Назви́ порядок дій у виразах. Обчисли. У якому виразі порядок виконання дій не має значення?

$26 + 34 - 15$ $93 - (18 + 22)$ $25 + 5 \cdot 2$

$48 + 13 + 22$ $37 + (55 - 28)$ $42 - 7 \cdot 3$

**70.** Знайди невідомі доданки. Запиши правильні рівності.

$18 + \square = 48$ $27 + \square = 40$ $\square + 72 = 85$

**71.** Назви відомі тобі одиниці довжини. Яка з цих одиниць найбільша? Що можна вимірювати в сантиметрах? Дециметрах? Метрах? Наведи приклади.

**72.** Запиши правильні (істинні) рівності. Прочитай їх.

$1$ дм $= \square$ см $3$ дм $2$ см $= \square$ см $1$ м $= \square$ дм

$3$ дм $= \square$ см $5$ дм $1$ см $= \square$ см $1$ м $5$ дм $= \square$ дм

**73.** Виміряй довжину відрізка $AB$. Накресли відрізок $CD$, довжина якого на 2 см більша за довжину $AB$, і відрізок $OK$, який на 3 см коротший за відрізок $AB$. Який з відрізків найдовший?

**74.** Розглянь на схемі маршрути руху білочки й мишки.

Опиши схему словами: ↑ угору; ↓ униз; → праворуч; ← ліворуч.

Скільки метрів подолали тварини до своїх домівок? Один відрізок — це 5 м. Чий маршрут був коротший і на скільки метрів?

*Склади цікаву історію про мандрівку білочки й мишки.*



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

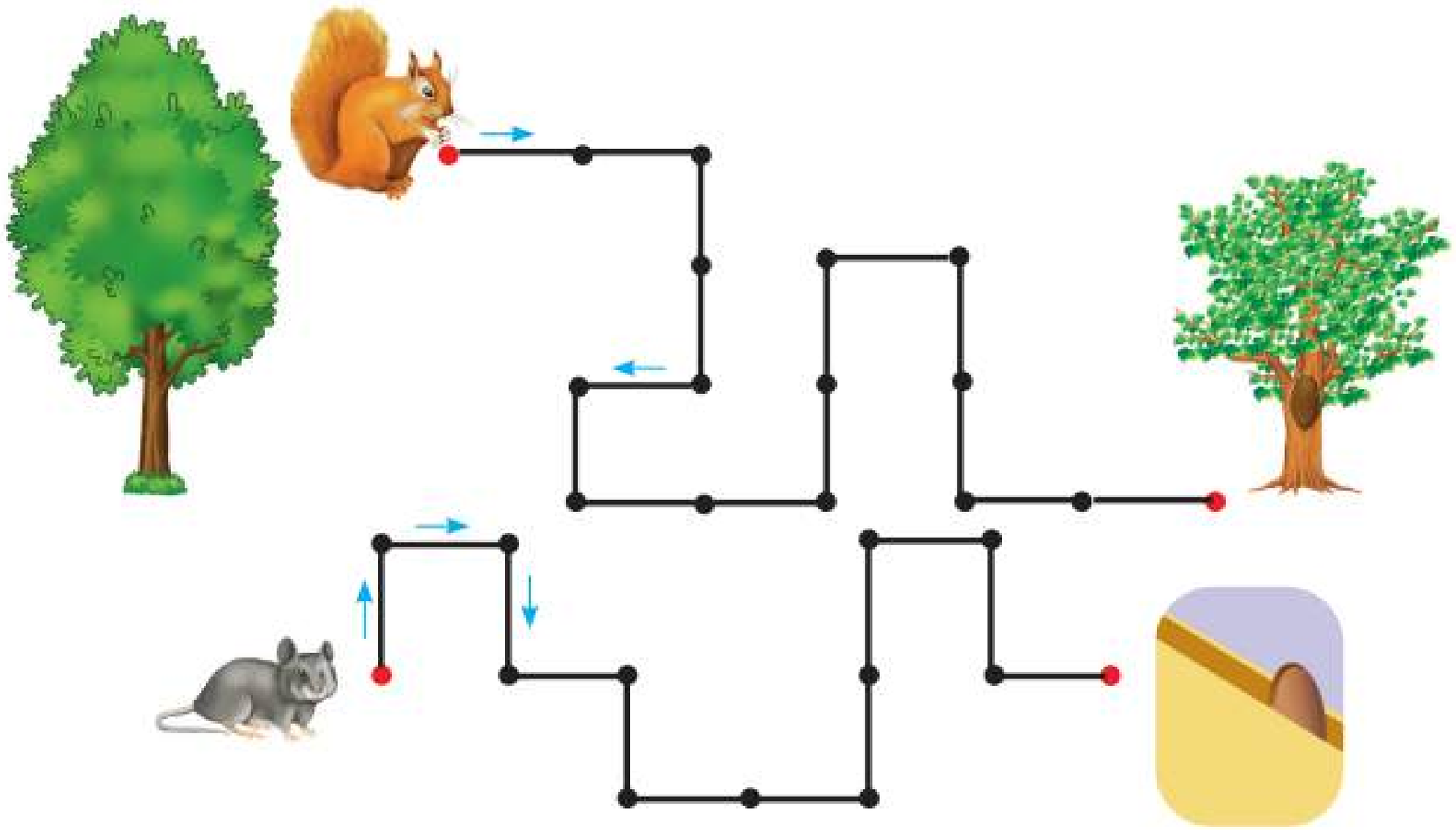

**75.** Господар купив 10 кг огірків, а помідорів — на 2 кг менше. Скільки кілограмів помідорів купив господар? Зміни запитання до задачі так, щоб вона розв'язувалася двома діями.

**76.** $12 + 36 - 24$ $\quad 73 - 29 + 40$ $\quad 92 - (54 + 21)$

$27 + 35 - 17$ $\quad 86 - 18 + 25$ $\quad 23 + 13 + 47$

**77.** У новому будинку 96 квартир. 49 квартир підключили до мережі водопостачання. Скільки ще квартир залишилося підключити до цієї мережі?

Зміни числові дані в умові. Розв'яжи нову задачу. Що змінилося? Що не змінилося?

**78.** Порівняй вирази, де $a$ — будь-яке число. Поясни свої міркування.

$a + 4$ *і* $a + 3$ $\quad a - 0$ *і* $a + 1$ $\quad a + 0$ *і* $a - 0$

$a + 3$ *і* $a - 3$ $\quad a - 0$ *і* $a - 1$ $\quad a \cdot 0$ *і* $0 : a,\ a \neq 0$



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

## ПЕРЕВІРКА РЕЗУЛЬТАТІВ ДОДАВАННЯ І ВІДНІМАННЯ

**79.** Поясни, як знайти невідомий доданок, невідоме зменшуване, невідомий від'ємник за числовими й буквеними рівностями.

$8 + 2 = 10$ → $8 = 10 - 2$, $2 = 10 - 8$

$a + b = c$ → $a = c - b$, $b = c - a$

$13 - 3 = 10$ → $13 = 10 + 3$, $3 = 13 - 10$

$m - n = k$ → $m = k + n$, $n = m - k$

**80.** Знайди невідомі числа. Прокоментуй свої дії.

$36 + \square = 40$ $\qquad$ $\square - 40 = 20$ $\qquad$ $77 - \square = 60$

$36 + x = 40$ $\qquad$ $y - 40 = 20$ $\qquad$ $77 - z = 60$

**Примітка.** *$x$, $y$, $z$ — малі букви латинської абетки, які позначають невідомі числа.*

**81.** Перевір, чи правильно виконано дії. Використай висновок про зв'язок дій додавання і віднімання.

$23 + 17 = 43$ $\qquad$ $86 - 25 = 52$ $\qquad$ $40 - 15 = 35$

**82.** Іра задумала число, додала до нього 8, отримала 15. Мишко сказав, що Іра задумала число 8. Чи має він рацію? Доведи. Яке ж число задумала Іра?

Складіть три подібні завдання й запропонуйте їх одне одному.

**83.** Який порядок дій у цих виразах? Виконай обчислення.

$8 \cdot 2 + 9 \cdot 3$ $\qquad$ $8 \cdot 5 - 7 \cdot 4$ $\qquad$ $24 : 3 + 63 : 9$

$7 \cdot 8 + 4 \cdot 5$ $\qquad$ $7 \cdot 5 - 6 \cdot 3$ $\qquad$ $32 : 4 - 16 : 2$

$6 \cdot 7 + 7 \cdot 3$ $\qquad$ $9 \cdot 8 - 4 \cdot 8$ $\qquad$ $35 : 5 + 7 \cdot 2$



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**84.** Виконай дослідження.

а) Постав на аркуші паперу точку $O$. Проведи під лінійку (дуже охайно) пряму, яка проходить через цю точку. Скільки таких прямих можна побудувати?

б) Постав дві різні точки $A$ і $B$. Проведи пряму, яка пройде через обидві точки. Скільки різних прямих можна провести через 2 різні точки?

в) Звір свої рисунки з рисунками в підручнику.

г) Зроби висновки. Оціни результати своєї діяльності.

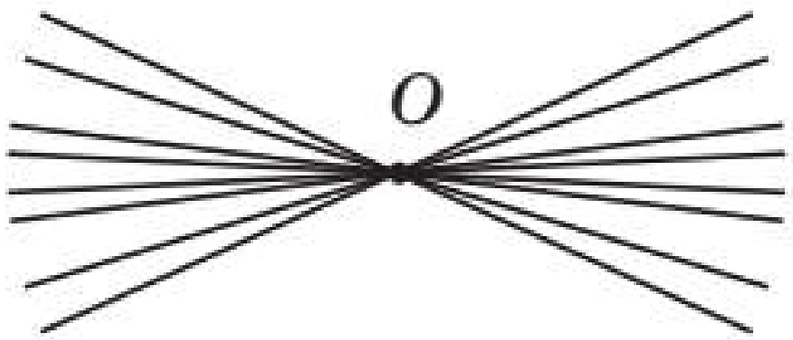

**85.** Склади й розв'яжи задачу за її коротким записом.

I — 8 ябл.

II — ?, на 3 ябл. менше

III — ?,

Скількома діями розв'язується задача?

*Пронумеруй (усно) кошики за умовою задачі.*

**86.** Запиши результати дій у порядку зростання.

| | | | |
|---|---|---|---|
| $50 + 33$ | $72 - 12$ | $74 - 8$ | $41 + 41$ |
| $44 + 18$ | $72 - 20$ | $13 + 13$ | $41 - 41$ |

**87.** За тиждень сім'я використала для приготування їжі 3 кг цибулі, 2 кг моркви, а картоплі стільки, скільки



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

цибулі й моркви разом. Скільки кілограмів цих овочів використала сім'я за тиждень?

Розглянь схеми задач. Порівняй їх. Скористайся зручною для себе формою запису задачі.

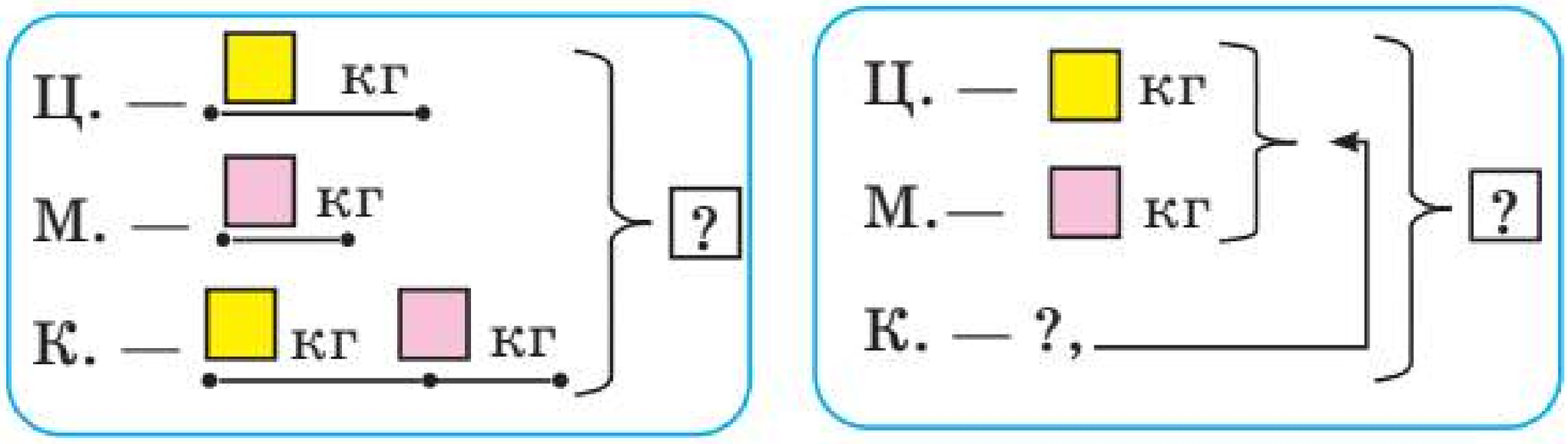

Склади з дорослими подібну задачу про покупки своєї сім'ї. Розв'яжи її.

**88.** Поясни, як виконали додавання чисел у першому рядку. Обчисли інші вирази, округлюючи другий доданок.

| | | |
|---|---|---|
| $48 + 30 = 78$ | $48 + 29 = 48 + 30 - 1 = 78 - 1 = 77$ | |
| $26 + 38$ | $57 + 39$ | $35 + 28$ |

## ПОРОЗРЯДНЕ ДОДАВАННЯ І ВІДНІМАННЯ

**89.** Поясни, користуючись числовим променем, як виконують дії додавання й віднімання з нулем.

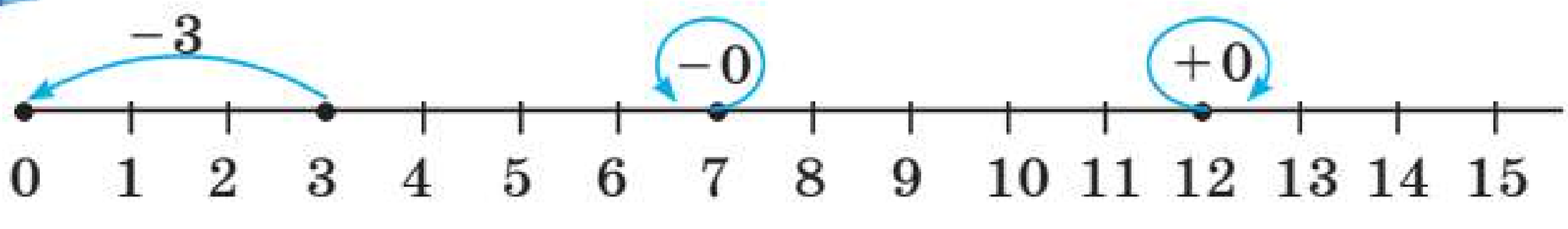


$3 - 3 = 0$ $\quad$ $7 - 0 = 7$ $\quad$ $12 + 0 = 12$

**90.**

| | | | |
|---|---|---|---|
| $20 + 0$ | $0 + 0$ | $13 - 13$ | $27 + 0 - 13$ |
| $0 + 37$ | $0 - 0$ | $24 - 24$ | $48 - 0 + 13$ |



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**91.** Прочитай числа 36, 72, 27, 19, 85. Запиши їх у порядку спадання кількості десятків в одному рядку, а в другому — у порядку зростання кількості одиниць.

**92.** Запиши числа 27, 41, 53, 78 у вигляді суми розрядних доданків за зразком. Що позначає перший доданок? А що позначає другий доданок?

$36 = 30 + 6$

**93.** Скільки десятків і скільки одиниць у кожному з чисел? Поясни спосіб порозрядного додавання чисел.

$34 + 25 = 59$

50 і 9

$49 - 32 = 17$

10 і 7

**94.** Повтори правила про порядок виконання дій у виразах з дужками. Виконай дії.

| | | |
|---|---|---|
| $23 + (23 + 23)$ | $100 - (34 + 34)$ | $(4 + 2) \cdot 6$ |
| $87 - (12 - 5)$ | $42 + (18 - 9)$ | $(7 - 3) \cdot 8$ |

**95.** Запиши за зразком числа: 38 см, 38 дм, 15 дм, 74 см.

| | | |
|---|---|---|
| $38 = 30 + 8$ | 10 см = 1 дм | 38 см = 3дм + 8 см |
| 38 см = 30 см + 8 см | 30 см = 3 дм | 38 см = 3 дм 8 см |

*38 см = 3 дм 8 см — це перетворення одних одиниць довжини в інші.*

**96.** а) У вазі є 15 різних фруктів: 5 груш, 7 слив, а решта яблука. Скільки яблук у вазі?

б) У двох вазах було по 9 груш. За обідом 8 груш з'їли. Скільки груш залишилося? Упиши числові дані в схеми на с. 23. Розв'яжи задачі. Поясни їх розв'язання.



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

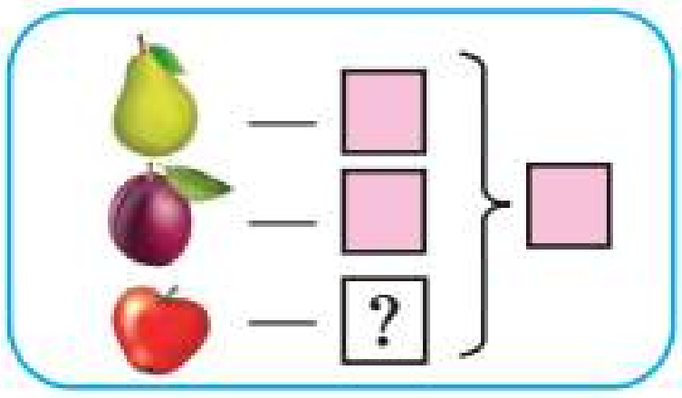

Було — ☐ по ☐
З'їли — ☐
Залишилося — ?

**97.** Довжина відрізка $AB$ — 8 см. Вона на 3 см менша за довжину відрізка $CD$. Обчисли довжину відрізка $CD$. Побудуй обидва відрізки.

**98.** Розглянь маршрути «прогулянки» гусака й качура по подвір'ю.

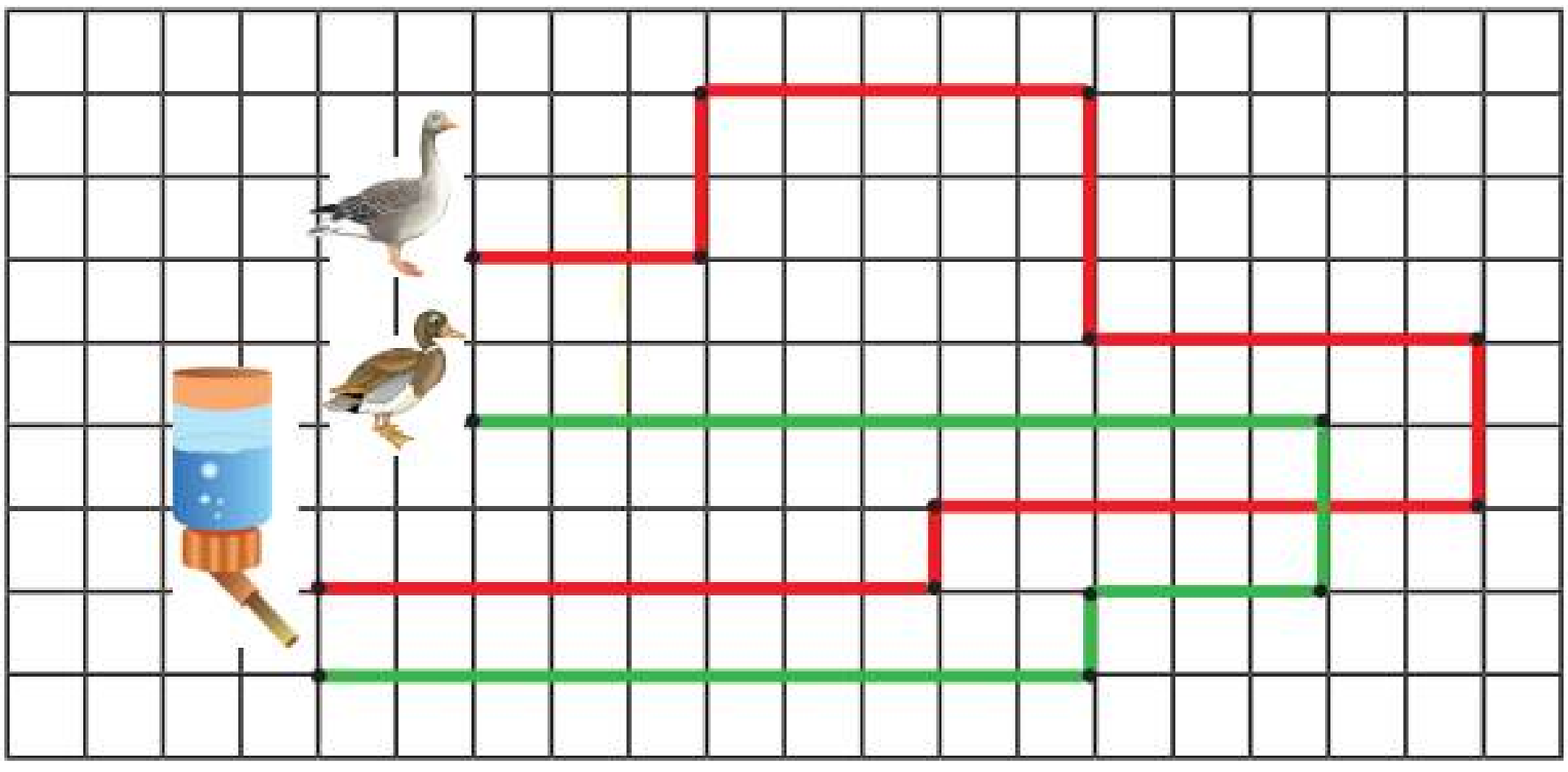

Відтвори їх рух у зошиті.
Скільки метрів пройшли птахи, якщо 1 клітинка на рисунку відповідає 2 м на подвір'ї (місцевості)?
Доповни завдання двома запитаннями.
Почергово відповідайте на них.

**99.** Обчисли зручним для себе способом.

| | | |
|---|---|---|
| $39 + 48 + 1$ | $79 - 10 + 10$ | $31 + 26 + 9$ |
| $65 + 24 + 5$ | $84 + 5 + 5$ | $40 + 5 + 15$ |

Чим цікавий вираз $79 - 10 + 10$? Склади й запиши кілька подібних виразів. Назви їх значення.



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**100.** *У господаря було 45 гусей і 54 качки.* Доповни задачу запитанням так, щоб вона розв'язувалася дією додавання; дією віднімання. Розв'яжи обидві задачі.

**101.** Поясни, як виконано віднімання чисел у першому рядку. Обчисли інші вирази, округлюючи від'ємник.

$34 - 30 = 4$ $\qquad$ $34 - 28 = 34 - 30 + 2 = 4 + 2 = 6$

$67 - 28$ $\qquad$ $45 - 29$ $\qquad$ $72 - 57$

## МНОЖЕННЯ І ДІЛЕННЯ. ТАБЛИЧНІ ВИПАДКИ МНОЖЕННЯ І ДІЛЕННЯ

### МНОЖЕННЯ І ДІЛЕННЯ ЧИСЕЛ

**102.** Випиши вирази, числове значення яких дорівнює 76.

| | | |
|---|---|---|
| $88 - 12$ | $42 + 32$ | $91 - 17$ |
| $100 - 28$ | $24 + 75 - 23$ | $38 + 38$ |

**103.** Прочитай по-різному вирази, у яких усі доданки однакові. Запиши їх суму добутком.

| | | |
|---|---|---|
| $84 - 12 - 12$ | $13 + 13 + 13$ | $21 + 21 + 21 + 21$ |
| $73 + 11 - 73$ | $49 - 49 + 49$ | $21 + 21 - 21 - 21$ |

Зразок. $20 + 20 + 20$, $20 + 20 + 20 = 20 \cdot 3$

а) Це сума, у якій 3 доданки, кожен з них дорівнює 20.

б) Це сума трьох доданків, кожен із яких є числом 20.

в) До 20 додати 20, до отриманої суми додати ще 20.

**104.** За таблицями склади й запиши вирази. Обчисли.

| Множник | 4 | 7 | 5 |
|---|---|---|---|
| Множник | 5 | 3 | 6 |
| Добу́ток | | | |

| Ділене | 16 | 25 | 32 |
|---|---|---|---|
| Дільник | 2 | 5 | 4 |
| Частка | | | |



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**105.** Запиши вирази. Знайди числові значення добу́тків (додаванням або множенням).

а) Добу́ток чисел 5 і 7; 15 і 2.

б) Частка чисел 24 і 3; 25 і 5.

**106.** Прочитай рівності. Поясни за допомогою малюнка, як пов'язані між собою дії множення і ділення.

$6 \cdot 4 = 24$ $24 : 4 = 6$ $24 : 6 = 4$

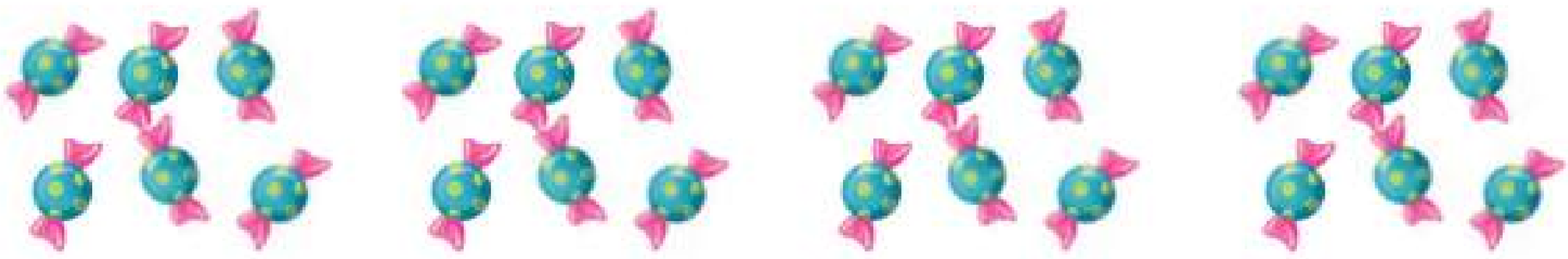

**107.** Для приготування однієї банки вишневого варення потрібно 3 кг вишень і 1 кг цукру. Допоможи татові обчислити масу продуктів для приготування 8 таких банок варення. Розв'яжи задачу двома способами. Поясни способи розв'язання за схемами.

**I спосіб**

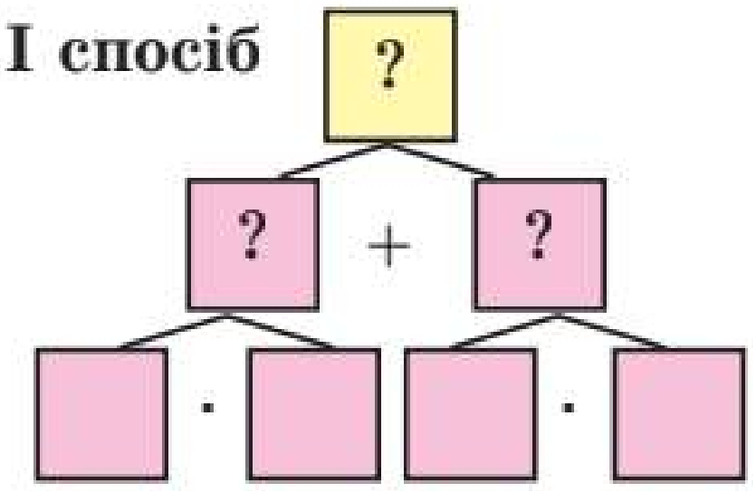


**II спосіб**

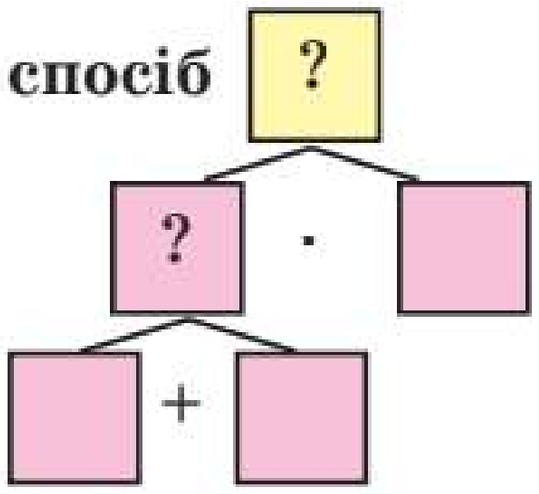


*Який спосіб для тебе виявився зручнішим? Чому?*

Склади з допомогою дорослих подібну задачу.

**108.** Для виготовлення трьох однакових гірлянд використано 24 м дроту і 90 світлодіодних лампочок. Якою завдовжки виявилася одна гірлянда? Скільки на ній лампочок?



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**109.** Назви́ зображені на рисунку площинні геометричні фігури. Довжина якої фігури дорівнює її ширині? Перевір вимірюванням.

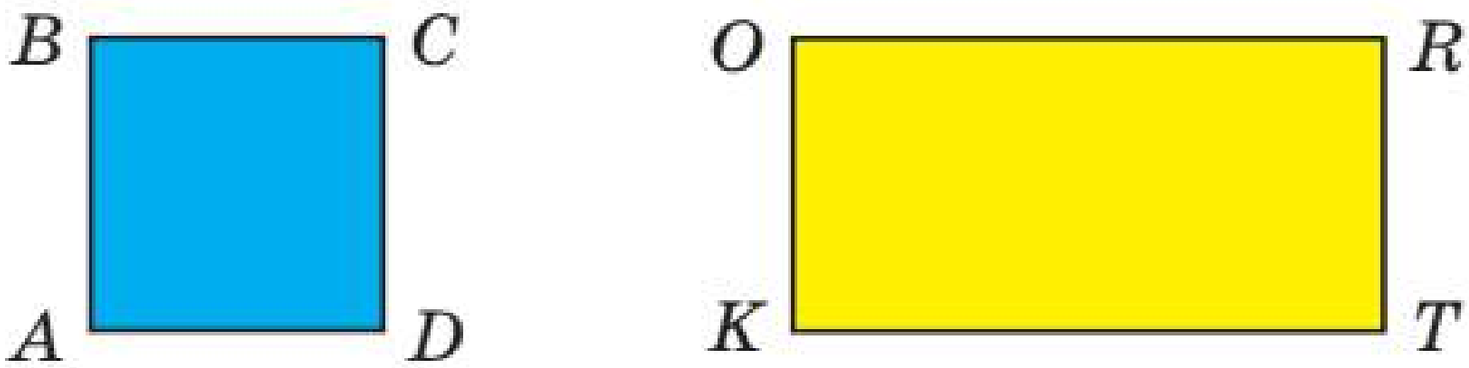


Обчисли периметр кожної фігури.

**110.** Прочитай ряди чисел. За яким правилом (закономірністю) складено кожний ряд? Продовж ряди.
3, 7, 11, 15, 19, 23, ...
4, 4, 8, 4, 12, 4, 16, ...

**111.** Пригадай таблиці множення чисел 2, 3, 4, 5. Запиши значення добутків з таблиці множення числа 5. Підкресли число одиниць у кожному результаті. Зроби висновок.

На скільки одиниць кожен наступний результат множення числа на 5 більший від попереднього?

**112.** Зібрану на грядці цибулю господар розфасував у сітки, по 10 цибулин у кожну. Таких сіток вийшло 9. Скільки цибулин розфасовано?

Як по-іншому можна сформулювати запитання до задачі? Чи погоджуєшся на таке запитання: Скільки цибулин зібрав господар з грядки? Поясни чому.



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**113.** Досліди́, якою буквою позначене найбільше натуральне число в кожній рівності. Пам'ятай: різні букви в рівностях позначають різні числа.

$a \cdot b = c$ $\qquad$ $m : n = k$ $\qquad$ $x + y = z$

Чи є серед цих чисел 0? 1? Чому?

## ОДИНИЦІ МАСИ, МІСТКОСТІ (ОБ'ЄМУ)

**114.** Добери числа так, щоб рівності стали правильними.

□ · 3 = 15 (кг) $\qquad$ 4 ц · ⬢ = 28 (ц) $\qquad$ ● : 5 = 3 (кг)

**115.** Яка маса яблук? Яка маса груш? Запиши результати зважування. Що важче? На скільки кілограмів?

**116.** Запиши правильні (істинні) рівності.

1 ц = □ кг $\qquad$ 100 кг = □ ц $\qquad$ 2 кг + 98 кг = □ ц

Які предмети можуть важити один це́нтнер? Наведи приклади.

© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**117.** Поясни спосіб порозрядного додавання. Обчисли. Виконайте взаємоперевірку.

$28 + 46 = 60 + 14 = 74$

60 14

| | |
|---|---|
| $37 + 45$ | $54 + 26$ |
| $39 + 23$ | $75 + 17$ |
| $24 + 38$ | $65 + 15$ |

**118.** Скільки літрів рідини може помістится в кожній посудині?

1 л, 3 л, 5 л, 10 л

**119.** За малюнком і запитаннями склади та розв'яжи задачу.

а) Скільки літрів води у відрі?

б) Скільки літрів води у відрі й бідоні разом?

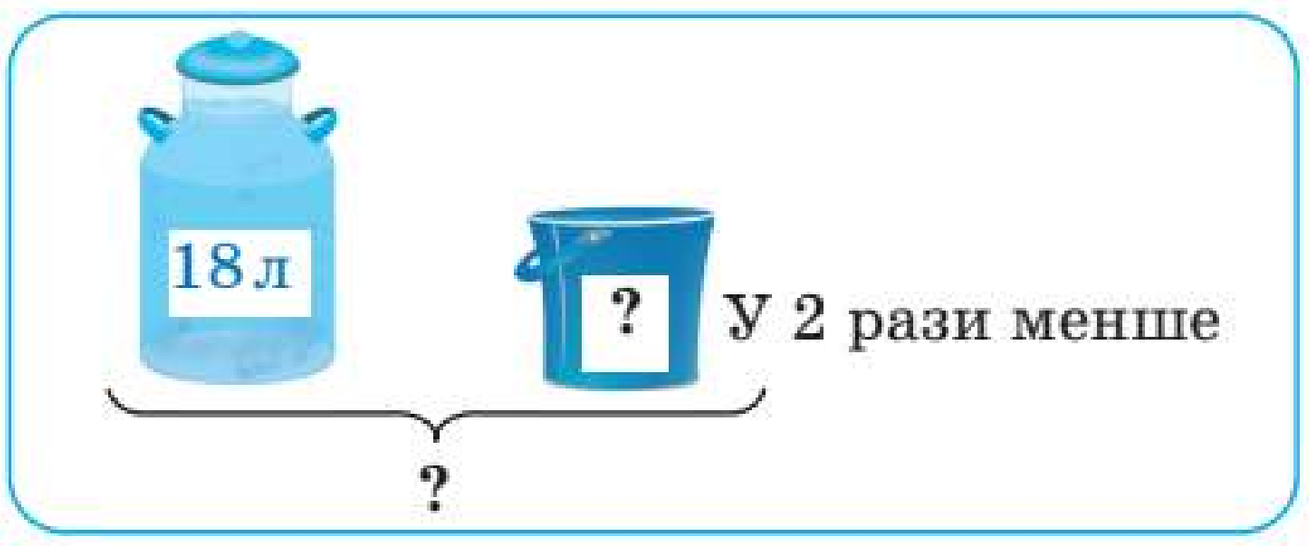


**120.** До свята «Осінні барви» першокласники виготовили 8 букетів, а третьокласники — у 3 рази більше. На скільки букетів більше виготовили третьокласники, ніж першокласники?

Розглянь схему задачі. Доповни її числами й запитаннями.

© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**121.** Обчисли з коментуванням. На скільки найбільший результат обчислення більший від найменшого?

| | | | |
|---|---|---|---|
| $28 + 40$ | $56 - 14$ | $36 + 15 - 20$ | $2 \cdot 8$ |
| $48 + 12$ | $56 - 18$ | $43 - 24 + 13$ | $3 \cdot 6$ |
| $34 + 29$ | $72 - 53$ | $84 - 12 - 44$ | $7 \cdot 4$ |

**122.** Прочитай вирази. Обчисли.

| | | |
|---|---|---|
| $75 - 17 + 25$ | $(75 - 17) + 25$ | $75 - (17 + 25)$ |
| $2 \cdot 7 + 2$ | $4 \cdot 6 + 4$ | $5 \cdot 6 + 4$ |

**123.** Довжина городу прямокутної форми 40 м, а ширина — у 4 рази менша. Яка довжина огорожі городу?

**124.** Скільки квадратів на рисунку?

Зі скількох однакових паличок вони складені? Склади з десяти паличок три однакові квадрати.

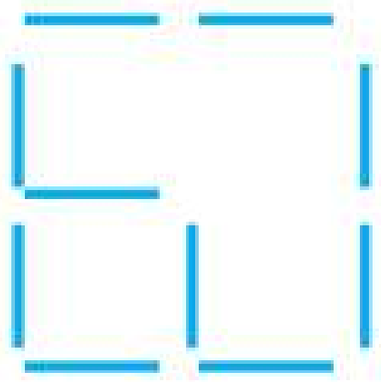

Яке найменше число однакових паличок потрібно, щоб скласти три окремі квадрати? Змоделюй їх.

## ПЕРЕСТАВНИЙ ЗАКОН МНОЖЕННЯ

**125.** Обчисли різними способами кількість банок соку в ящику. Сформулюй переставний закон множення. Чи погоджуєшся ти з таким формулюванням?

$$4 \cdot 3 = 3 \cdot 4$$
$$a \cdot b = b \cdot a$$

Від переставляння множників місцями значення добу́тку (результат множення) не зміниться.



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**126.** Назви́ пропущені числа, щоб рівності стали правильними. Знання якого закону множення допомогло тобі виконати завдання?

$24 \cdot 2 = \square \cdot 24$ $\qquad$ $\square \cdot 10 = 10 \cdot 4$ $\qquad$ $\square \cdot 3 = 3 \cdot \square$

**127.** Які дії з простими іменованими числами запропоновано тобі виконати? Виконай їх.

| | | |
|---|---|---|
| 5 кг + 8 кг | 24 л : 3 | 5 л · 8 |
| 13 кг − 8 кг | 15 кг : 5 | 4 м · 5 |

**128.** Прочитай інформацію, подану в таблицях. Запиши за цими даними правильні (істинні) рівності. Поясни. Сформулюй правила знаходження невідомого множника, невідомого діленого й невідомого дільника.

| | | | |
|---|---|---|---|
| Множник | 4 | | 4 |
| Множник | 7 | 7 | |
| Добу́ток | | 28 | 28 |

| | | | |
|---|---|---|---|
| Ділене | 12 | | 12 |
| Дільник | 4 | 4 | |
| Частка | | 3 | 3 |

**129.** В одній коробці 9 пакетів цукерок, по 2 кг в кожному, в іншій — 7 пакетів печива, по 3 кг в кожному. Чому дорівнює маса солодощів у двох коробках?

Для розв'язання задачі використай схему.

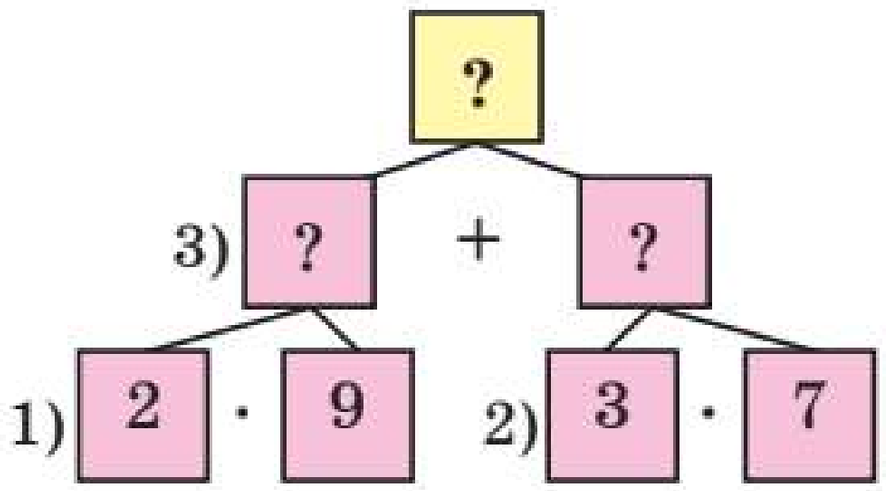


Поясни, що знаходимо кожною дією.

**130.** Знайди значення виразу $4 \cdot x$, якщо $x = 4$; $x = 7$; $x = 9$.



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**131.** На присадибній ділянці дідусь посадив 18 кущів малини, а його внучка — 6. Скільки кущів малини посадили дідусь і внучка разом?

У скільки разів більше кущів посадив дідусь, ніж його внучка?

У задачі одна умова й два запитання. Перекажи умову. Кожне із запитань разом з умовою утворює просту задачу.

Упиши в схемах числові дані та дії до обох задач. Розв'яжи задачі.

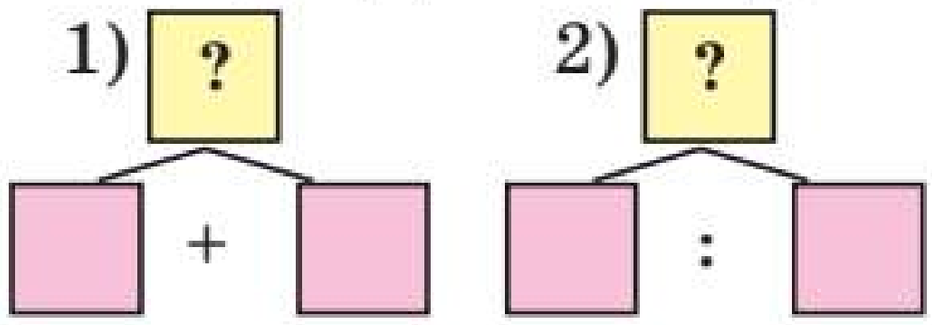


Склади подібну задачу про свою допомогу рідним.

**132.** Обчисли результати й запиши їх у порядку зростання. Чи всі результати є круглими десятками?

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| $35 + 5$ | $72 + 8$ | $74 - 4$ | $5 \cdot 2$ | $15 + 15$ |
| $47 + 3$ | $84 + 6$ | $69 - 9$ | $10 \cdot 2$ | $90 + 10$ |

**133.** Для святкування Дня іменинника діти принесли 3 кг яблук, а груш — у 2 рази більше. Скільки кілограмів яблук і груш принесли діти? На скільки кілограмів більше було груш, ніж яблук?

Розв'яжи обидві задачі, використовуючи схеми до них. Допиши в схемах числові дані й дії.

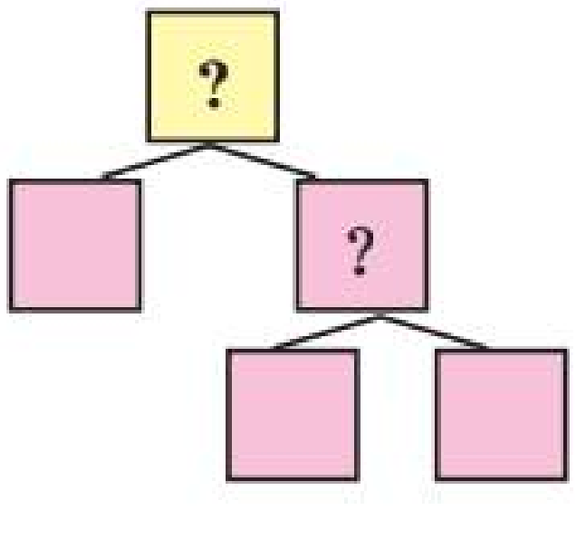


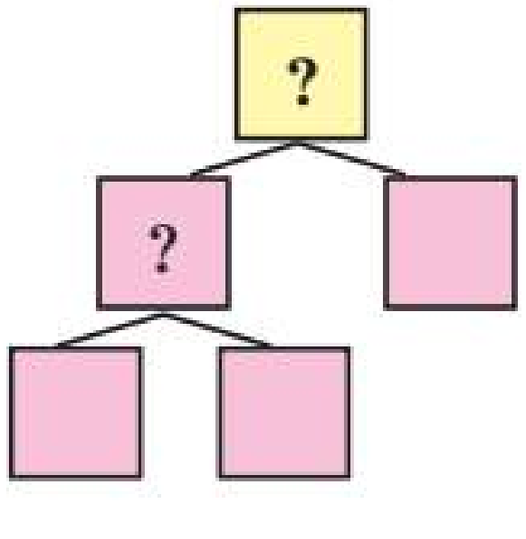




© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**134.** Складі й запиши за схемами числові вирази. Обчисли їх значення.

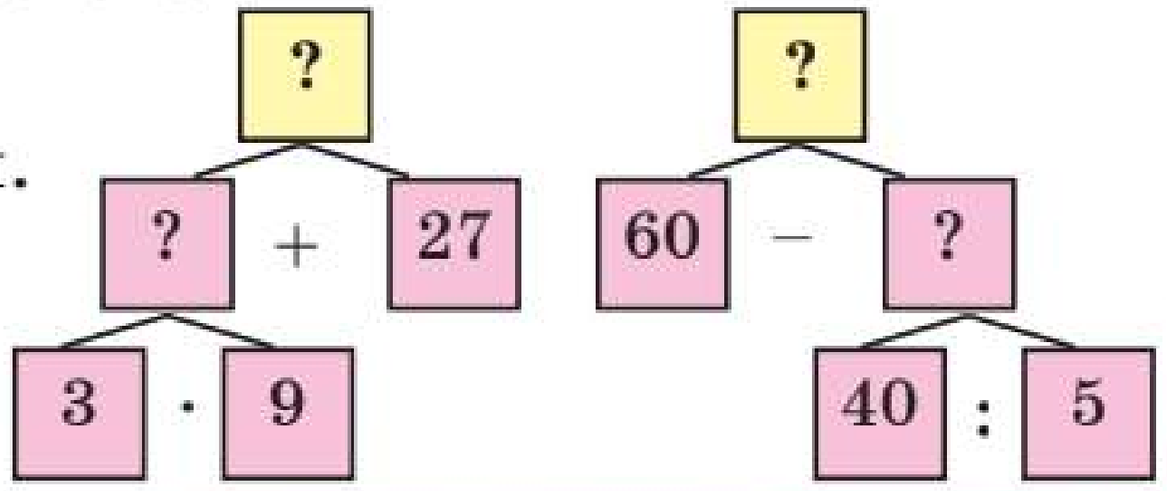


## ОСОБЛИВІ ВИПАДКИ МНОЖЕННЯ І ДІЛЕННЯ

**135.** Чи утворюють «родину» під час множення чи́сла 8, 6 і 48; 10, 3 і 60? Чому? Перевір.

□ · □ = □ ⇒ □ : □ = □ і □ : □ = □

**136.** Запиши результати дій. Скористайся таблицею Піфагора.

| | | | |
|---|---|---|---|
| 3 · 8 | 24 : 3 | 5 · 7 | 35 : 5 |
| 8 · 3 | 24 : 8 | 7 · 5 | 35 : 7 |

**137.** Розглянь. Поясни. Зроби висновок.

$0 \cdot 5 = 0 + 0 + 0 + 0 + 0$

$0 \cdot 5 = 0$

Перевір, чи правильний твій висновок.

Добу́ток будь-якого числа й нуля дорівнює нулю.

**138.** Запиши результати множення.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| $0 \cdot 7$ | $50 \cdot 0$ | $0 \cdot 100$ | $83 \cdot 0$ | $99 \cdot 0$ |

**139.** Прочитай рівності. Поясни їх зміст.

$1 \cdot 3 = 1 + 1 + 1$ $\quad 1 \cdot 3 = 3$ $\quad 1 \cdot a = a$ і $a \cdot 1 = a$

Добу́ток будь-якого числа й одиниці дорівнює цьому числу.



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**140.** Знайди й запиши результати множення.

| | | | |
|---|---|---|---|
| $1 \cdot 5$ | $1 \cdot 10$ | $1 \cdot 100$ | $1 \cdot 1$ |
| $4 \cdot 1$ | $48 \cdot 1$ | $0 \cdot 1$ | $99 \cdot 1$ |

**141.** Розглянь записи і поясни їх.

$0 : 4 = 0$, *бо* $0 \cdot 4 = 0$

$0 : a = 0$, *якщо* $a \neq 0$

Результатом ділення нуля на будь-яке число (яке не є нулем) буде нуль.

Обчисли. $0 : 1$ $0 : 8$ $0 : 250 : 100$

*Склади казку або розповідь про ділення нуля.*

**142.** Переконайся.

Поділити будь-яке число на 0 неможливо, бо частки $a : 0$ не існує.

Підказка. Спробуй добирати частку чисел $10 : 0$ і робити перевірку множенням. Чи вдається тобі знайти (дібрати) таку частку?

Спробуй добирати частку на інших зразках ділення. Повторіть висновок.

**143.** Порівняй число й значення виразу, коли відомо, що $x = 0$.

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| 20 | та | $x \cdot 20$ | 0 | та | $9 \cdot x$ | $x$ | та | $0 : 8$ |

**144.** Добери такі числа, щоб рівності стали правильними.

| | | | |
|---|---|---|---|
| $\square \cdot 6 = 18$ | $6 \cdot x = 24$ | $\square : 2 = 0$ | $32 : x = 8$ |
| $\square \cdot 1 = 9$ | $9 \cdot x = 0$ | $9 \cdot \square = 0$ | $x \cdot 3 = 0$ |

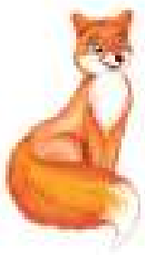

Чи задумувався / задумувалася ти над тим, чому множення і ділення з 0 та 1 є *особливими*?



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**145.** а) Гончар на майстер-класі з виготовлення свистків використав пакет глини, маса якого 2 кг. Якою буде маса 4 таких пакетів глини? 8 таких пакетів?

б) У трьох однакових коробках 18 свистків, кожен з яких коштує 12 грн.
Скільки свистків у двох таких коробках? У восьми таких коробках?
Які дані в задачі надлишкові? Чому?

**146.** За коротким записом склади й розв'яжи задачу. Про що йтиметься в задачі?

Ч. — 20 м
С. — ?, у 4 р. більше
З. — ?, на 50 м менше
} ?

**147.** $42 + 24 - 24$ $\quad 40 + 8 \cdot 5$ $\quad 64 : 8 - 72 : 9$

$43 + (43 - 15)$ $\quad 7 \cdot 9 - 54$ $\quad 35 - 81 : 9$

$0 \cdot 21 + 20$ $\quad 0 \cdot 67 - 0$ $\quad 35 - 35 \cdot 0$

**148.** У трьох однакових бідонах 27 л молока. Визнач місткість одного бідона. Скільки літрів молока поміститься в п'яти таких бідонах?

На скільки літрів молока більше в п'яти бідонах, ніж в одному?



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**149.** Запиши результати табличного множення числа 2.

Числа 2, 4, 6, 8, 10, 12, 14, ... — **парні**.

Назви ще кілька парних чисел. Запиши кілька непарних чисел.

Від якого слова походить їх назва?

## ПЕРЕВІРКА РЕЗУЛЬТАТІВ МНОЖЕННЯ І ДІЛЕННЯ. ОДИНИЦІ ЧАСУ

**150.** Поясни, як можна перевірити результат множення.

Скористайся числовими й буквеними записами.

$4 \cdot 9 = 36$ → $36 : 4 = \square$, $36 : 9 = \square$

$m \cdot n = k$ → $k : m = n$, $k : n = m$

**151.** Виконай перевірку дій $10 \cdot 4$, $5 \cdot 6$ діленням.

**152.** Прочитайте числові та буквені рівності. Поясніть, як

можна перевірити результат ділення.

$21 : 3 = 7$ → $7 \cdot 3 = 21$, $21 : 7 = 3$

$a : b = c$ → $c \cdot b = a$, $b = a : c$

**153.** Виконай перевірку частки 54 і 9 множенням і діленням.

**154.**

| | | | |
|---|---|---|---|
| $7 \cdot 10$ | $70 : 7$ | $(84 + 6) : 9$ | $17 + 40 : 4$ |
| $10 \cdot 7$ | $70 : 10$ | $(57 - 7) : 10$ | $21 + 40 : 10$ |
| $3 \cdot 10$ | $30 : 3$ | $(38 + 12) : 5$ | $24 - 60 : 6$ |
| $10 \cdot 3$ | $30 : 10$ | $(60 - 10) : 10$ | $36 - 80 : 10$ |



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**155.** За цьогорічним календарем:

1) визнач, скільки діб (днів) у році;

2) назви день тижня, на який припадає дата твого народження;

3) визнач, якого дня починається й закінчується осінь;

4) назви́ осінні місяці й спробуй пояснити їх на́зви;

5) запиши, скільки днів у кожному місяці осені;

6) полічи / обчисли, скільки днів триває осінь.

**156.** Назви́ відомі тобі одиниці часу.

Запиши правильні рівності.

1 доба = ☐ год  1 год = ☐ хв

**157.** Чи можна відповісти на запитання «Котра година?» без годинника? Якщо скористатися «квітковими» годинниками, що в ботанічному саду, то так. Відшукай для кожної рослини відповідний циферблат, на якому вказано час, коли розкриваються й закриваються квіти протягом доби.

| | Назва рослини | Час відкривання квітки | Час закривання квітки |
|---|---|---|---|
| | Мак польовий | 4 год — 5 год | 14 год — 15 год |
| | Кульбаба | 5 год — 6 год | 14 год — 15 год |

Час відкривання й закривання квітів у різних місцевостях може дещо відрізнятися. Спостерігай за квітами й дізнайся час їхнього цвітіння у своїй місцевості.



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

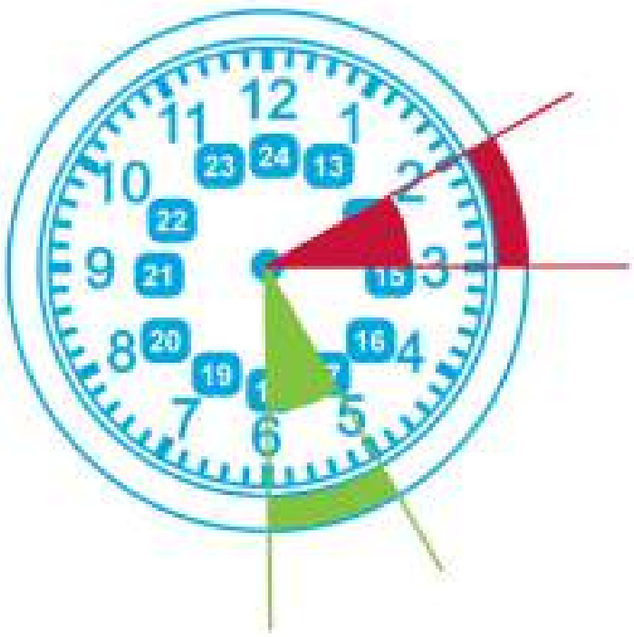

**158.** Випиши лише ті вирази, значення яких дорівнює 0.

| | | | |
|---|---|---|---|
| $0 : 5 + 17$ | $23 : 1 - 0$ | $(4 - 4) \cdot 30$ | $(21 - 21) + 3$ |
| $36 \cdot 1 \cdot 0$ | $0 : 43 + 0$ | $16 : 4 : 4$ | $7 - 5 \cdot 0$ |

**159.** Прочитай ряд чисел.

3, 2, 5, 4, 7, 6, 9, 8, …, …, 13, 12, …

Який перший член цього ряду?

Визнач закономірність, за якою дібрано й записано числа в ряду. Допиши пропущені члени ряду й продовж його.

Чи існує найбільший член цього ряду? Чому?

| | | | |
|---|---|---|---|
| **160.** $3 \cdot (14 : 2)$ | $5 \cdot 6 - 13$ | $29 - 2 \cdot 7$ | $7 \cdot 0 \cdot 5$ |
| $24 : 3 \cdot 2$ | $4 \cdot 7 + 28$ | $64 - 4 \cdot 9$ | $0 : 14 : 2$ |

**161.** У шкільній їдальні за два дні використали 45 л молока. Скільки літрів молока використали за другий день, якщо за перший використали 22 л?

**162.** Минулого року Світланці було 8 років. Скільки років їй виповниться через 2 роки?

© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

## ПЕРЕВІР СЕБЕ

**163.** Прочитай і запиши числа кожного ряду в порядку зростання.

а) 12 42 21 24 77 30

б) 12 см 42 см 21 см 24 см 77 см 30 см

в) 3 год 3 хв 3 доби 3 роки 3 місяці

**164.** Обчисли. Використай розклад числа на зручні доданки.

а) $7 + 5$ $37 + 5$ $37 + 15$ $37 + 15$ $37 + 15$

$3\ \ 2$ $3\ \ 2$ $10\ \ 5$ $3\ \ 12$ $40 + 12$

б) $12 - 5$ $42 - 5$ $42 - 25$ $42 - 25$

$2\ \ 3$ $2\ \ 3$ $22\ \ 3$ $30\ \ 12$ $20\ \ 5$

**165.** Прочитай вирази. Чим вони схожі? Чим відрізняються?

| | | |
|---|---|---|
| $82 - 14 + 9$ | $82 - 14 - 9$ | $82 + 14 - 9$ |
| $82 - (14 + 9)$ | $82 - (14 - 9)$ | $82 + (14 - 9)$ |

Чи однакові значення виразів у кожному стовпчику? Чому?

**166.** Продовж правильне твердження (міркування).

Якщо 5 менше від 20 в ☐ рази, то 20 більше від 5 в ☐ рази.

Якщо 27 більше від 9 в ☐ рази, то 9 … від 27 в ☐ рази.

**167.** Склади й розв'яжи задачі за короткими записами.

а)

I — 5 год ←

II — ?, на 3 год менше ← } ?

© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

б)

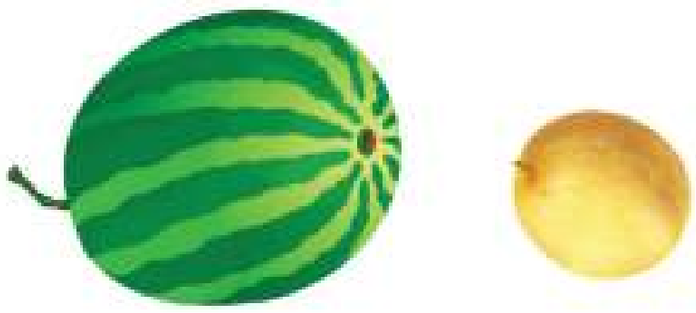

К. — ?, у 3 р. більше
Д. — 4 кг
} ?

**168.** Господар уранці надоїв від корови 12 л молока, удень — на 3 л менше, ніж уранці, а ввечері — на 1 л більше, ніж удень. Скільки літрів молока надоїв господар за добу?

**169.** Розглянь геометричні фігури. Назви́ їх. Розкажи, що ти знаєш про кожну фігуру. Доповнюйте відповіді.

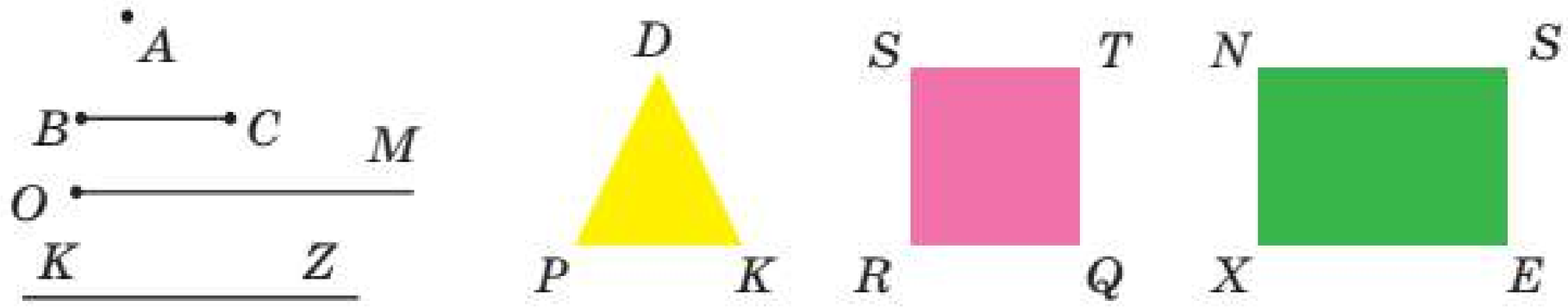


*Змоделюй фігури з м'якого дроту або пластиліну. Створіть з них різні конструкції.*

**170.** Запиши правильні (істинні) рівності.

10 = 1 дес.
40 = ☐ дес.
42 см = ☐ дм ☐ см
1 дес. = 10 од.
8 дес. = ☐ од.
8 дм 3 см = ☐ см

10 см = 1 дм
40 см = ☐ дм
75 см = ☐ дм ☐ см
1 дм = 10 см
8 дм = ☐ см
5 дм 1 см = ☐ см

**171.** Обчисли значення виразів, якщо $a = 8$; $a = 9$.

$15 - a$ $\qquad a \cdot 3 + 48$ $\qquad 93 - 4 \cdot a$

**172.** Добу́ток двох чисел дорівнює 0, а їх сума — 99. На скільки одне число більше за інше? Здогадайся. Перевір свою здогадку, складаючи правильні рівності.



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

## ТАБЛИЦІ МНОЖЕННЯ І ДІЛЕННЯ З ЧИСЛОМ 6

**173.** Заміни́ додавання множенням. Обчисли.

$6 + 6 + 6$ $6 + 6 + 6 + 6 + 6 + 6$

$6 + 6 + 6 + 6 + 6$ $6 + 6 + 6 + 6$

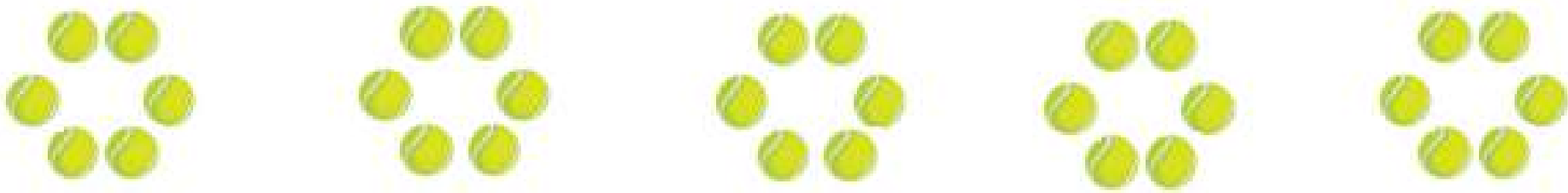

**174.**

Прочитай таблицю множення і ділення з числом 6. Поясни, як утворено кожен стовпчик таблиці. Досліди́ зміну результатів у кожному стовпчику. Чим ці результати особливі?

| | | | |
|---|---|---|---|
| $6 \cdot 2 = 12$ | $2 \cdot 6 = 12$ | $12 : 2 = 6$ | $12 : 6 = 2$ |
| $6 \cdot 3 = 18\ (12 + 6)$ | $3 \cdot 6 = 18$ | $18 : 3 = 6$ | $18 : 6 = 3$ |
| $6 \cdot 4 = 24\ (18 + 6)$ | $4 \cdot 6 = 24$ | $24 : 4 = 6$ | $24 : 6 = 4$ |
| $6 \cdot 5 = 30\ (?)$ | $5 \cdot 6 = 30$ | $30 : 5 = 6$ | $30 : 6 = 5$ |

Прочитай нові табличні випадки множення і ділення з числом 6.

| | | | |
|---|---|---|---|
| $6 \cdot 6 = 36$ | | $36 : 6 = 6$ | |
| $6 \cdot 7 = 42$ | $7 \cdot 6 = 42$ | $42 : 7 = 6$ | $42 : 6 = 7$ |
| $6 \cdot 8 = 48$ | $8 \cdot 6 = 48$ | $48 : 8 = 6$ | $48 : 6 = 8$ |
| $6 \cdot 9 = 54$ | $9 \cdot 6 = 54$ | $54 : 9 = 6$ | $54 : 6 = 9$ |

За допомогою своїх досліджень намагайся зрозуміти, як обчислюють результати множення і ділення, та запам'ятати їх.

**175.** Визнач порядок дій. Прочитай вирази. Обчисли їх.

$6 \cdot 7 + 5 \cdot 6$ $42 : 6 + 54 : 9$ $6 \cdot 6 - 48 : 6$

Порада. Спочатку «підглядай» у таблицю.



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**176.** Для оздоблення ляльки-мотанки потрібно 6 см тасьми з українським візерунком. Оленка виготовила 8, а Ганнуся — 7 таких мотанок. Скільки сантиметрів тасьми використали дівчатка? Хто з дівчаток використав більше тасьми й на скільки сантиметрів? Поясни порядок дій на схемі розв'язання задачі. На яке питання задачі дає відповідь схема?

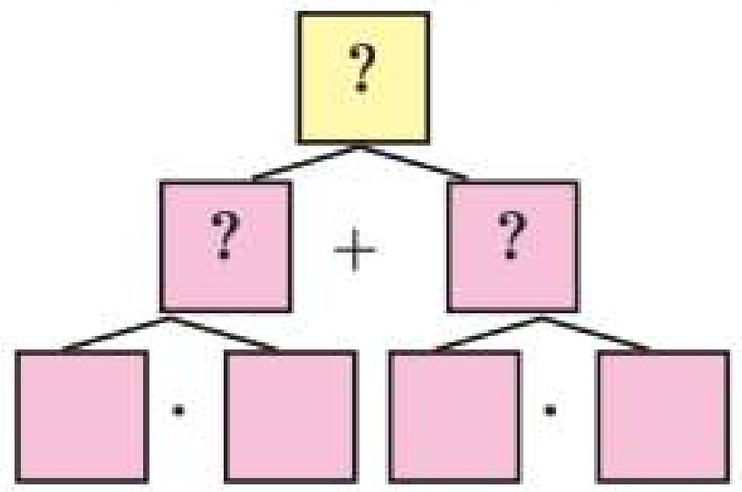

Що слід змінити в цій схемі, щоб відповісти на друге питання задачі? Як знайти це простіше?

**177.**

Числа виду 2 кг, 48 грн, 15 м — **прості** іменовані числа; 2 ц 50 кг, 5 грн 10 коп., 1 дм 1 см, 4 м 5 дм, 2 год 30 хв — **складені** іменовані числа.

Поясни, чому 3 см — просте іменоване число, а число 4 дм 3 см — складене іменоване.

**178.** Запиши в одному рядку прості іменовані числа, а в іншому — складені: 7 м, 2 дм, 17 ц 10 кг, 2 год 30 хв, 7 дм 4 см, 25 см, 48 л, 50 діб.

Склади й запиши кілька зразків іменованих чисел.

Порада. Це можуть бути результати твоїх вимірювань, обчислень, досліджень.

**179.** На скільки сантиметрів і в скільки разів довжина відрізка $AB$ менша за довжину відрізка $CD$?

© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**180.** Знайди різницю значень виразів кожного стовпчика.

| | | |
|---|---|---|
| $6 \cdot 6 + 6 \cdot 9$ | $6 \cdot 6 + 9 \cdot 6$ | $54 : 6 - 48 : 6$ |
| $6 \cdot 7 + 6 \cdot 8$ | $7 \cdot 6 + 8 \cdot 6$ | $42 : 6 - 36 : 6$ |

**181.** Троє братів ловили рибу. Найстарший зловив 8 карасів, інші — по 6. Скільки рибин зловили брати? Розв'яжи задачу діями з поясненнями.

**182.** Запиши числа 6, 18, 24, 30, 36, 42, 48, 54 у вигляді добутку двох чисел, одне з яких дорівнює 6.

$$6 = 6 \cdot 1$$

Здогадайся, звідки можна взяти ці рівності.

## КУТИ МНОГОКУТНИКА

**183.** Визнач не обчислюючи, який результат множення буде найбільшим. Запиши цей добуток з його значенням.

$3 \cdot 5$ $\quad$ $8 \cdot 6$ $\quad$ $9 \cdot 6$ $\quad$ $6 \cdot 7$ $\quad$ $5 \cdot 8$ $\quad$ $6 \cdot 5$

Обчисли вирази, у яких другий множник менший або дорівнює 7 (не більший семи).

**184.** Досліди́, як змінювалися пари множників і добутки в стовпчиках таблиці. Дай відповіді на запитання.

| Перший множник | 3 | 9 | 3 | 3 | 4 | 8 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Другий множник | 2 | 2 | 10 | 5 | 6 | 3 |
| Добуток | 6 | 18 | 30 | 15 | 24 | 24 |

а) У скільки разів збільшився перший множник у II стовпчику чисел? У скільки разів збільшився при цьому добуток?



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

б) Що не змінилося в III і IV стовпчиках? Що змінилося в них?

в) Чому не змінився добуток у V і VI стовпчиках чисел? Який загальний висновок можна зробити про зміну добутку?

Наведи два зразки добутків та їх зміну залежно від зміни одного із множників.

**185.** За один пакет серветок мама заплатила 6 грн, а за інший — у 3 рази більше. Скільки коштує другий пакет серветок? На скільки гривень другий пакет серветок дорожчий за перший?

Яка схема ілюструє зміст задачі? Доповни її числами.

а) 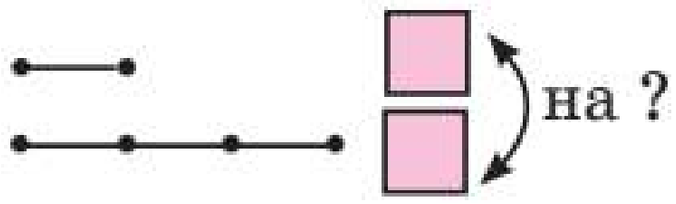


б) 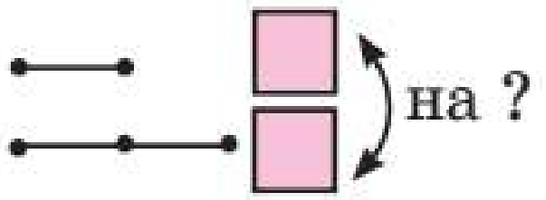


Якої форми можуть бути серветки?

**186.** Практична робота.

**Тема.** Утворення прямого кута.

**Обладнання.** 2–3 аркуші паперу різного розміру.

1) Зігни аркуш паперу навпіл.

2) Ще раз зігни аркуш так, щоб сторони згину збіглися (див. малюнки). Утворився кут.

1)

2) 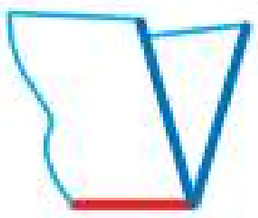

3) 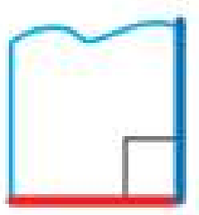

3) Такий кут називають *прямим*.

4) Порівняй модель кута, утвореного тобою і сусідом / сусідкою в групі, накладаючи вершину й сторони одна на одну.



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

5) Зробіть висновок. Перевірте себе.

Усі прямі кути рівні (однакові).

5) За допомогою косинця знайди прямі кути на предметах, що є в тебе на парті.

6) Розглянь будівлі, кімнати, інші предмети. Чи мають вони прямі кути?

**187.**

Кожна фігура на рисунку має кути. Це — *многокутники*. Кути в них бувають різними: прямими й непрямими.

1 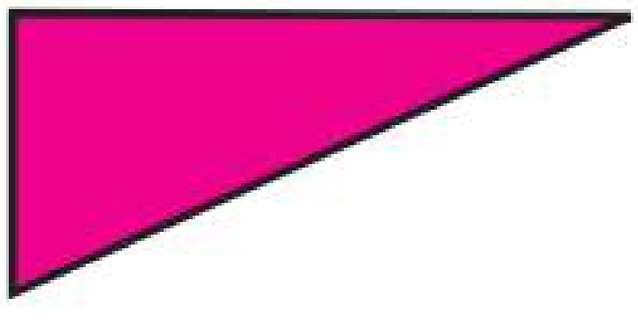

2 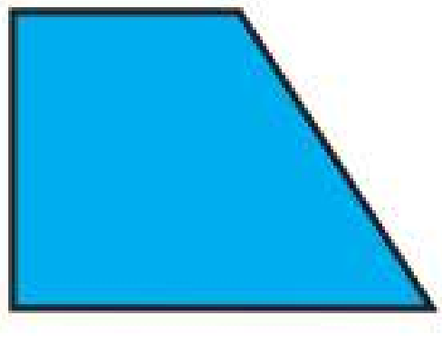

3 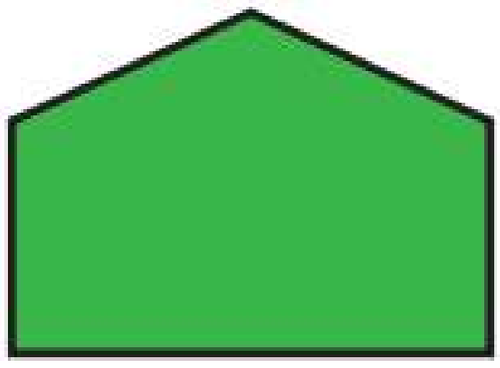

4 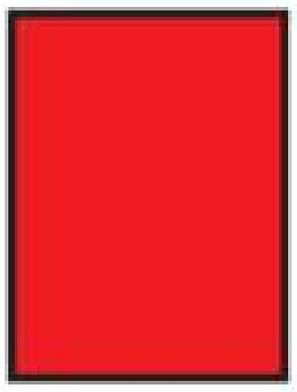

5 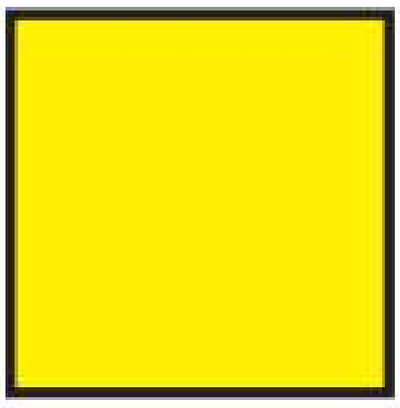

Чи правильно, що зображені многокутники мають разом 13 прямих кутів? Перевір. А скільки всього непрямих кутів у них? Полічи або обчисли їх.

**188.** Непрямі кути можуть бути більшими або меншими від прямого. Переконайся на моделях.

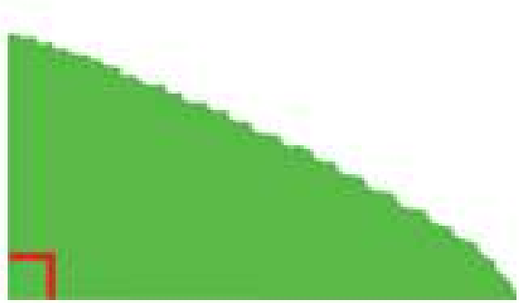

Прямий кут

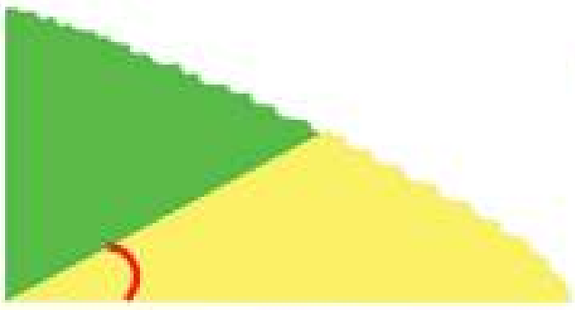

Гострий кут

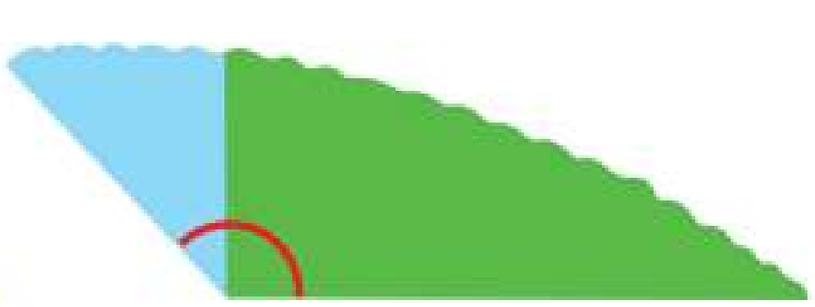

Тупий кут



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

Який кут більший від прямого? Який менший?

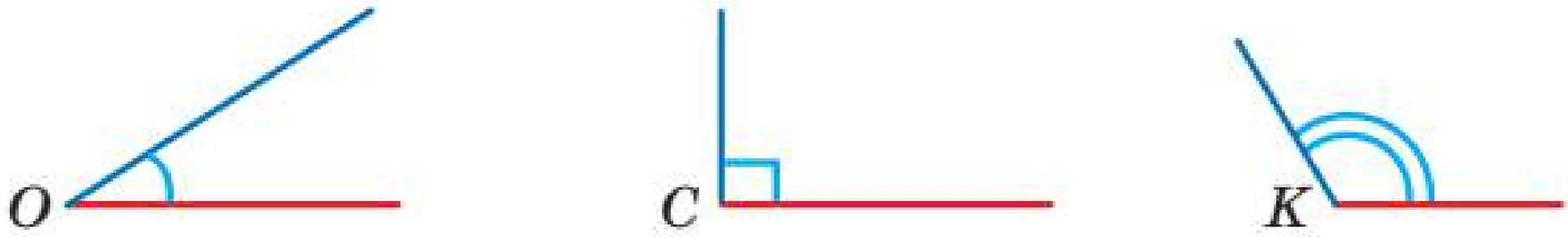


*Виготов з підручних матеріалів моделі кутів різних видів.*

*Організуйте виставку-колекцію груп кутів.*

**189.** Покажи на многокутниках непрямі кути. Для визначення їх виду скористайся моделлю прямого кута або косинцем.

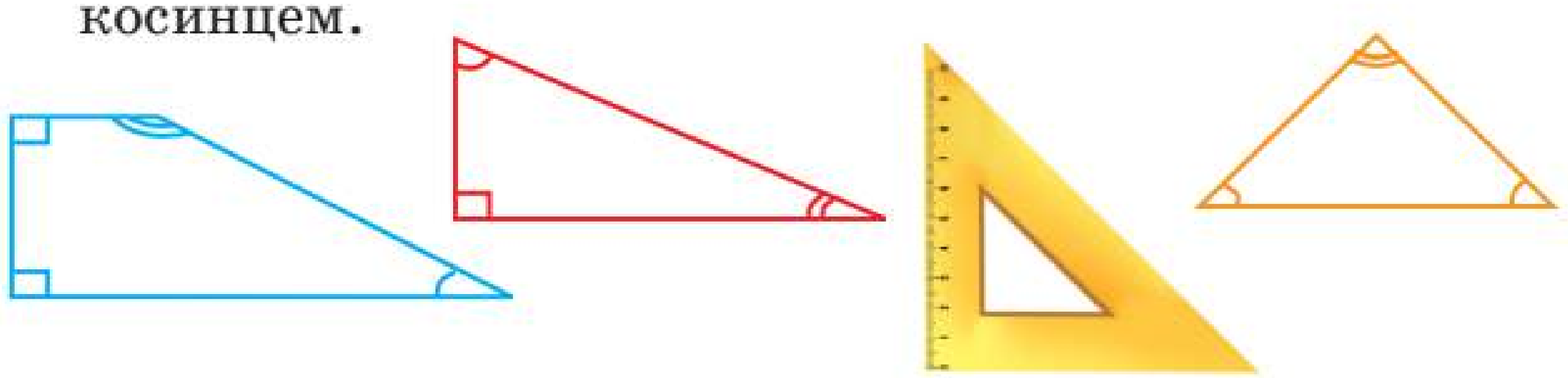

**190.** Виклади на парті за допомогою олівців, ниток або смужок паперу прямі кути. Продовж сторони кута. Чи змінився при цьому розхил сторін кута?

Зробіть висновок, чи залежить величина кута від довжини сторін, які його утворюють.

**191.** Чим схожі й чим відрізняються фігури? Розглянь їх парами.

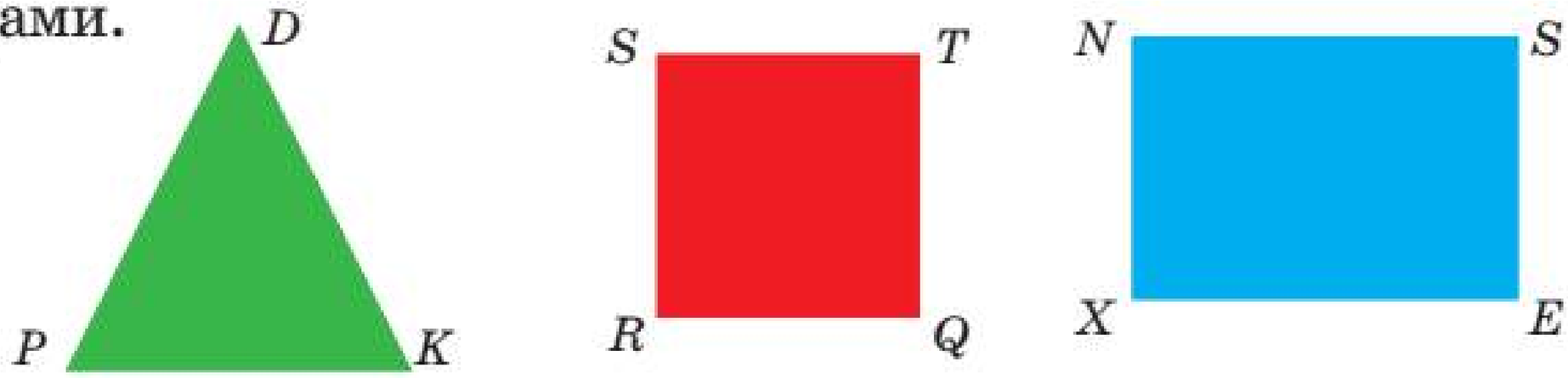




© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**192.** Знайди невідомі числа в рівностях. Скористайся знаннями табличного множення і ділення або добери ті числа, які зроблять числову рівність правильною (істинною).

$\square \cdot 8 = 32$ $\quad 6 \cdot \square = 48$ $\quad \square : 7 = 7$ $\quad 54 : \square = 9$

$x \cdot 3 = 12$ $\quad 5 \cdot y = 15$ $\quad x : 7 = 0$ $\quad 20 : y = 4$

**193.** Порівняй вирази та їх числові значення.

$6 \cdot 3$ і $6 \cdot 7$ $\quad 24 : 6$ і $24 : 4$ $\quad 28 + 13$ і $28 - 13$

$6 \cdot 5$ і $5 \cdot 6$ $\quad 48 : 6$ і $48 : 8$ $\quad 100 - 2$ і $100 - 3$

**194.** Ціна квитка у восьмому ряді театру у 2 рази більша за ціну в першому. На скільки гривень квиток у восьмому ряді дорожчий, якщо його ціна в першому дорівнює 20 грн? Яким діями можна розв'язати задачу?

Спробуй відповісти на питання задачі, не виконуючи арифметичних дій. Допоможи собі схемою або схематичним рисунком.

**195.** Запиши кожне із запропонованих чисел у вигляді добутку двох будь-яких множників.

5, 6, 9, 13, 15, 16, 25, 28, 36, 40.

$7 = 7 \cdot 1$

$6 = 2 \cdot 3$

## АРИФМЕТИЧНІ ДІЇ З ІМЕНОВАНИМИ ЧИСЛАМИ

**196.** а) Кут можна позначати (називати) однією буквою.

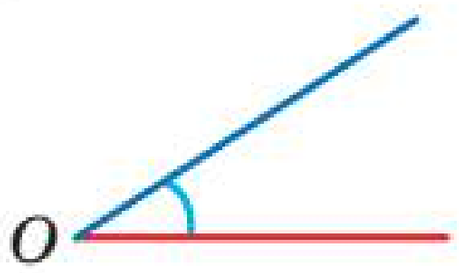


Кут $O$

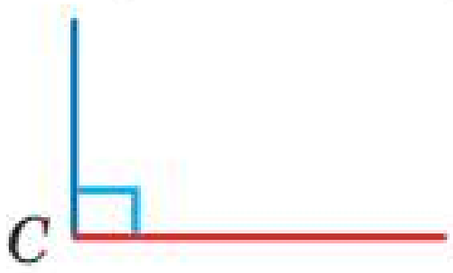


Кут $C$

Кут $K$



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

Що позначає буква в цьому випадку? (вершину кута)

б) Позначати (називати) кут можна трьома буквами. За зразком продовж відповіді.

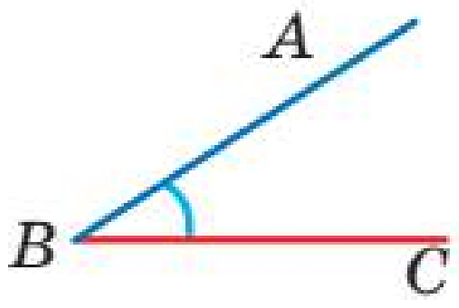


Кут $ABC$

$B$ — вершина

$BA$ і $BC$ — сторони (промені)

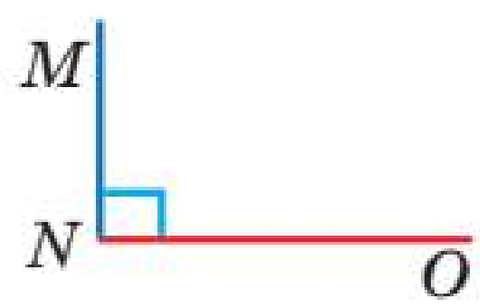


Кут ...

... — вершина

... і ... — сторони (промені)

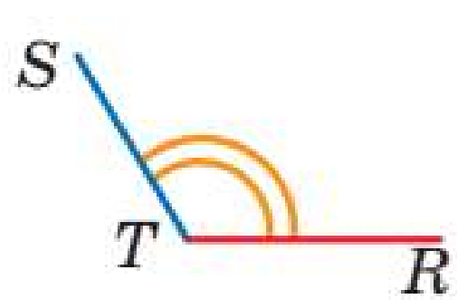


... $STR$

$T$ — ...

$TS$ і $TR$ — ...

**197.**

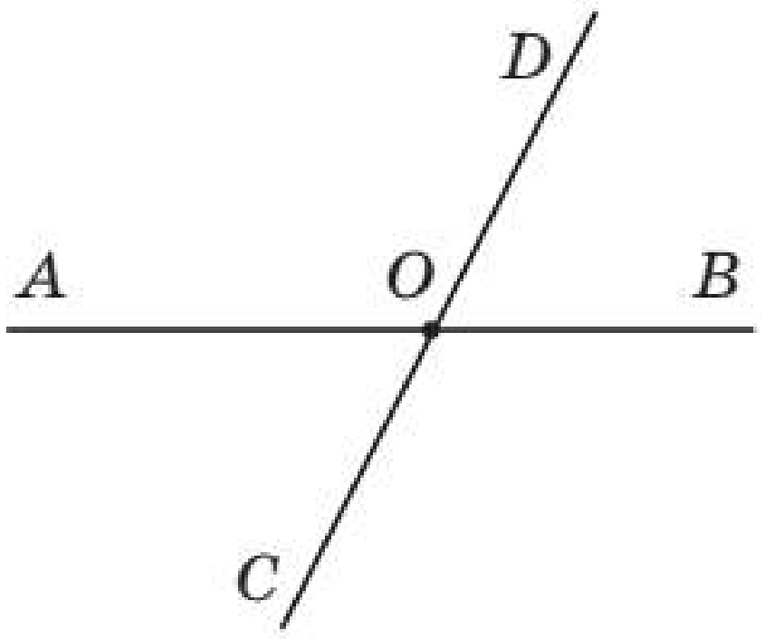


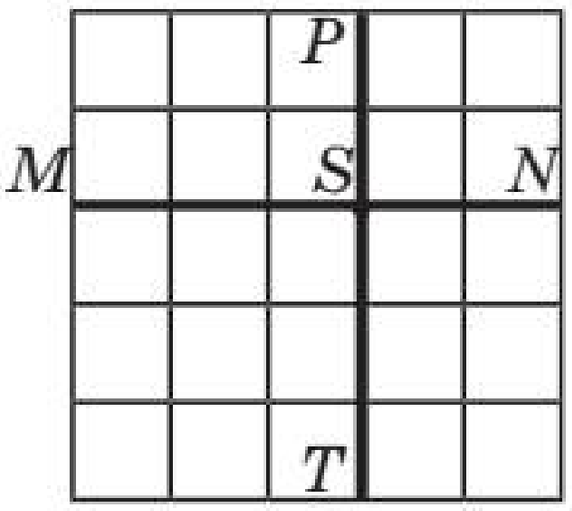


Проведи в зошиті дві пари прямих, які перетинаються. Скільки кутів утворилося в кожному випадку? На якому рисунку утворилися 4 прямі кути? Назви́ їх.

Постав інші запитання до рисунка. Почергово відповідайте на них.

**198.** Запиши й прочитай правильні (істинні) рівності.

| | | |
|---|---|---|
| 1 дм = ☐ см | 1 м = ☐ дм | 4 дм 3 см = ☐ см |
| 2 дм = ☐ см | 3 м = ☐ дм | 3 м 5 дм = ☐ дм |
| 4 дм = ☐ см | 7 м = ☐ дм | 7 м 6 дм = ☐ дм |



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**199.** Що більше: 1 м чи 1 дм? 1 дм чи 1 см? 1 м чи 1 см? На скільки? У скільки разів?

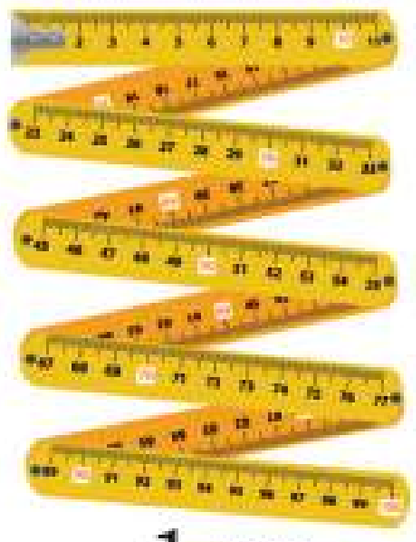

**200.** а) $3\text{ м} + 5\text{ м}$ $\quad 40\text{ см} + 36\text{ см}$ $\quad 15\text{ дм} + 28\text{ дм}$

$45\text{ м} - 38\text{ м}$ $\quad 40\text{ см} - 36\text{ см}$ $\quad 72\text{ дм} - 34\text{ дм}$

б) $3\text{ м} \cdot 5$ $\quad 8\text{ см} : 2$ $\quad 10\text{ кг} \cdot 4$ $\quad 16\text{ л} : 4$

$4\text{ см} \cdot 5$ $\quad 10\text{ м} : 2$ $\quad 5\text{ кг} \cdot 8$ $\quad 12\text{ л} : 3$

За будь-яким виразом склади задачу з іменованими числами. Запропонуй розв'язати її сусіду / сусідці.

**201.** З городу зібрали 14 ц картоплі. У перший засік засипали 4 ц картоплі, а решту — у два засіки порівну. Скільки ці́нтнерів картоплі засипали в третій засік?

**202.** Поясни обчислення периметра трикутника $ABC$.

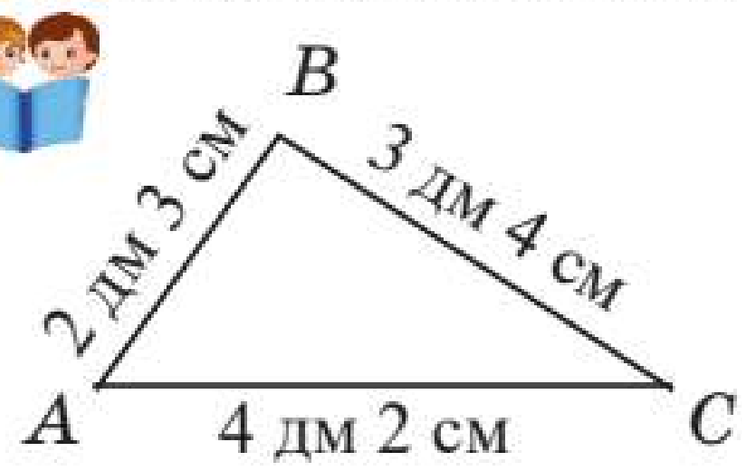


$2\text{ дм }3\text{ см} + 3\text{ дм }4\text{ см} + 4\text{ дм }2\text{ см} =$

$= (2\text{ дм} + 3\text{ дм} + 4\text{ дм}) +$

$+ (3\text{ см} + 4\text{ см} + 2\text{ см}) = 9\text{ дм }9\text{ см}$

Такі обчислення зручно записувати в *стовпчик*. Поясніть записи й виконання дій одне одному. Виконайте взаємоконтроль.

$$\begin{array}{r} 2\text{ дм }3\text{ см} \\ +\ 3\text{ дм }4\text{ см} \\ \hline 5\text{ дм }7\text{ см} \end{array} \qquad \begin{array}{r} 5\text{ дм }7\text{ см} \\ +\ 4\text{ дм }2\text{ см} \\ \hline \end{array} \qquad \begin{array}{r} 8\text{ дм }6\text{ см} \\ -\ 3\text{ дм }1\text{ см} \\ \hline \end{array}$$



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

Складіть по одному подібному завданні. Розв'яжіть їх.

Підказка. Виміряйте довжину й ширину зошита, парти, класу. Обчисліть (за власним вибором) їх периметри.

**203.** 1) У скільки разів 48 більше від 8? У скільки разів 8 менше за 48?

2) На скільки одиниць 48 більше за 8? На скільки одиниць 8 менше за 48?

Який короткий запис ілюструє перше завдання, а який — друге?

а)
I — 48
II — 8
→ на ?

б)
I — 48
II — 8
→ у ?

**204.** а) Маса свіжозібраної шипшини 20 кг. Після сушіння маса зменшилася на 12 кг. Яка маса сушеної шипшини?

*Чи споживав / споживала ти напої з шипшини? Яка користь від неї? Поцікався в батьків або дізнайся з інших джерел інформації.*

б) Від тасьми завдовжки 6 дм 8 см відрізали частину завдовжки 3 дм 4 см. Яка довжина тасьми, що залишилася?

**205.**

| | | |
|---|---|---|
| $35 : 5 + 36 : 6$ | $5 \cdot 8 + 6 \cdot 7$ | $(24 + 30) : 6$ |
| $40 - 42 : 6$ | $6 \cdot 3 + 6 \cdot 3$ | $(72 - 24) : 6$ |
| $48 + 36 : 9$ | $8 \cdot 7 - 9 \cdot 4$ | $3 \cdot (70 - 65)$ |



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**206.** Запиши числа 12, 18, 35, 40, 50 у вигляді добутку кількох множників. Розглянь різні варіанти.

$18 = 2 \cdot 3 \cdot 3$ $18 = 1 \cdot 2 \cdot 3 \cdot 3$ $18 = 2 \cdot 9$ $18 = 6 \cdot 3$

## МНОЖЕННЯ І ДІЛЕННЯ З ЧИСЛОМ 7

**207.** Яка рівність неправильна? Чому? Запиши цю рівність правильно.

$7 \cdot 3 = 7 + 7 + 7$ $7 \cdot 3 = 3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3$

$5 \cdot 3 = 5 + 5 + 5 + 5 + 5$ $17 + 17 + 17 + 17 = 17 \cdot 4$

**208.** Пригадай і запиши відомі тобі випадки множення і ділення з числом 7, використовуючи групи кубиків.

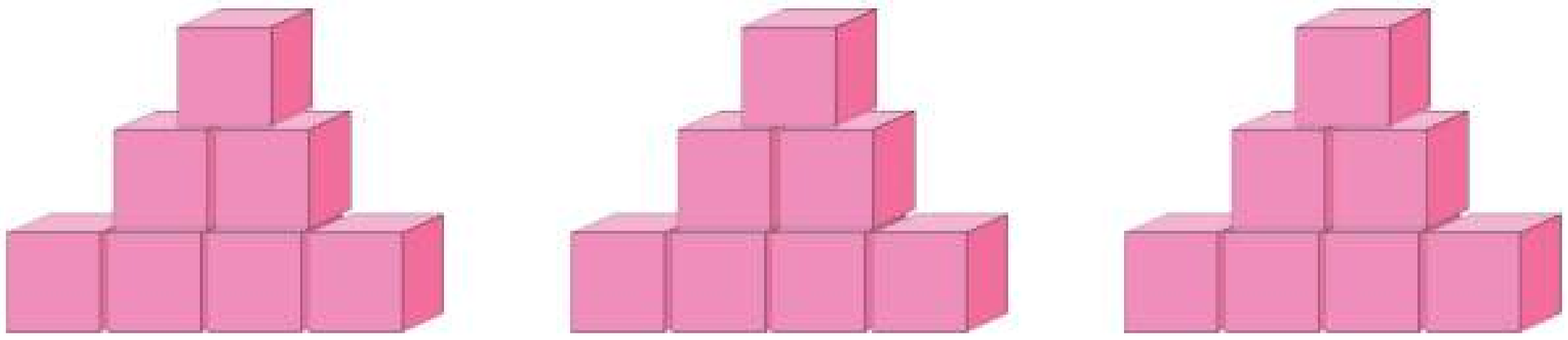

**209.** Прочитай і доведи правильність (істинність) рівностей.

$7 \cdot 7 = 7 \cdot 6 + 7$ $7 \cdot 7 = \square + 7$ $7 \cdot 7 = \square$

$7 \cdot 8 = 7 \cdot 7 + 7$ $7 \cdot 8 = \square + 7$ $7 \cdot 8 = \square$

$7 \cdot 9 = 7 \cdot 8 + 7$ $7 \cdot 9 = \square + 7$ $7 \cdot 9 = \square$

| | | | |
|---|---|---|---|
| $7 \cdot 7 = 49$ | | $49 : 7 = 7$ | |
| $7 \cdot 8 = 56$ | $8 \cdot 7 = 56$ | $56 : 7 = 8$ | $56 : 8 = 7$ |
| $7 \cdot 9 = 63$ | $9 \cdot 7 = 63$ | $63 : 7 = 9$ | $63 : 9 = 7$ |

**210.** $7 \cdot 5 + 29$ $3 \cdot 7 + 7 \cdot 4$ $31 + 14 : 7$

$6 \cdot 7 - 24$ $7 \cdot 9 - 6 \cdot 7$ $42 - 42 : 7$



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**211.** Розглянь календарі.

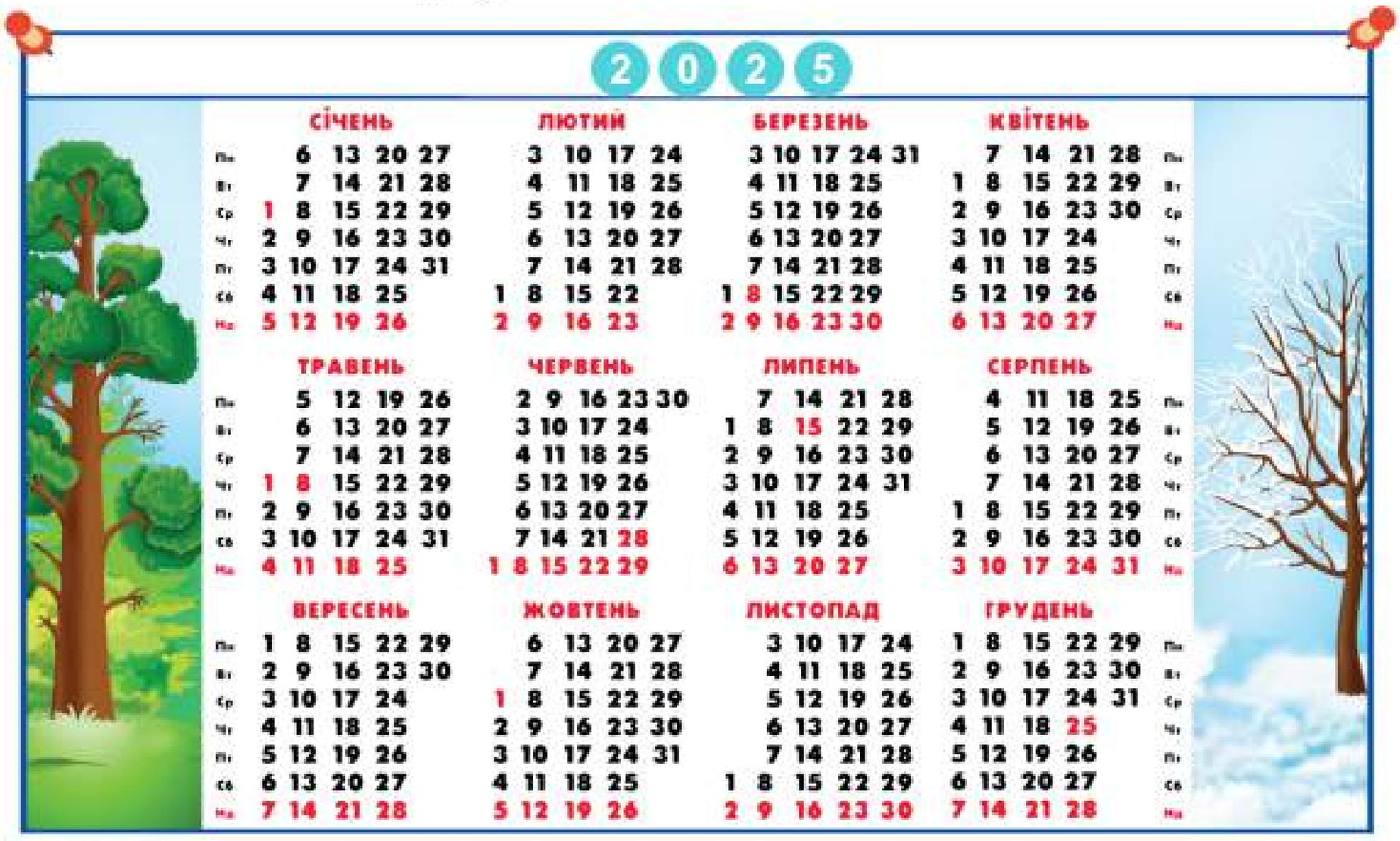

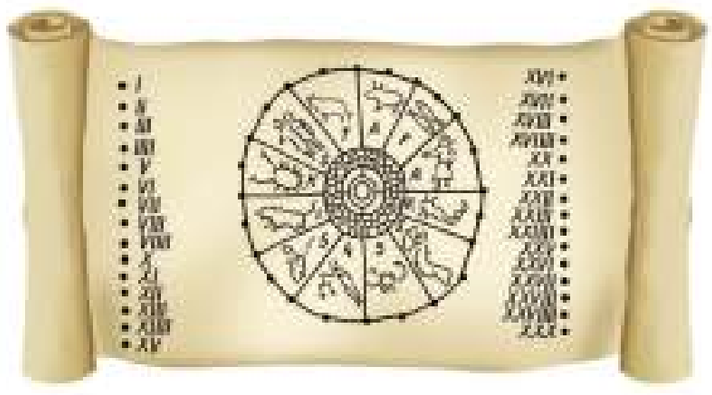

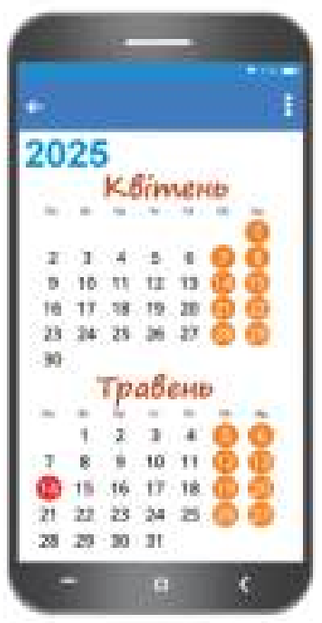

Яким календарем користуєшся ти?

Назви́ четвертий день тижня. *Спробуй пояснити походження українських назв днів тижня.*

Якщо останній день жовтня — четвер, то, не користуючись календарем, назви дати кожної суботи й неділі листопада.

Доповни перелік запитань за календарем. Почергово відповідайте на них.

Чи пізнавальним було для тебе таке завдання?



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**212.** Щодня сім'я випиває 6 склянок молока й 4 склянки компоту. Скільки склянок молока й компоту випиває сім'я за тиждень?

Доповни схеми до задачі числами й діями.

**І спосіб**

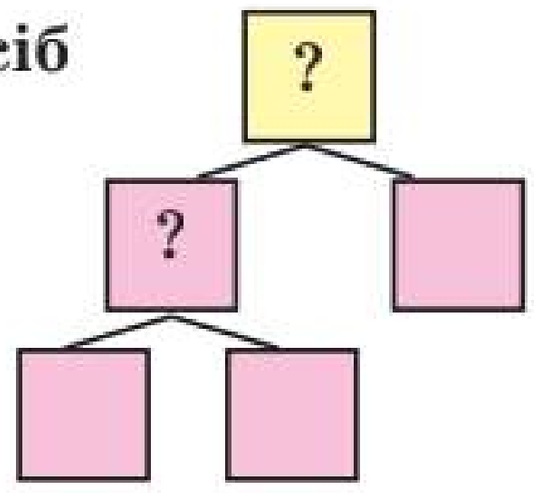


**ІІ спосіб**

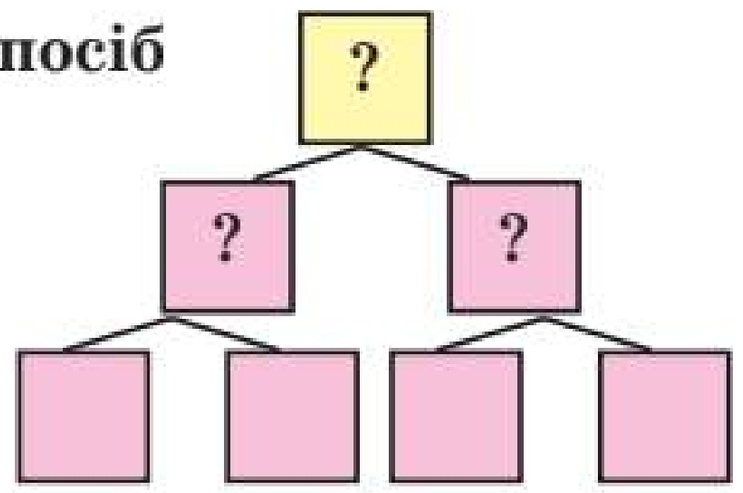


Запиши розв'язання задачі обома способами.

**213.** Прочитай задачі. Спробуй їх короткий запис виконати різними способами. Придумай власний спосіб. Що в задачах однакове? Чим вони відрізняються?

а) У трьох класах школи 90 учнів. У першому — 27 учнів, у другому — на 2 учні менше. Скільки учнів у третьому класі?

б) У трьох класах школи 90 учнів. У першому класі 25 учнів, у другому — на 2 учні більше. Скільки учнів у третьому класі?

**214.** Запиши номери зображених квадратів у порядку зростання довжин їх сторін. Для порівняння довжин сторін скористайся смужкою паперу або іншими підручними засобами (стрічкою, ниткою), циркулем, вимірювальною лінійкою.

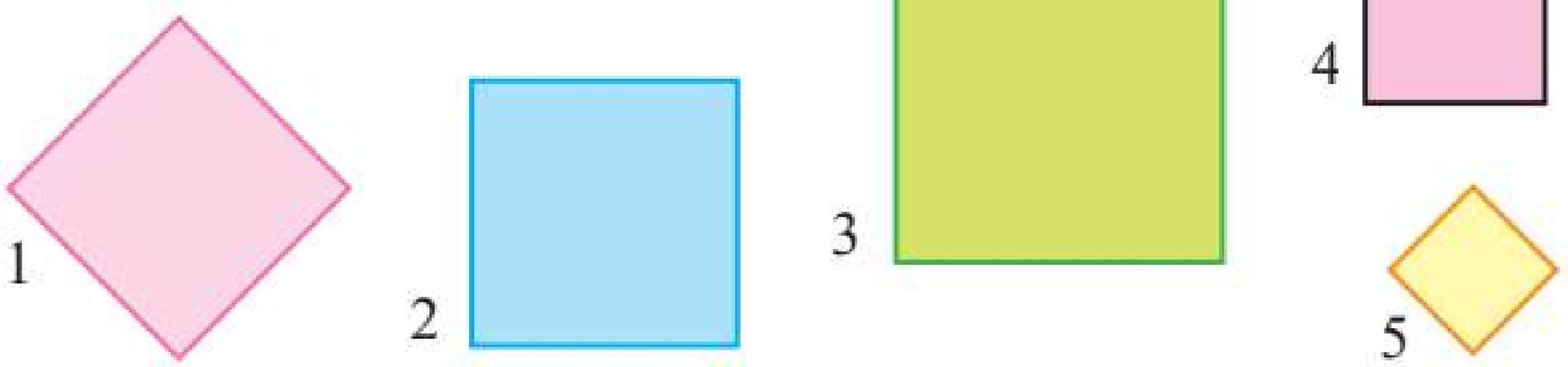




© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**215.** Яка відстань між ніжками циркуля?

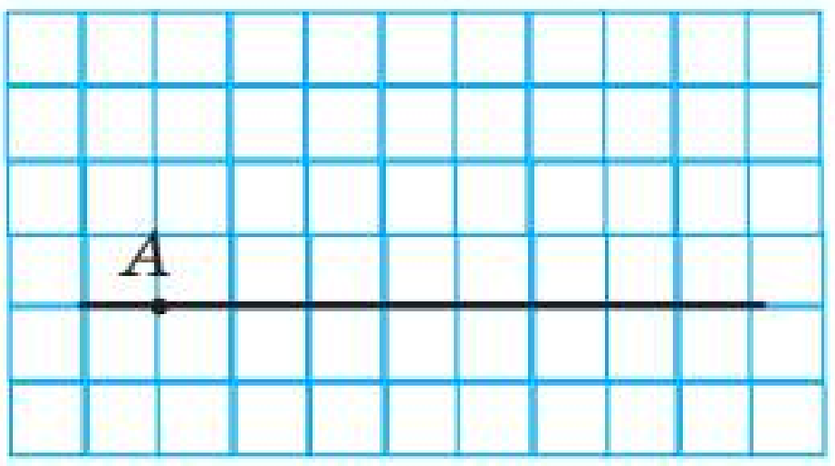

Накресли пряму. Постав на ній точку $A$. «Покрокуй» циркулем від неї по прямій 2 рази, 3 рази (якщо достатньо місця, то й більше разів). Щоразу називай і записуй, яку відстань «пройшов» циркуль.

*За бажанням можеш змінити відстань між ніжками циркуля й повторити попередні дії.*

**216.** Полічи сімками до 70. Запиши ряд цих чисел.

**217.** Виконай дії. Обчисли різницю між найбільшим і найменшим значеннями виразів.

| | | |
|---|---|---|
| $7 \cdot 4 + 29$ | $7 \cdot 8 - 35 : 7$ | $(38 + 18) : 7$ |
| $7 \cdot 7 - 29$ | $27 : 3 + 63 : 7$ | $(100 - 52) : 6$ |

**218.** На трьох полицях книжкової шафи 88 книжок. На першій полиці — 35 книжок, на другій — на 11 менше. Скільки книжок на третій полиці?

**219.** Знайди за допомогою лінійки або циркуля рівні відрізки на рисунку. Запиши їх. Наприклад, $AB = CD$.

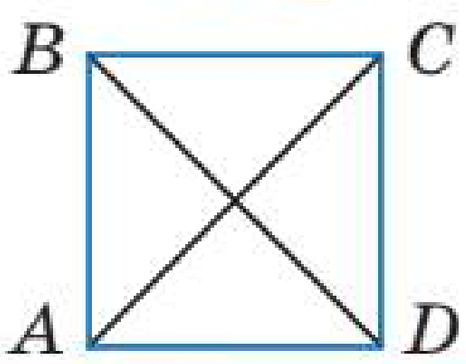




© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

## ВИЗНАЧЕННЯ ТЕМПЕРАТУРИ. ТРЕНУВАЛЬНІ ВПРАВИ

**220.** Запиши табличні випадки множення числа 3. Переконайся, що сума цифр кожного результату ділиться на 3. Наприклад, $3 \cdot 5 = 15 \Rightarrow 1 + 5 = 6, 6 : 3 = 2$.

**221.** Розглянь таблицю. Як змінився дільник у другому стовпчику чисел? А як змінилася при цьому частка? Як змінилося ділене в четвертому стовпчику чисел? Як ця зміна вплинула на результат ділення? Зроби висновок.

| Ділене | 24 | 24 | 12 | 24 |
|---|---|---|---|---|
| Дільник | 6 | 3 | 3 | 3 |
| Частка | 4 | 8 | | |

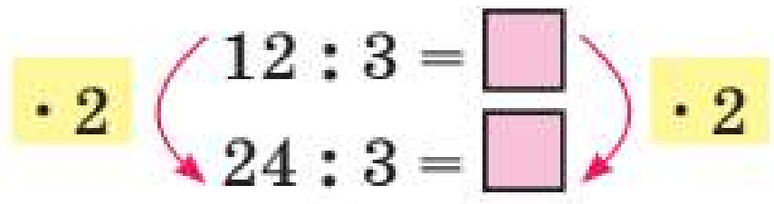


Проілюструй цей висновок на кількох парах чисел.

**222.**

| | | |
|---|---|---|
| $4 \cdot (21 - 14)$ | $48 + 42 : 7$ | $7 \cdot 4 + 63 : 7$ |
| $(49 - 42) \cdot 6$ | $48 - 42 : 6$ | $56 : 7 - 56 : 8$ |

Якими правилами про порядок дій ти скористався / скористалася?

**223.** Щоб прикрасити залу до свята, купили 3 кульки, по 7 грн кожна, і 6 кульок, по 4 грн кожна. Скільки заплатили за дешевші кульки? Дорожчі? За всі кульки?

© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

Який комплект новорічних іграшок коштує 100 грн?

**224.** Визнач температуру повітря. Запиши її показники.

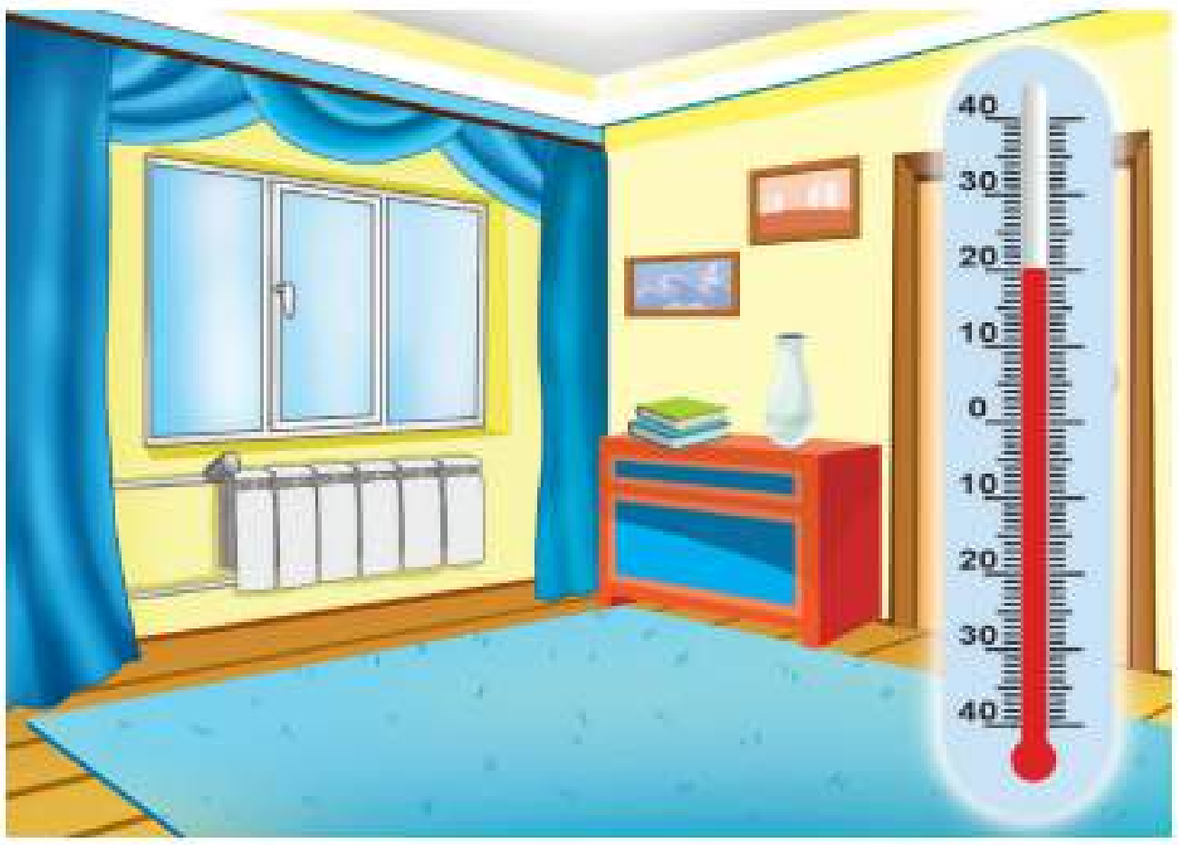


Зразок запису.

$t = 5^{\circ}C$

Яка різниця температур?

*Цікаво, а чи можна показники температури додавати?*

Виміряй температуру повітря в кімнаті й надворі вранці та ввечері. Порівняй їх. *Що означає перша частина слова термометр?*



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**225.** Побудуй прямий кут на аркуші паперу в клітинку за допомогою лінійки. Поясни етапи побудови кута.

*Під час виконання яких робіт тобі доводилося мати справу з прямими кутами (під час вирізання, склеювання, малювання, моделювання, конструювання)?*

**226.** Знайди значення виразу $7 \cdot a$, якщо $a = 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10$.

Почергово називайте вираз і його значення.

**227.**

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| $52 + 1$ | $68 - 1$ | $90 + 3$ | $30 + 20$ | $85 - 80$ |
| $59 + 1$ | $70 - 1$ | $93 - 3$ | $50 - 10$ | $73 - 73$ |

**228.** У коробці є короткі, середні та довгі олівці — усього 36 штук. Коротких — 12, середніх — на 3 більше. Скільки довгих олівців у коробці?

Якщо в тебе є набори олівців, склади й розв'яжи задачу про них.

**229.** Від будинку ($Б$) до магазину ($М$) можна йти двома маршрутами.

а) Який шлях коротший?

б) Як називають многокутник, що на рисунку?

в) Чи є в цьому чотирикутнику прямі кути? Скільки їх?

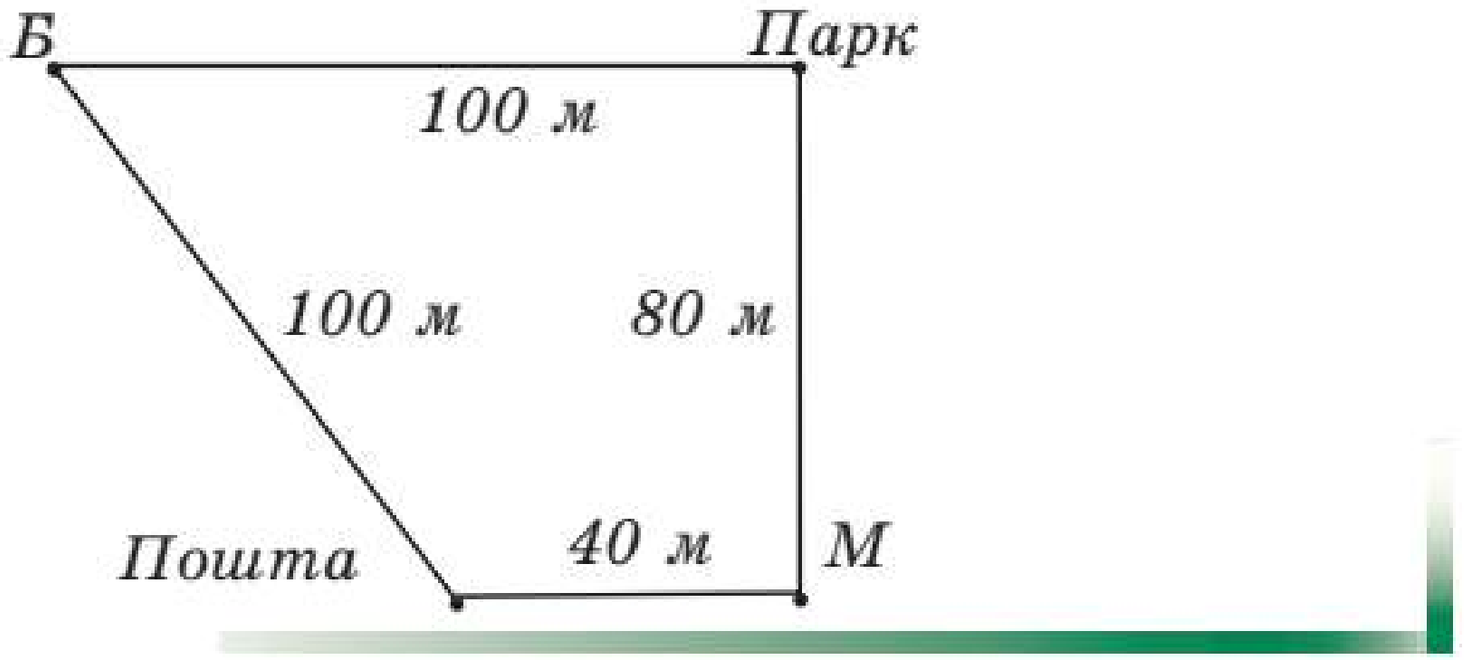




© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**230.** Перевір результати таблиці множення числа 8 додаванням. Прочитай рівності ділення чисел на 8. Запиши результати дій третього та четвертого стовпчиків.

| | | | |
|---|---|---|---|
| $8 \cdot 2 = 16$ | $16 : 8 = 2$ | $2 \cdot 8 = \square$ | $16 : 2 = \square$ |
| $8 \cdot 3 = 24$ | $24 : 8 = 3$ | $3 \cdot 8 = \square$ | $24 : 3 = \square$ |
| $8 \cdot 4 = 32$ | $32 : 8 = 4$ | $4 \cdot 8 = \square$ | $32 : 4 = \square$ |
| $8 \cdot 5 = 40$ | $40 : 8 = 5$ | $5 \cdot 8 = \square$ | $40 : 5 = \square$ |
| $8 \cdot 6 = 48$ | $48 : 8 = 6$ | $6 \cdot 8 = \square$ | $48 : 6 = \square$ |
| $8 \cdot 7 = 56$ | $56 : 8 = 7$ | $7 \cdot 8 = \square$ | $56 : 7 = \square$ |
| $8 \cdot 8 = 64$ | $64 : 8 = 8$ | $8 \cdot 8 = \square$ | $64 : 8 = \square$ |
| $8 \cdot 9 = 72$ | $72 : 8 = 9$ | $9 \cdot 8 = \square$ | $72 : 9 = \square$ |

На скільки одиниць збільшується добу́ток у кожній наступній рівності I стовпчика? На скільки збільшилася частка в рівностях II стовпчика? Чому?

Які питання можна поставити до завдань III і IV стовпчиків?

**231.** Розглянь таблицю. Прочитай дані в ній. Порівняй пари множників у рядках та їх добутки.

Поміркуй, чому в парах значення добутків різні.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Множник | 4 | 4 | 2 | 6 |
| Множник | 3 | 6 | 5 | 5 |
| Добу́ток | 12 | 24 | 10 | 30 |

**232.** Обчисли, використовуючи результат дії в попередній рівності.

| | | | |
|---|---|---|---|
| $2 \cdot 5 = 10$ | $4 \cdot 5 = \square$ | $4 \cdot 10 = \square$ | $4 \cdot 20 = \square$ |

**233.** $23 \text{ л} + 17 \text{ л} - 5 \text{ л}$ $\quad$ $40 \text{ см} - 12 \text{ см} + 18 \text{ см}$

$28 \text{ кг} + 38 \text{ кг} - 9 \text{ кг}$ $\quad$ $15 \text{ м} + 35 \text{ м} - 25 \text{ м}$



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**234.** У восьми однакових глечиках 16 л молока. Скільки літрів молока в одному глечику? У двох таких глечиках? У трьох таких глечиках?

Розглянь дані в таблиці. Повтори задачу, використовуючи їх.

| Місткість одного глечика | Кількість глечиків | Загальна місткість |
|---|---|---|
| ? ОДНАКОВА | 8 | 16 л |
| | 2 | ? |
| | 3 | ? |

**235.** За даними таблиці склади й запиши вирази. Обчисли.

| Перший доданок | $8 \cdot 5$ | $8 \cdot 3$ | $7 \cdot 8$ | 75 |
|---|---|---|---|---|
| Другий доданок | 40 | 15 | 24 | $48 : 8$ |

Зразок. $8 \cdot 5 + 40 = 40 + 40 = 80$

**236.** Скільки фігур, що на рисунку, мають прямий кут? Скільки трикутників мають прямий кут? Скільки всього прямих кутів у фігурах? Непрямих кутів? Скільки гострих кутів? Тупих?

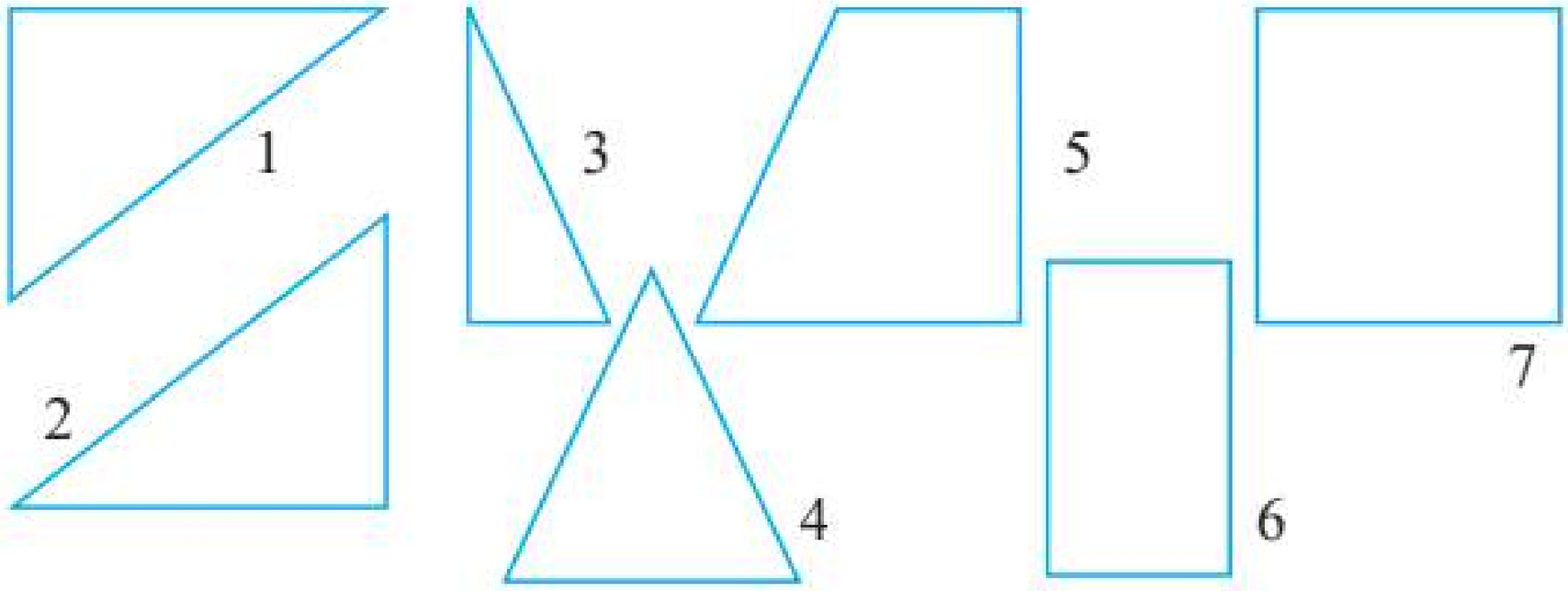




© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**237.** Який кут не є прямим? Побудуй два прямі кути на аркуші паперу в клітинку. Для побудови скористайся косинцем.

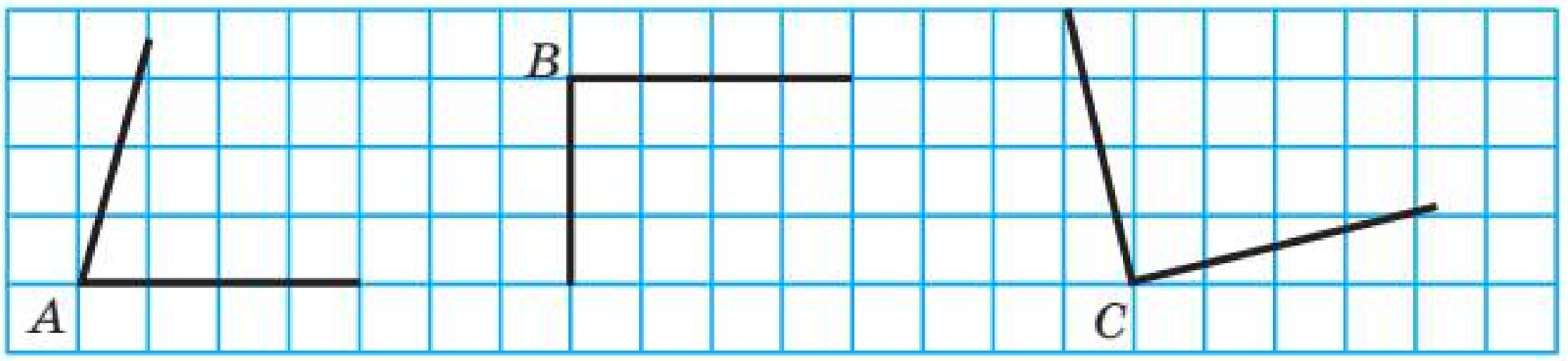


**238.** а) Знайди значення виразу $8 \cdot a$, якщо $a = 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10$. Повтори табличне множення з числом 8.

б) Знайди значення виразу $16 : b$, якщо $b = 1, 2, 4, 8, 16$.

**239.** За три години робітник виготовляє 24 деталі до кузова автомобіля. Скільки таких деталей він виготовить, працюючи так само, за 5 годин?

**240.** Досліди́, якими числами можна замінити букви в правильній (істинній) рівності $a + k = a$?

## МНОЖЕННЯ І ДІЛЕННЯ З ЧИСЛОМ 9. ВИРАЗИ ЗІ ЗМІННОЮ. ОДИНИЦІ МАСИ

**241.** Прочитай записи, поясни їх.

$9 \cdot 8 + 9 \cdot 1 = 72 + 9 = 81$

$9 \cdot 8 + 9 \cdot 1 = 9 \cdot (8 + 1) = 9 \cdot 9 = 81$

$9 \cdot 9 = 81$

$81 : 9 = 9$

**242.** Обчисли. Що змінювалося? Що залишалося незмінним?

$9 \cdot 4$ $9 \cdot 5$ $9 \cdot 6$ $9 \cdot 7$ $9 \cdot 8$ $9 \cdot a$

Яких значень набувала змінна $a$? Назви значення добу́тків. Чому змінювалися добу́тки?



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**243.** Знайди значення виразів $8 \cdot a + 4$, $a \cdot 9 - 5$, якщо $a = 4, 6, 8$.

**244.** Серед чисел 9, 14, 16, 17, 20, 25 знайди ті, які можна записати у вигляді: а) суми двох однакових доданків; б) добутку двох однакових множників.
Запиши знайдені суми й добутки у двох рядках.

**245.** Які із зображених предметів можуть мати масу 3 кг?

*Назви́ відомі тобі одиниці маси. Дізнайся з додаткових джерел інформації, якими одиницями маси люди користувалися раніше. Поділися здобутими знаннями з друзями у класі.*

**246.** а) Маса курки 2 кг, а маса гуски — на 3 кг більша. Яка маса трьох таких курей і трьох гусей разом?
Розв'яжи задачу діями, виконуючи їх послідовно за текстом задачі.

Якщо є потреба, скористайся записом задачі в таблиці.

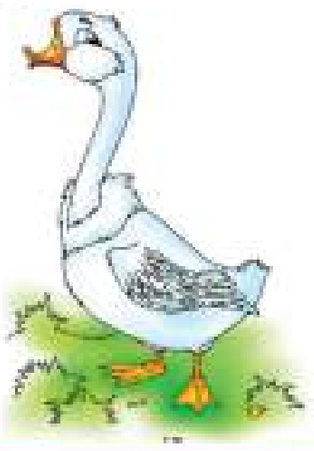

| | Маса одної птиці | Кількість птиці | Загальна маса птиці | Усього |
|---|---|---|---|---|
| К. | 2 кг | 3 | ? | ? |
| Г. | ?, на 3 кг більше | 3 | ? | |



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

б) Маса поросяти 1 ц.
Яка маса чотирьох таких поросят?

в) Хто важчий: гуска чи порося?
На скільки кілограмів?

**247.** Перевір, чи правильно обчислено значення виразів. Укажи помилки. Запиши істинні рівності.

| Вираз \ $a$ | 10 | 19 | 28 |
|---|---|---|---|
| $47 - a$ | 37 | 28 | 19 |
| $36 + a$ | 26 | 55 | 64 |

| Вираз \ $b$ | 4 | 7 | 9 |
|---|---|---|---|
| $b \cdot 6 - 10$ | 14 | 42 | 44 |
| $8 \cdot b + 18$ | 52 | 74 | 100 |

**248.** а) Скільки дітей на біговій доріжці? Скільки дітей поза біговою доріжкою?

б) Скільки дітей грається в пісочниці? Скільки поза нею? Кого більше? На скільки? Скільки всього дітей?

© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**249.** Розглянь рисунки. Назви́ точки, які належать:

1) прямій $AB$;

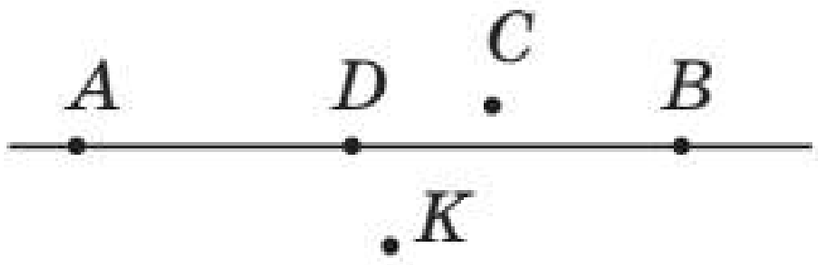


2) квадрату $PERO$.

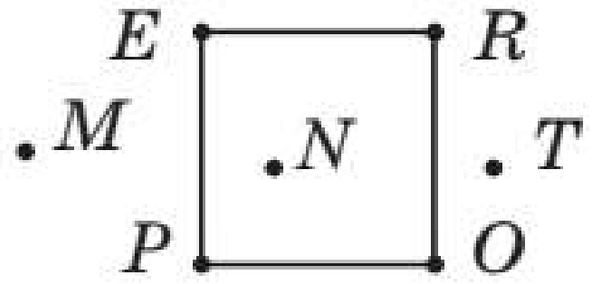


Назви́ точки, які розміщені поза фігурами.

**250.** а) Знайди значення виразу $9 \cdot a$, якщо $a = 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10$.

б) Знайди значення виразу $a : 9$, якщо $a = 0, 9, 18, 27, 36, 45, 54, 63, 72, 81, 90$.

**251.** Маса чотирьох однакових гарбузів 12 кг. Чому дорівнює маса 5, 6, 9 таких гарбузів?

**252.** Чи знаєш ти, як за допомогою пальців рук знаходити результати табличного множення 9?

Спробуй «розшифрувати» схематичний малюнок.

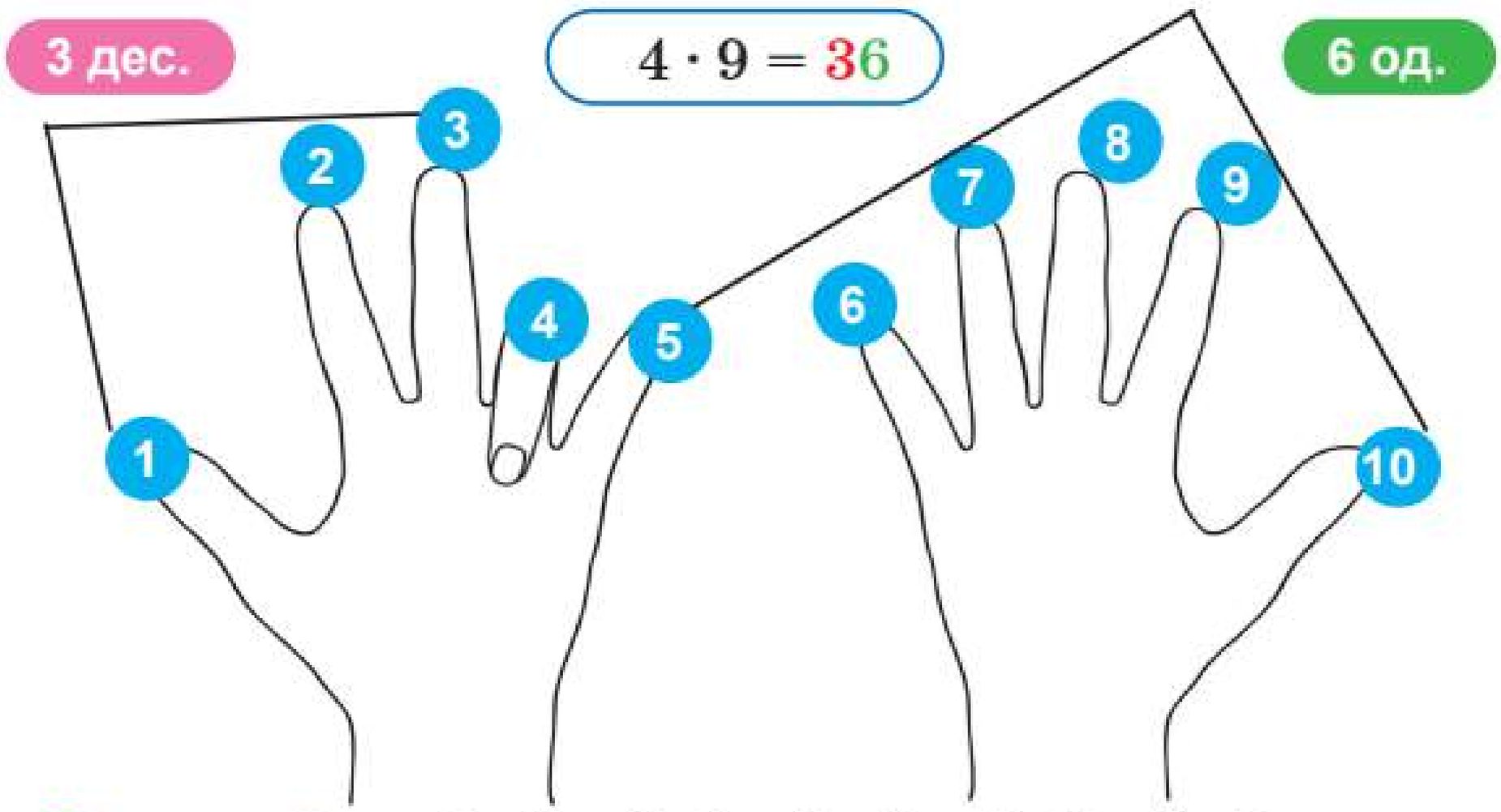


Потренуйся. $5 \cdot 9$, $6 \cdot 9$, $2 \cdot 9$, $7 \cdot 9$, $9 \cdot 9$.



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

## ПЕРЕВІР СЕБЕ

**253.** Запиши числа в порядку зростання.

9 дес. 9 од.; 7 дес. 9 од.; 3 дес. 4 од.; 8 дес. 8 од.; 10 дес.; 5 дес.; 1 дес. 1 од.; 9 дес. 1 од.

**254.**

$59 -$ { $5 \cdot 5$ ; $6 \cdot 6$ ; $7 \cdot 7$ ; $8 \cdot 5$ }

$38 +$ { $24 : 8$ ; $49 : 7$ ; $64 : 8$ ; $81 : 9$ }

$2 \cdot$ { $17 - 7$ ; $92 - 83$ ; $15 - 7$ ; $53 - 49$ }

**255.** За малюнком поясни, як утворилися числа на зовнішньому колі циферблата.

Що вони показують?

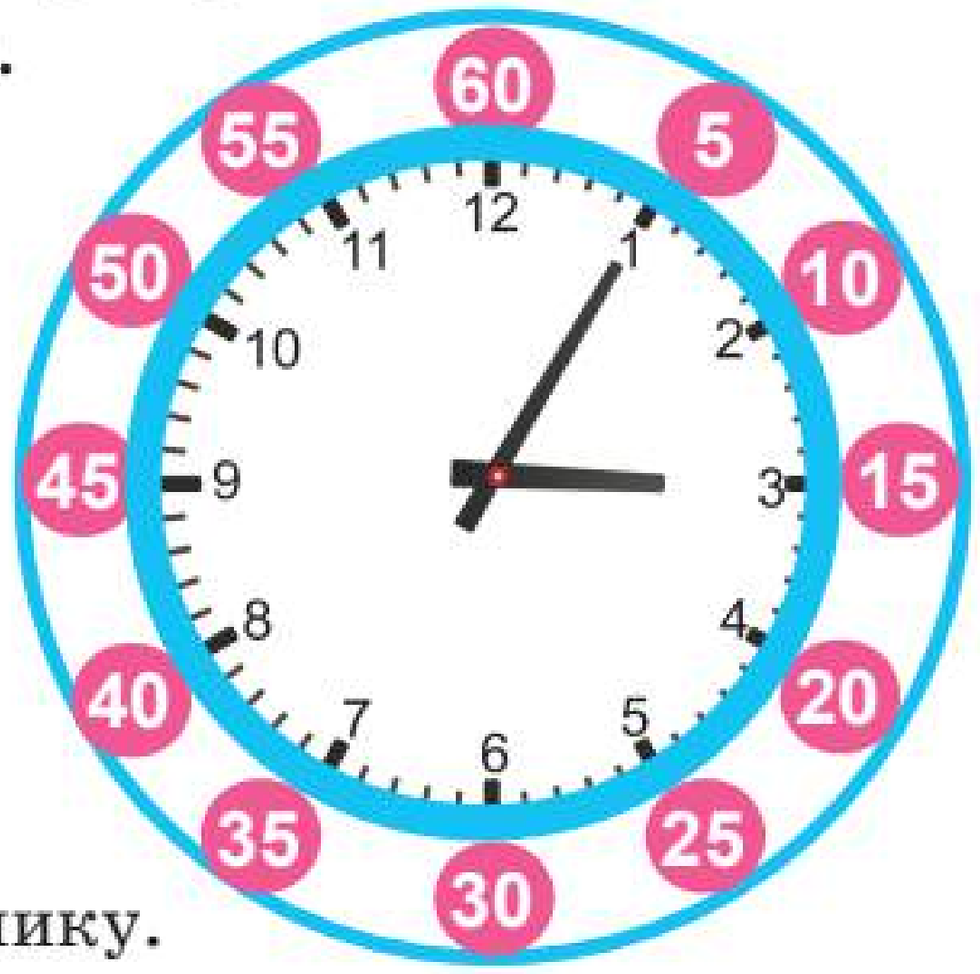


Прочитай час на годиннику.

**256.** 2 год + 7 год  3 год 50 хв − 2 год  8 кг · 2

13 год − 5 год  3 год 50 хв − 40 хв  9 кг · 4

**257.** Прочитай вирази. Обчисли.

$13 + (40 - 20)$  $(28 + 13) - 40$  $(23 - 15) + (41 - 12)$



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**258.** а) Котра година буде через 30 хв; 15 хв?

б) Котра година була 15 хв тому?

Для виконання завдання скористайся демонстраційним циферблатом з рухомими стрілками.

**259.** Порівняй значення виразів

$9 \cdot 8 + 4$ та $8 \cdot 9 - 4$ $6 \cdot 5 + 2 \cdot 6$ та $5 \cdot 6 + 6 \cdot 2$

$7 \cdot 7 - 7$ та $8 \cdot 8 - 8$ $9 \cdot 9 + 1 \cdot 9$ та $9 \cdot 9 - 1$

**260.** $7 \cdot 5 + 5 \cdot 8$ $6 \cdot 9 + 8 \cdot 5$ $4 \cdot 8 + 8 \cdot 4$

**261.** Запиши вирази й обчисли їх значення:

а) сума числа 28 і різниці чисел 50 і 30;

б) різниця суми чисел 79 і 15 та числа 48.

*Працюйте разом, злагоджено, допомагайте одне одному.*

**262.**

Для пошиття двох суконь витратили 6 м шовку. Скільки таких суконь можна пошити з 9 м? З 15 м шовку:

© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**263.** За даними таблиці склади й розв'яжи три задачі. Чи будуть ці задачі взаємооберненими? Чому? Поділіться своїми міркуваннями в групі.

| | | | |
|---|---|---|---|
| Було | 70 зош. | ? | 70 зош. |
| Продали | 2 пачки по 30 зош. | 60 зош. | ? |
| Залишилося | ? | 10 зош. | 40 зош. |

**264.** З поданих виразів склади й запиши числові нерівності.

$5 \cdot 6$ $\quad 8 \cdot 3$ $\quad 7 \cdot 4$ $\quad 9 \cdot 5$ $\quad 10 \cdot 10$

**265.** $48 - (72 - 54)$ $\quad 37 + (25 + 28)$ $\quad 9 \cdot 8 : 9$

$48 - 72 : 8$ $\quad 37 + 25 : 5$ $\quad 7 \cdot 5 : 5$

**266.** Швачка з 3 рулонів тканини, по 8 м у кожному, пошила 8 однакових суконь. Скільки метрів витратили на одну сукню?

*Здогадалася / здогадався, у чому «родзинка» задачі?*

*Спробуй скласти подібні задачі. Запропонуй їх розв'язати своїм рідним, близьким.*

**267.** Досліди́, якими числами можна замінити букви в правильній рівності $b - k = b$? Склади подібне завдання. Запропонуй його друзям.



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

## КВЕСТ-УРОК
(спортивно-інтелектуальне змагання)

**Тема.** Пригоди з табличним множенням і діленням.

**Організація роботи.**

- *Створіть кілька груп, по 3–5 дітей у кожній.*
- *Працюйте в групі активно, допомагайте одні одним, швидко й правильно виконуйте завдання.*
- *Будьте уважними, сміливими, дружними.*
- *Нагородою всім буде радість, усмішка.*
- *Завдання ви отримаєте від учителя / вчительки.*
- *Попередньо визначте час для обдумування / розв'язання та відповідей.*

Пропонуємо зразок завдань для уроку.

1) Чим дії множення і додавання подібні?

$k \cdot a = \square$

$k + k + k + k + k = \square$



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

2) Чому дорівнює різниця виразів $a \cdot (b + 1)$ і $a \cdot b$? Доберіть числові значення змінних a, b. Обчисліть. Зробіть висновок.

3) Продовжіть ряди чисел. Поясніть, як утворюється кожен ряд.

3, 6, 9, 12, … .

5, 10, 15, 20, … .

2, 4, 6, 8, … .

4) Намалюйте результатами табличного множення числа́ 8 візерунок.

5) За допомогою пальців рук продемонструйте табличне множення на число 9. Команди / групи почергово демонструють на пальцях результати, а інші команди / групи називають відповідний вираз на множення.

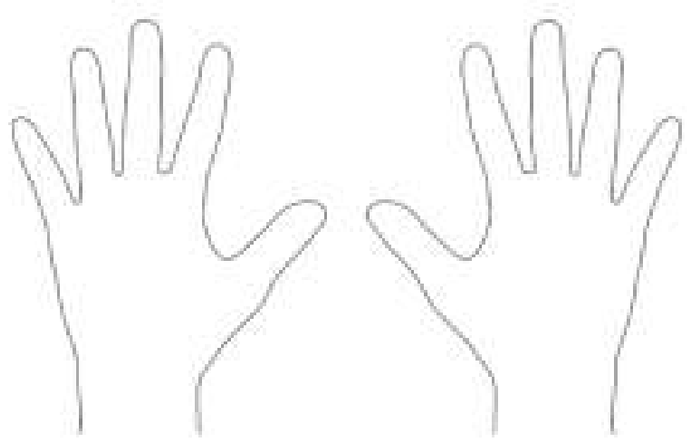

6) Запишіть рядки результатів табличного множення чисел 2; 9. Обведіть у цих рядках непарні числа. Знайдіть їх кількість у кожному рядку. Покажіть їх кількість числовою карткою.

7) Знайдіть суму чисел, що позначають одиниці і десятки одиниць у кожному добутку під час множення одноцифрового числа на 9. Чим ці добутки особливі? Поясніть.

*Упоралися! Ви молодці! Ваш Мудрик.*



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

## НУМЕРАЦІЯ ЧИСЕЛ У МЕЖАХ 1000

## СОТНЯ. ЛІЧБА СОТНЯМИ. ПРЯМОКУТНИК

**268.** За схемою (інфографікою) розкажи про співвідношення одиниць лічби.

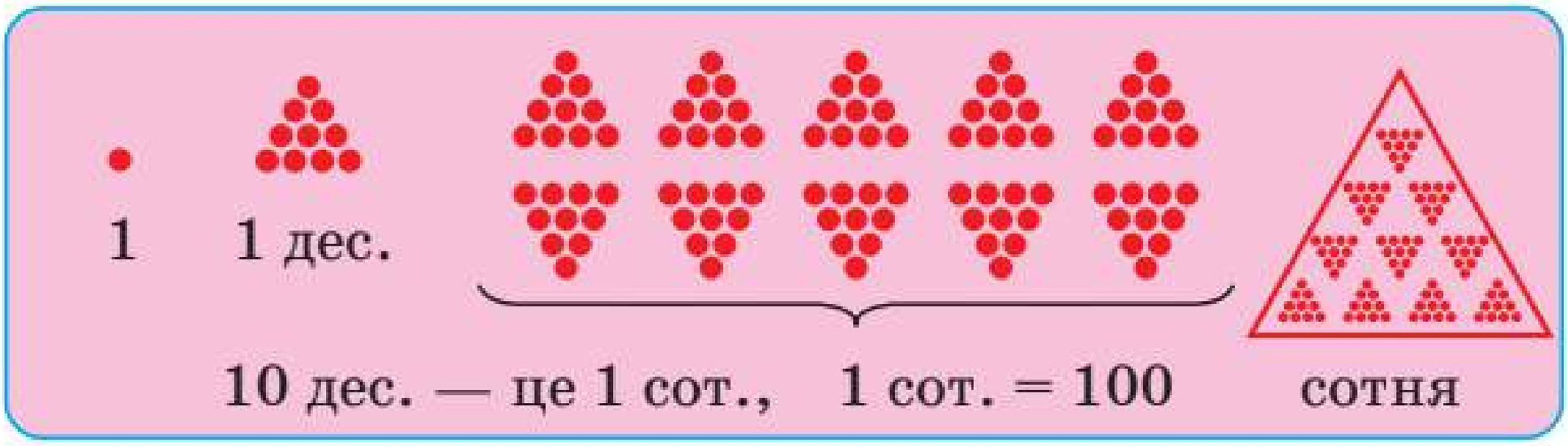

**Сотня** — нова лічильна одиниця.

**269.** Що можна лічити сотнями? Десятками?

100 і 100 — це дві сотні, або двісті; 2 сот. = 200

100, 100 і 100 — це три сотні, або триста; 3 сот. = 300

**10 сот. = 1000** **1000 — тисяча**

Сто

Двісті

Двісті

**270.** Прочитай у таблиці на с. 69 числа — **круглі** сотні. Поясни, як утворено їх на́зви. Зверни увагу на їх запис. Запиши цифрами ряд круглих сотень. Прочитай його зліва направо й справа наліво.

Порада. *Пам'ятай правопис числівників.*



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

| | |
|---|---|
| 100 | сто |
| 200 | двісті |
| 300 | триста |
| 400 | чотириста |
| 500 | п’ятсот |

| | |
|---|---|
| 600 | шістсот |
| 700 | сімсот |
| 800 | вісімсот |
| 900 | дев’ятсот |
| 1000 | тисяча |

Примітка. Круглі сотні називають ще **розрядними** числами. Вони мають у записі лише одну цифру, яка не є нулем.

Наведи кілька прикладів розрядних двоцифрових і трицифрових чисел.

**271.** Запиши результати.

$100 + 100 = \square$ $\quad 200 + 100 = \square$ $\quad 300 + 100 = \square$

$300 - 100 = \square$ $\quad 400 - 200 = \square$ $\quad 900 + 100 = \square$

**272.** У кожного многокутника є: кути, вершини, сторони. Назви́ й покажи ці елементи на рисунку.

А від чого утворена назва *шестикутник*?

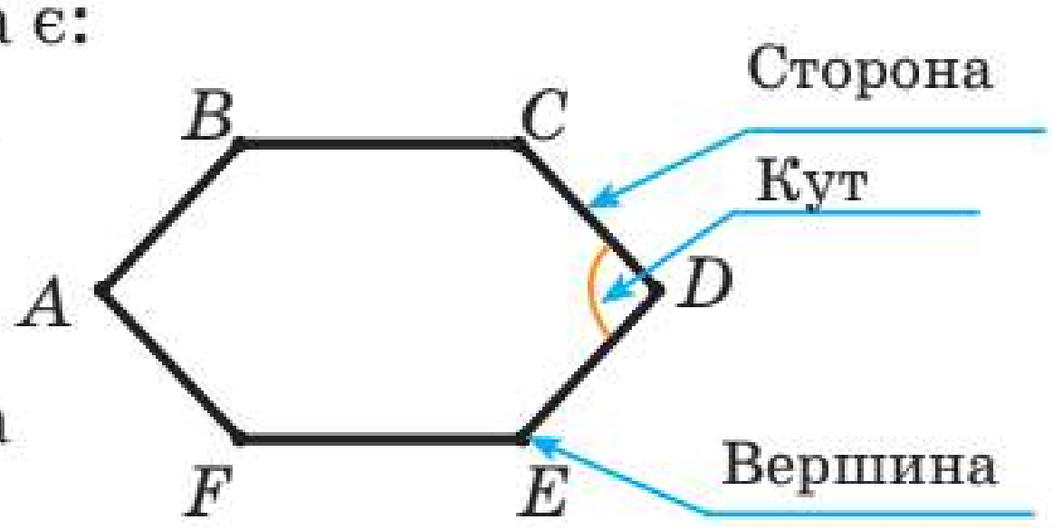


**273.** Серед чотирикутників вибери прямокутники. Назви́ й покажи сторони, кути, вершини кожного прямокутника. Який прямокутник є квадратом?

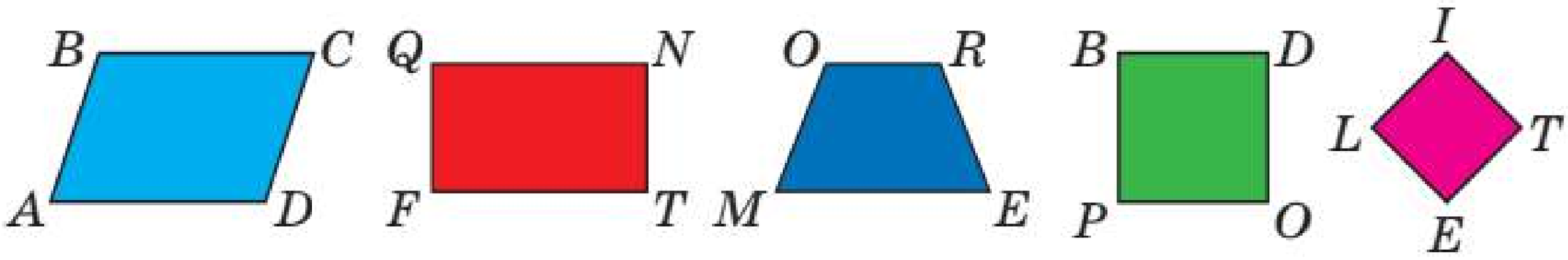




© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

Пригадай.

**Прямокутник** — це чотирикутник, у якого всі кути прямі.
**Квадрат** — це прямокутник, у якого всі сторони рівні.

**274.** Досліди́ прямокутник $ABCD$ за планом.

1) Які сторони прямокутника рівні?
2) Як їх називають?
3) Які кути має прямокутник?
4) Назви́ й покажи *протилежні* кути прямокутника; *протилежні* вершини; *протилежні* сторони.
5) Скільки вершин у прямокутника?
6) Чи рівні відрізки, які сполучають протилежні вершини прямокутника? Переконайся вимірюванням і зроби висновок.

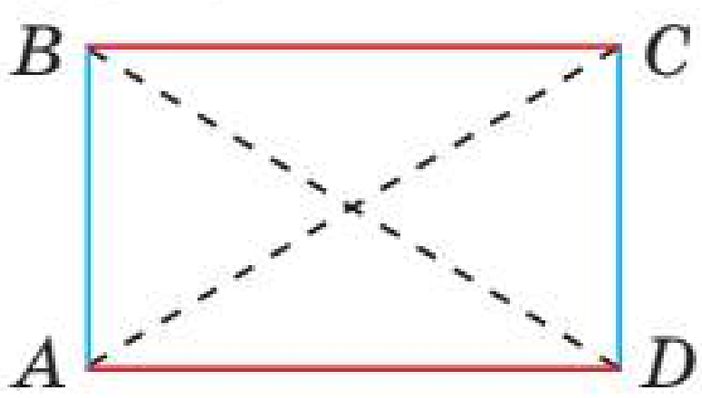


**275.** Обчисли зру́чним для себе способом.

| | | |
|---|---|---|
| $58 + 6 + 2$ | $57 - (24 + 6)$ | $37 + 37 - 37$ |
| $39 + 9 + 1$ | $57 - (7 + 16)$ | $42 \cdot 2 - 42$ |

**276.** а) Сума двох чисел — 43. Перше з них дорівнює 27. Яке друге число?

б) Сума трьох чисел — 67. Яке третє число, якщо сума першого і другого чисел дорівнює 43?

До кожної задачі обери її короткий запис.

1)
I — 27
II — ? } 43

2)
I — 
II — } 43
III — ? } 67



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**277.** Які з висловлювань істинні (правильні)?

а) Усі числа, запис яких закінчується на 5, діляться на 5 (без остачі).

б) Числа 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10 є парними.

в) Якщо з двох доданків перший збільшити на 5 одиниць, а другий зменшити на 5 одиниць, то результат додавання не зміниться.

Складіть свої висловлювання (твердження). Перевірте, чи істинні (правильні) вони.

**278.** У Тараса і Яринки разом 300 грн. У Тараса 100 грн.

Скільки гривень у Яринки? У кого грошей більше й на скільки?

**279.**

| | | | |
|---|---|---|---|
| $24 : 3 \cdot 8$ | $8 \cdot 5 : 4$ | $72 - 36 - 36$ | $32 + 32$ |
| $42 : 6 \cdot 7$ | $7 \cdot 5 : 5$ | $48 - 24 - 24$ | $35 + 35$ |
| $63 : 9 \cdot 7$ | $9 \cdot 6 : 9$ | $56 - 28 - 28$ | $38 + 38$ |

**280.** Дослідúть, яким числом потрібно замінити букву $a$,

щоб рівність $a \cdot 0 = a$ була правильною (істинною)? Зроби висновок.

## ДОДАВАННЯ І ВІДНІМАННЯ РОЗРЯДНИХ ЧИСЕЛ. ПОБУДОВА ПРЯМОКУТНИКА (КВАДРАТА)

**281.** Прочитай числа, поясни їх утворення.

Сім**сот**, дев'ят**сот**, чотири**ста**, **сто**, двісті, п'ят**сот**, три**ста**, шіст**сот**, вісім**сот**, тисяча.

Запиши розрядні числа в порядку зростання.

**282.** Запиши правильні (істинні) рівності.

| | | |
|---|---|---|
| 5 сот. = ☐ од. | 7 сот. = ☐ од. | 300 = ☐ сот. |
| 2 сот. = ☐ од. | 9 сот. = ☐ од. | 800 = ☐ сот. |



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**283.** Обчисли й поясни. Зроби висновок, як додавати розрядні числа.

| | | |
|---|---|---|
| $3 + 2$ | $30 + 20$ | $300 + 200$ |
| $5 - 4$ | $50 - 40$ | $500 - 400$ |
| $4$ сот. $+ 3$ сот. | $7$ сот. $- 4$ сот. | $4$ сот. $+ 1$ сот. |
| $400 + 300$ | $700 - 400$ | $400 + 100$ |

Перевір, чи правильний твій висновок.

**Розрядні числа** додають і віднімають як одноцифрові числа.

**284.** На першій полиці книжкового магазину 200 книжок, на другій — 100 книжок. Доповни запитання «Скільки..?», «На скільки..?» Розв'яжи утворені задачі.

**285.**

| | | |
|---|---|---|
| $5 \cdot 7 + 8 \cdot 5$ | $(300 - 200) - 84$ | $64 + 27$ |
| $49 : 7 + 63 : 9$ | $30 + 20 + 50$ | $64 - 27$ |

**286.** Порівняй вирази. Прочитай утворені правильні рівності й нерівності.

| | | |
|---|---|---|
| $7 \cdot 5$ і $5 \cdot 7$ | $4 \cdot 8$ і $8 \cdot 4$ | $0 \cdot 10$ і $10 \cdot 0$ |
| $35 : 5$ і $7 \cdot 5$ | $32 : 4$ і $4 \cdot 8$ | $0$ і $0 : 10$ |

**287.** Від будинку до школи Іванко робить 400 кроків, а від будинку до магазину — на 100 кроків більше. Скільки кроків між школою і магазином?

Розглянь два варіанти задачі. Порівняй їх.

Доповни схеми до задач числами. Розв'яжи задачі.

1) 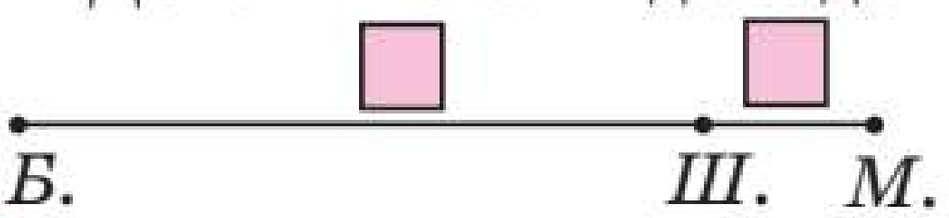


2) 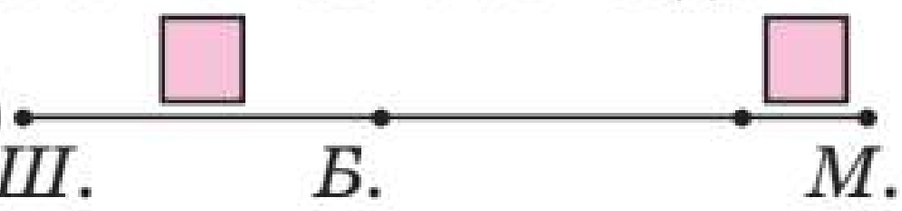

Розглянь інші варіанти розміщення будівель.



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

Якщо ти живеш поблизу школи, визнач відстань до школи кроками (у кроках).

*Цікаво, чи можна шлях до школи виміряти в куплетах пісні? А пиріжками? Запропонуй свої «одиниці» довжини.*

**288.** На трьох полицях газетного кіоску лежить 23 види газет. Скільки видів газет на першій полиці, якщо на другій — 8 видів, а на третій — на 3 види більше, ніж на другій?

Яка схема відображає зміст задачі? Поясни.

1)

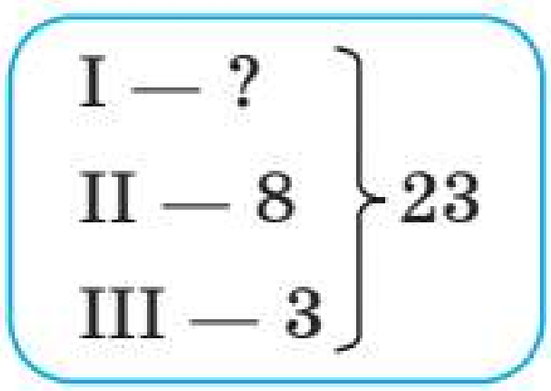


2)

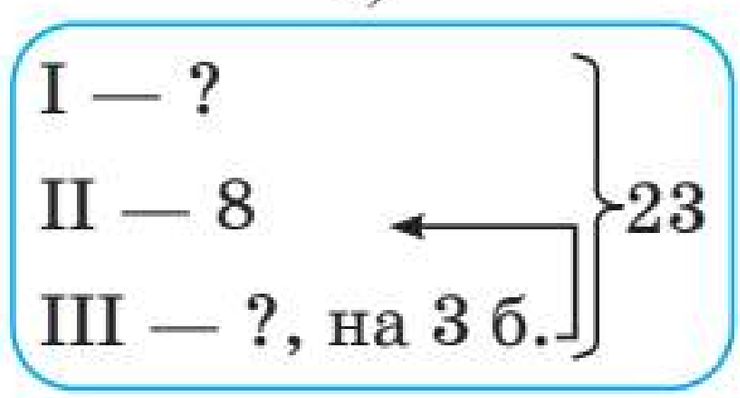


3)

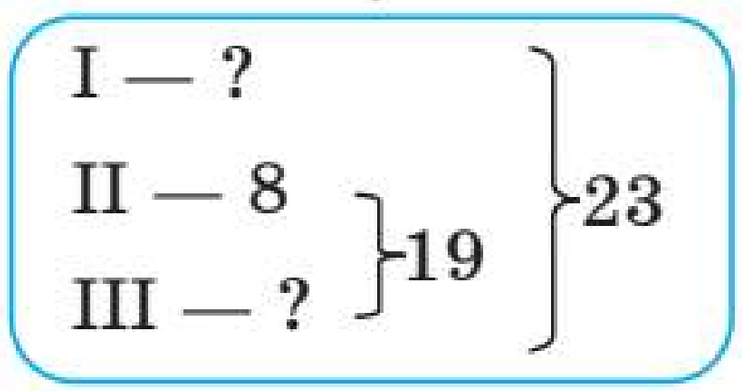


**289.** На аркуші паперу в клітинку накресли прямокутник зі сторонами 1 см і 3 см. Добудуй його до квадрата. Познач квадрат буквами *PUMA*.

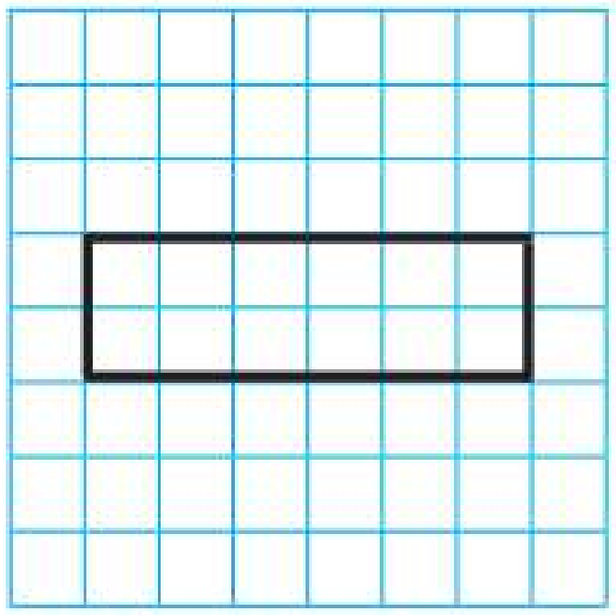

**290.** Досліди квадрат *PUMA* за планом.

1) Скільки сторін, кутів, вершин має квадрат?
2) Які сторони в квадрата? А які кути?
3) Назви протилежні сторони квадрата.
4) Назви суміжні сторони і кути квадрата.
5) Назви й покажи його протилежні кути, вершини.
6) «На око» порівняй довжини відрізків *PM* і *UA*.

Перевір. Виконай вимірювання.



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**291.** Побудуй прямокутник $ABCD$, довжина якого 8 см, а ширина у 2 рази менша. Обчисли його периметр.

Поділи прямокутник на два однакові квадрати. Знайди периметри квадратів.

**292.** У трьох купах 400 гарбузів. Скільки гарбузів у третій купі, якщо в першій і в другій їх по 100?

Яка схема відображає зміст задачі?

1)

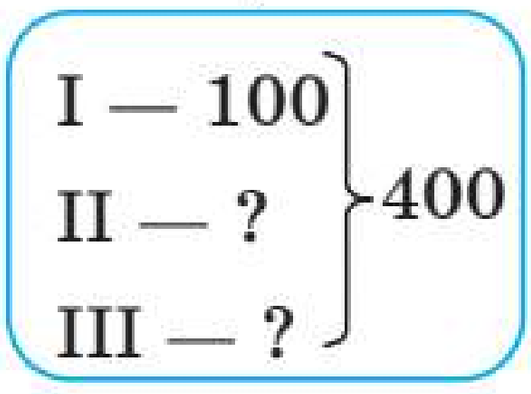


2)

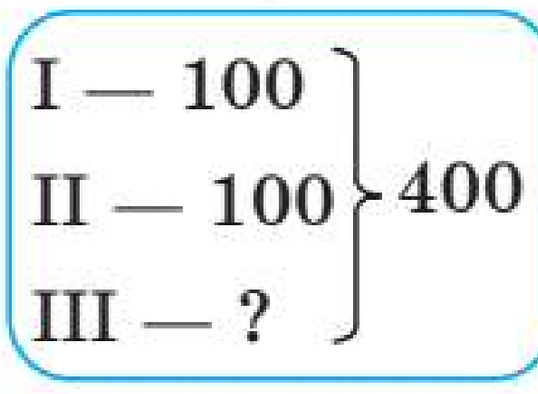


3)

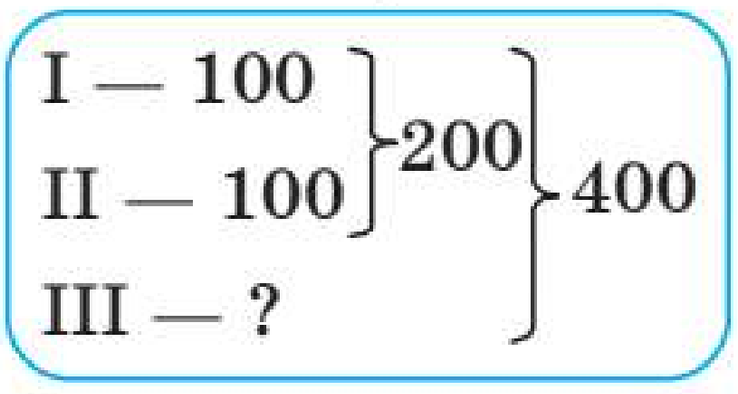

*Який гарбуз відображає твій настрій?*
*Спробуй і ти декорувати гарбузи. Будьте обережні!*

**293.** $100 + 300$ $\quad$ $35 + 65$ $\quad$ $(34 + 66) - 20$ $\quad$ $18 : 3 + 5$

$400 - 200$ $\quad$ $75 - 28$ $\quad$ $(100 - 60) + 54$ $\quad$ $8 \cdot 8 - 60$

$200 + 200$ $\quad$ $64 - 19$ $\quad$ $58 + (72 - 34)$ $\quad$ $79 + 8 \cdot 2$

$500 - 300$ $\quad$ $60 + 40$ $\quad$ $85 - (72 - 30)$ $\quad$ $59 - 8 : 2$

**294.** Досліди́, яким числом треба замінити букву $a$, щоб рівність $a : 1 = 0$ була правильною (істинною)? Прокоментуй свої міркування.

© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

# РОЗРЯД СОТЕНЬ. УТВОРЕННЯ ТРИЦИФРОВИХ ЧИСЕЛ

**295.** У районних змаганнях із хортингу (*вид спортивних єдиноборств в Україні; назва походить від назви о. Хортиця*) брали участь 53 хлопчики, а дівчаток — на 6 менше.

Чи достатньо інформації для розв'язання задачі?

Доповни задачу питанням, щоб вона розв'язувалася двома діями.

*Яким видом спорту захоплюєшся чи займаєшся ти?*

**296.** Прочитай. Поясни.

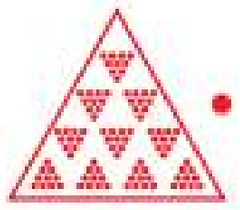

Це 100 і 1 (сто один)
100 + 1 = 101

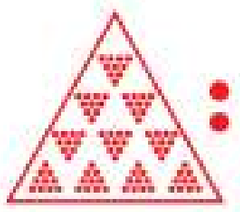

Це 100 і 2 (сто два)
100 + 2 = 102

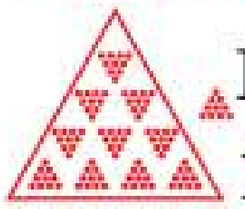

Це 100 і 10 (сто десять)
100 + 10 = 110

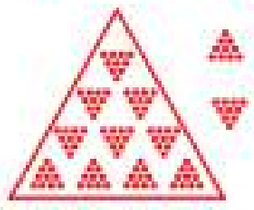

Це 100, 20 і 4
100 + 20 + 4 = 124

Продовж лічбу від 110 десятками.

**297.** Скільки? Полічи, назви́ й запиши числа.

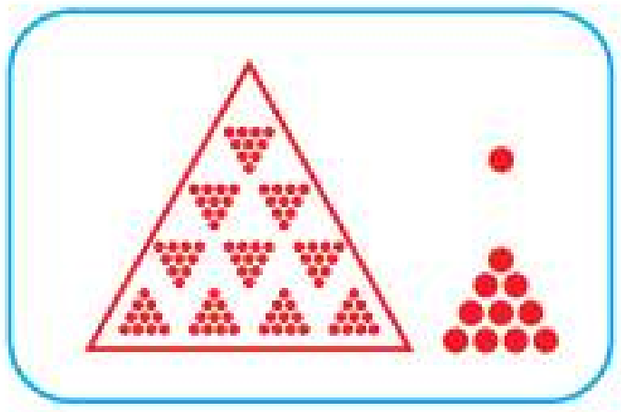

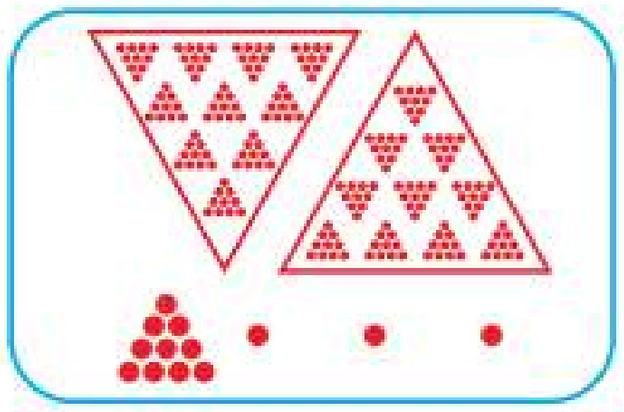

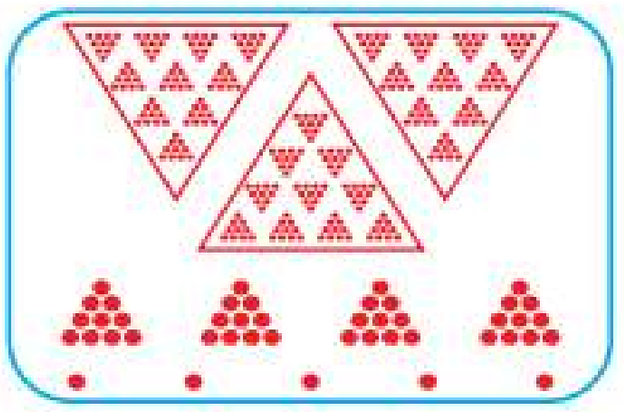

Перевір себе. 111, 213, 345.



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**298.** Розглянь нумераційні таблиці. Порівняй їх. Прочитай числа в першій і другій таблицях.

| Дес. | Од. | |
|---|---|---|
| 2 | 4 | 24 |
| 4 | 2 | 42 |
| 3 | 8 | 38 |

| Сот. | Дес. | Од. | |
|---|---|---|---|
| | 2 | 4 | 24 |
| 1 | 4 | 2 | 142 |
| 2 | 3 | 8 | 238 |

**299.** Дай відповіді, користуючись таблицями попередньої вправи.

1) Скільки окремо десятків і скільки одиниць у числі 24?
2) Що добавили до числа 42 в другій таблиці?
3) Скільки сотень, десятків та одиниць у числі 238?
4) На якому місці в числі справа наліво записують одиниці першого розряду? Другого розряду? Третього розряду?

**300.** Прочитай числа кожної пари. Що в них однакове? Чим вони відрізняються? Чи можна здогадатися, котре число в парі чисел більше? Поділіться думками.

| | | |
|---|---|---|
| 3 і 103 | 10 і 310 | 70 і 770 |
| 5 і 205 | 15 і 415 | 77 і 777 |

**301.** Числа, які містять розряди сотень, десятків та одиниць, називають **трицифровими**.

Поміркуй, як по-іншому можна пояснити, які числа трицифрові. Прочитай і запиши трицифрові числа.
25, 99, 157, 241, 362, 425, 536, 673, 718, 889, 1000.



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**302.** У Данилка було 26 грн. Коли він купив булочку в їдальні, у нього залишилося чотири купюри, по 5 грн кожна. Скільки коштує булочка? Доповни короткі записи задачі числами.

Було — □
Витратив — ?
Залишилося — □ по □

Було — □
Ціна 1 булочки — ?
Залишилося — □ по □

Чи однакові ці записи? Чим?

Скільки гривень залишиться в Данилка, якщо булочка буде дорожчою на 2 грн?

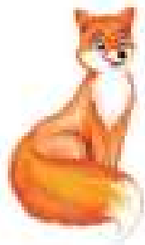

*Якщо ти купуєш щось у шкільній їдальні, склади про це задачу. Веди облік своїх грошей.*

**303.** Поясни, як утворено трицифрове число 245.

| Сотні | Десятки | Одиниці |
|---|---|---|
| 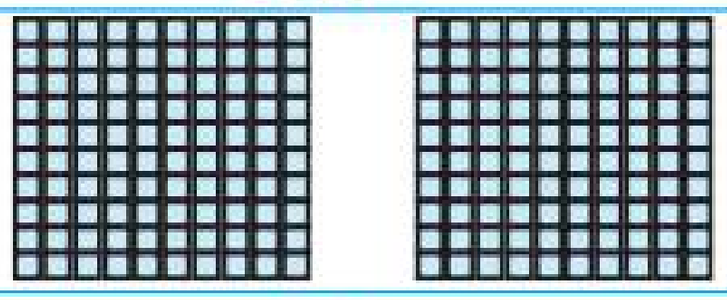 | |  |
| • • | •••• | ••••• |
| 2 | 4 | 5 |

Утвори й запиши трицифрове число, якщо воно складається з:

а) семи сотень, трьох десятків і однієї одиниці;

б) 3 сотень, 2 десятків і 4 одиниць.

**304.** Прочитай і запиши числа у вигляді суми двох доданків за зразком: 400, 800, 420, 850, 405, 807.

Зразок. $600 = 300 + 300$, $430 = 400 + 30$



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**305.** Запиши результат дії.

| | | | |
|---|---|---|---|
| $200 + 100$ | $200 + 40$ | $400 + 10$ | $500 + 50$ |
| $300 + 200$ | $300 + 50$ | $400 + 2$ | $500 + 5$ |

**306.**

| | | |
|---|---|---|
| $400 + 200$ | $900 - 100$ | $9 \cdot 6 + 8 \cdot 3$ |
| $500 + 300$ | $900 - 900$ | $6 \cdot 4 + 4 \cdot 5$ |
| $500 - 300$ | $60 - 40$ | $7 \cdot 8 - 5 \cdot 5$ |
| $700 - 200$ | $70 + 30$ | $8 \cdot 2 - 2 \cdot 8$ |

**307.**

Настуся намалювала 26 квіток у 4 букетах. У трьох із них було по 7 квіток, а решта — у четвертому букеті. Скільки квіток у четвертому букеті?

Для розв'язання задачі раджу виконати схематичний рисунок.

**308.**

Яким числом треба замінити букву $a$, щоб рівність $a : 1 = 1$ була правильною (істинною)? З'ясуй, якою закономірністю слід користуватися при дослідженні.

## НУМЕРАЦІЯ ЧИСЕЛ

**309.**

У вагоні експрес-потяга пасажирські місця розміщені так.

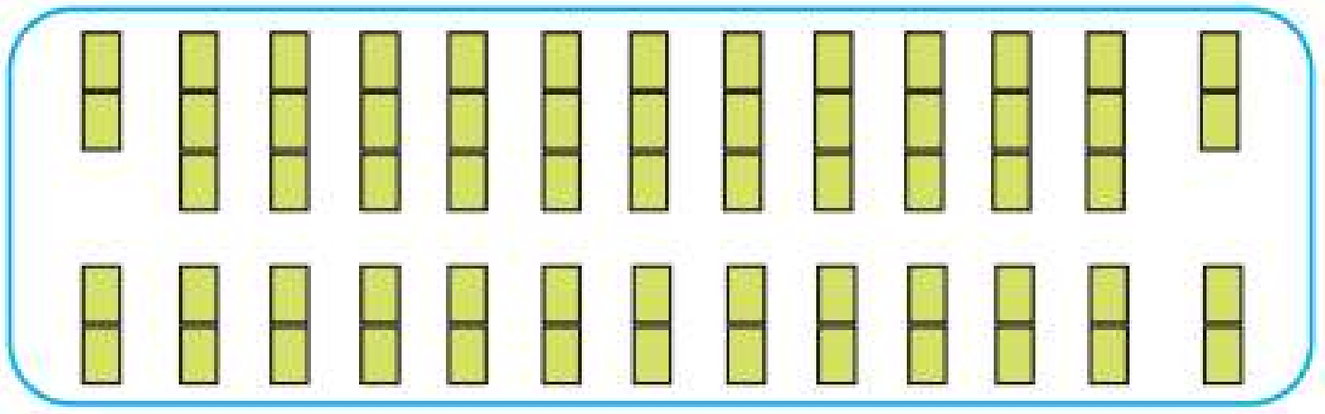



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

1) Не проводячи лічби, здогадайся, скільки пасажирських місць у вагоні.
2) Запиши кілька виразів, за якими можна обчислити кількість місць.
3) Звірте свої здогадки й результати обчислень.

**310.** Прочитай числа, позначені на числовому промені.

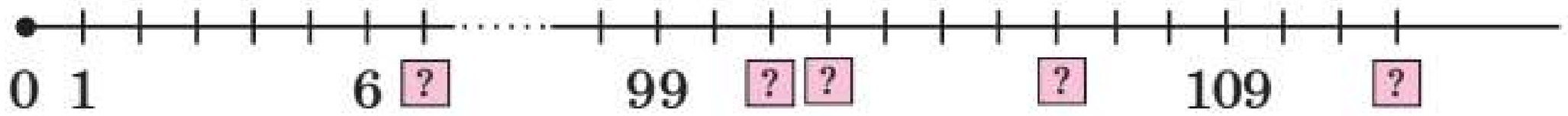


Які числа позначені знаком питання? Назви́ їх. Як їх можна утворити з попереднього та наступного чисел?

**311.** Назви́ попередні й наступні числа до поданих. Запиши їх трійками.

а) 9, 100, 110, 120, 141; б) 60, 200, 300, 360, 630.

**312.** Прочитай рівності. Поясни, чому вони правильні.

| | | |
|---|---|---|
| $9 + 1 = 10$ | $99 + 1 = 100$ | $100 + 1 = 101$ |
| $109 + 1 = 110$ | $210 + 1 = 211$ | $200 + 1 = 201$ |
| $10 - 1 = 9$ | $100 - 1 = 99$ | $101 - 1 = 100$ |
| $110 - 1 = 109$ | $211 - 1 = 210$ | $201 - 1 = 200$ |

**313.** а) Полічи десятками до 100; до 170; сотнями до 1000.

б) Що однакове в числах пари? Чим вони відмінні?

403 і 430; 404 і 440; 405 і 450.

в) Склади й запиши подібні пари чисел.

Оцініть свою діяльність.

**314.** За таблицею визнач, яких значень набуває змінна $a$.

Прочитай значення виразу $7 \cdot a$, якщо $a = 2$; $a = 10$.

Обчисли значення решти виразів.

*Пропоную накреслити таку таблицю в зошиті.*



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

*Результати обчислень можеш унести в таблицю або записати окремо числові вирази та їх значення.*

| $a$ | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| $7 \cdot a$ | 14 | | | | | | | | 70 |

Від чого залежить значення виразу зі змінною? Як змінювалася змінна $a$? Як змінювався результат множення?

Перевір свою відповідь.

Числове значення виразу зі змінною залежить від значення змінної.

Змінна збільшувалася на одиницю. При цьому результат множення (значення виразу) збільшувався на 7.

**315.**

| | | |
|---|---|---|
| $8 \cdot 9 - 7 \cdot 8$ | $74 - 35 + 18$ | $99 - 10 \cdot 9$ |
| $6 \cdot 5 + 5 \cdot 6$ | $68 + 15 - 44$ | $8 \cdot 0 + 8 \cdot 8$ |

**316.** 1) У першому гаражі стоїть 300 автомобілів, у другому — 200, а в третьому стільки, скільки в першому й другому разом. Скільки автомобілів у третьому гаражі? Скільки автомобілів у трьох гаражах?

2) У першому гаражі стоїть 300 автомобілів, у другому — на 100 автомобілів менше, а в третьому стільки, скільки в першому й другому разом. Скільки автомобілів у третьому гаражі?

Чим схожі й чим відрізняються задачі? Скористайся короткими записами текстів задач. Розв'яжи задачі.



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

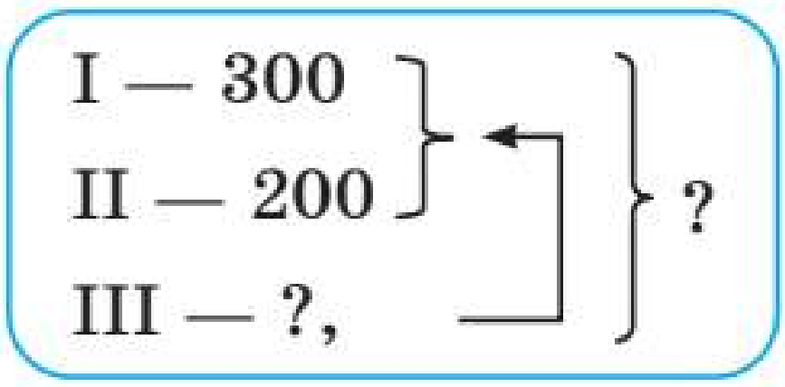

**317.** Перевір, чи правильно записані «сусіди» чисел 9 і 200.

8, 9, 10;  199, 200, 201.

Допиши за зразком «сусідів» чисел 99, 149, 180, 299, 589, 600, 999.

**318.** У першому гаражі стоїть 30 автомобілів, у другому їх 25, а в третьому — на 10 автомобілів менше, ніж у першому й другому разом. Скільки автомобілів є в третьому гаражі? Скільки автомобілів у трьох гаражах? Перевір, чи правильний короткий запис задачі. Поясни відповідь.

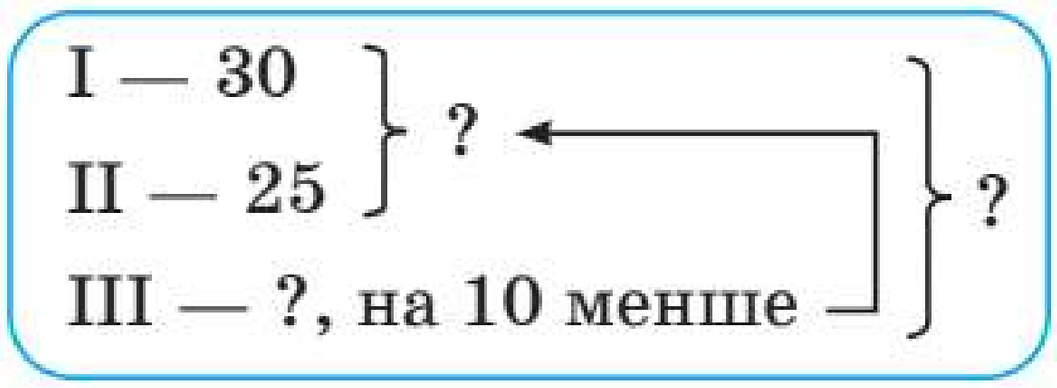


За коротким записом визнач, скількома діями розв'язується задача. Усно поясни кожну дію.

**319.** На святковому столі 30 пиріжків із сиром і з м'ясом. Як змінилося число пиріжків на столі, якщо гості з'їли 20 пиріжків із м'ясом, а господиня поклала ще 15 пиріжків із сиром?

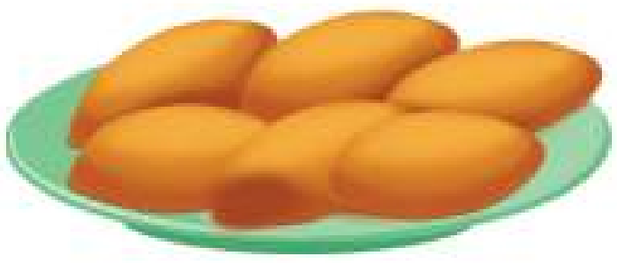

(Відповідь. Зменшилося на 5.)

Проілюструй схемою і поясни розв'язання задачі.



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

## ЧИТАННЯ І ЗАПИС ТРИЦИФРОВИХ ЧИСЕЛ

**320.** Прочитай числа в нумераційній таблиці. Поясни записи сум. Допиши за зразком третю суму.

| Сотні | Десятки | Одиниці |
|---|---|---|
| 1 | 3 | 7 |
| 3 | 4 | 5 |
| 8 | 6 | 2 |

$137 = 1$ сот. $+ 3$ дес. $+ 7$ од.

$345 = 3$ сот. $+ 4$ дес. $+ 5$ од.

$862 = \square + \square + \square$

**321.** Прочитай трицифрові числа. Скільки сотень, десятків та одиниць у кожному з них? Запиши рівності.
149, 150, 222, 471, 583, 794.

**322.** Запиши числа цифрами. Прочитай їх.

а) 2 сот. 3 дес. 5 од.; 3 сот. 2 дес. 4 од.; 5 сот. 4 дес.; 9 сот. 1 дес. 3 од.; 9 сот. 9 дес. 9 од.

б) двісті сорок вісім; триста двадцять три; п'ятсот шістдесят дев'ять; сімсот сімдесят сім; сімсот сімдесят.

**323.** Полічи від 100 до 200 десятками. Полічи від 200 до 100 десятками.

**324.**

| | | | |
|---|---|---|---|
| $200 + 3$ | $300 + 5$ | $400 - 200$ | $700 + 100$ |
| $200 + 10$ | $300 + 50$ | $500 - 100$ | $600 + 400$ |

**325.** Порівняй. Запиши числові нерівності. Прочитай їх.

| | | |
|---|---|---|
| $300 + 200$ *і* $300$ | $500 + 300$ *і* $700$ | $29 + 16$ *і* $44 + 1$ |
| $400 - 100$ *і* $400$ | $500 - 300$ *і* $200$ | $5 \cdot 9$ *і* $45 + 0$ |

**326.** Сторона квадрата — відрізок $AB$. Обчисли периметр квадрата, якщо $AB = 7$ см; $AB = 10$ см.



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**327.** Склади задачі за записами. Порівняй і розв'яжи їх.

I — 3 кг
II — 5 кг
} ?

I — 2 п., по 3 кг
II — 4 п., по 5 кг
} ?

**328.** а) $25 + 6 \cdot 3$ $78 - 9 \cdot 8$ $39 + 39 + 0$

$47 + 4 \cdot 9$ $48 - 8 \cdot 6$ $40 - 0 + 40$

б) $99 + 1$ $100 + 1$ $200 + 1$

$100 - 1$ $101 - 100$ $200 - 1$

**329.** Батько обкопав на зиму 2 ряди смородини, по 8 кущів у кожному ряду, а його син — 2 ряди, по 4 кущі в ряду. Скільки всього кущів смородини обкопали син і батько разом?

Хто більше й на скільки?

*Чим ти допомагаєш дорослим?*

Склади й розв'яжи задачу про свою допомогу рідним.

## РОЗРЯДНИЙ СКЛАД ЧИСЛА

**330.** Прочитай. Поясни. Склади й запиши рівності за зразком.

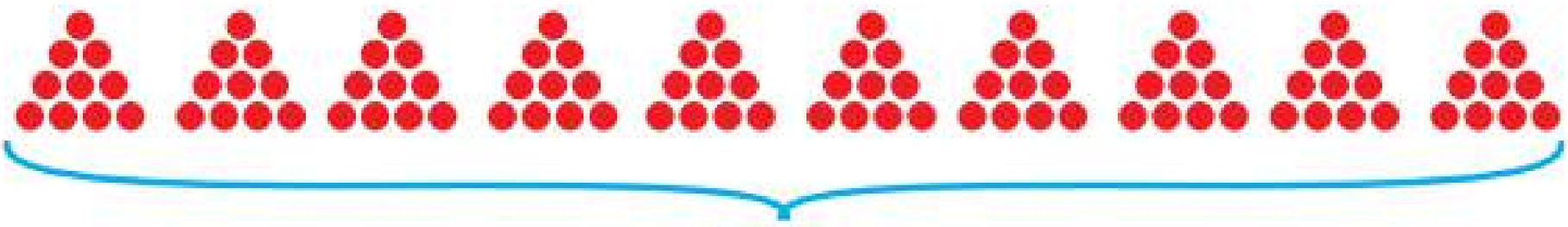

100

1 сот. = 100 = 10 дес.
2 сот. = 200 = 20 дес.

5 сот. 4 сот.
7 сот. 8 сот.
9 сот. 10 сот.



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**331.** Запиши круглі сотні в порядку спадання.

**332.** Полічи одиницями від 572 до 583; від 775 до 750.

**333.** Розглянь нумераційну таблицю, яку ще називають **таблицею розрядів.** Здогадалися чому?

| Сотні (III розряд) | Десятки (II розряд) | Одиниці (I розряд) | Числа |
|---|---|---|---|
| 2 | 0 | 0 | 200 |
| 2 | 0 | 6 | 206 |
| 3 | 5 | 0 | 350 |
| 5 | 7 | 2 | 572 |

Прочитай числа. Скільки одиниць першого, другого й третього розрядів у кожному числі? Поясни.

$572 = 5$ сот. $+ 7$ дес. $+ 2$ од.

$572 = \underbrace{500 + 70 + 2}$

сума розрядних доданків

**334.** Запиши числа 725, 705, 640 у вигляді суми розрядних доданків. Скористайся порадами Мудрика. Прочитай утворені рівності зліва направо й справа наліво.

**335.** Прочитай і поясни рівності: $300 + 48 = 348$; $348 = 300 + 48$. Запиши так само числа 481 і 794.

**336.** На першій автостоянці було 3 ряди автомобілів, по 4 автомобілі в ряду, на другій — 5 рядів, по 3 авто



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

в ряду. На якій автостоянці автомобілів менше? На скільки менше?

За допомогою схеми склади план розв'язання задачі.

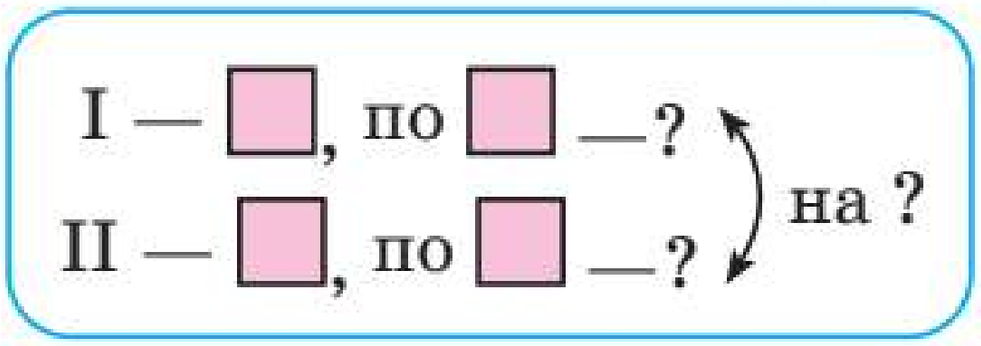

**337.** Побудуй два квадрати: периметр першого — 16 см, а другого — 8 см. На скільки сантиметрів сторона другого квадрата коротша, ніж сторона першого? У скільки разів сторона першого квадрата довша за сторону другого?

Який периметр матиме квадрат, сторона якого дорівнює сумі сторін двох попередніх квадратів?

**338.** До кожного числа, що в таблиці, запиши його «сусідів».

| Сотні | Десятки | Одиниці |
|---|---|---|
| 3 | 8 | 9 |
| 5 | 0 | 0 |
| 7 | 9 | 9 |

| Сотні | Десятки | Одиниці |
|---|---|---|
| 4 | 3 | 3 |
| 3 | 0 | 1 |
| 1 | 2 | 3 |

**339.** Добери та запиши «сусідів» чисел.

□ < 100 < □ □ < 200 < □ □ < 500 < □

**340.** У дитячому парку є каруселі на 10 і на 8 кошиків. У кожному кошикові сидить пара дітей. На скільки більше дітей може бути водно́час на одній каруселі, ніж на іншій? Чи зможуть одночасно кататися на каруселях учні двох класів, у яких по 20 дітей?



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

## НУМЕРАЦІЯ ЧИСЕЛ. ОДИНИЦІ ВАРТОСТІ

**341.** Накресли в зошиті таблицю розрядів за зразком. Запиши в ній числа, які містять:

1) дві сотні й чотири десятки;

2) чотири сотні, шість десятків і три одиниці;

3) шістсот тридцять дві одиниці.

Прочитай записані числа. На якому місці в записі чисел стоять одиниці, десятки, сотні?

| Сотні (III розряд) | Десятки (II розряд) | Одиниці (I розряд) |
|---|---|---|
| | | |

**342.** Прочитай числа: 184, 199, 359, 409, 790. У якому числі найбільше сотень?

**343.** Запиши в копійках: 2 грн; 2 грн 50 коп.; 5 грн 10 коп.

1 грн = 100 коп.

**344.** Які рівності неправильні? Поясни. Виправ помилки.

а) 358 коп. = 3 грн 58 коп. 485 коп. = 4 грн 58 коп.
608 коп. = 6 грн 80 коп. 740 коп. = 7 грн 40 коп.

б) 520 см = 5 м 20 см 73 дм = 7 м 3 дм
202 см = 2 м 2 см 98 дм = 9 дм 80 см

**345.** У тебе є 50 грн. Які два бутерброди ти зможеш купити, щоб решта була 14 грн?

© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**346.** Запиши вирази й обчисли їх значення.

1) Перший доданок — 64, другий — 400.

2) Зменшуване — 600, від'ємник — 300.

3) Ділене — 64, дільник — 8.

4) Перший множник — 8, другий — 6.

**347.** У першому пакеті 8 кг борошна, це на 3 кг більше, ніж у другому.

1) Яка маса другого пакета?

2) Скільки кілограмів борошна в 5 більших та у 8 менших пакетах разом?

Розглянь блок-схему розв'язання задачі за другим питанням.
За схемою назви й запиши дії з числами.

Усно поясни, що знаходимо кожною дією.

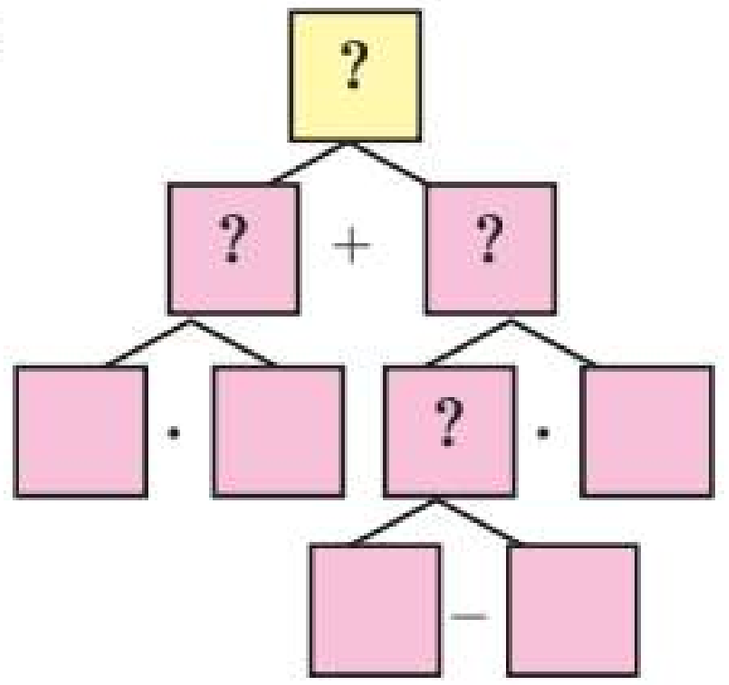


**348.**

1 м = ☐ дм

2 м = ☐ дм

2 м = ☐ см

305 см = ☐ м ☐ см

1 м = ☐ см

2 м 3 дм = ☐ дм

4 м 7 дм = ☐ см

58 дм = ☐ м ☐ дм

10 см = 1 дм  100 см = 1 м

100 см = 10 дм  10 дм = 1 м



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**349.** Ширина прямокутника 4 см, це на 5 см менше, ніж його довжина. Яка довжина прямокутника? Накресли цей прямокутник. Обчисли його периметр.

**350.** Яким стане число 654, якщо:

1) збільшити кількість його одиниць на 2?
2) зменшити кількість його десятків на 4?

Запиши утворені числа.

## ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ ОДИНИЦЬ, ДЕСЯТКІВ І СОТЕНЬ У ТРИЦИФРОВОМУ ЧИСЛІ

**351.** Прочитай і знайди «зайве» число в кожному рядку.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 205 | 345 | 415 | 526 | 675 |
| 189 | 478 | 287 | 686 | 385 |

**352.** Поясни в кожному рядку склад числа 234. Перевір свою відповідь.

234 = 200 од. + 30 од. + 4 од.
234 = 20 дес. + 3 дес. + 4 од.
234 = 2 сот. + 3 дес. + 4 од.

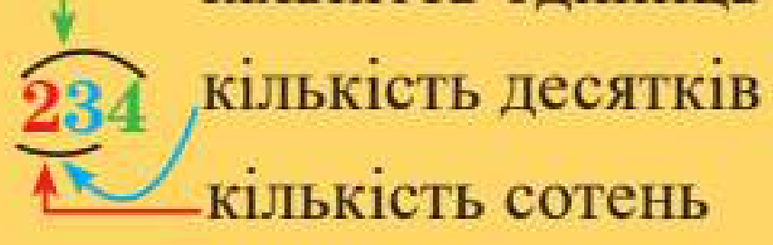


1) 821 = 821 од., бо 821 = 800 од. + 20 од. + 1 од. = 821 од. Загальна кількість одиниць у числі дорівнює самому числу.
2) 821 = 80 дес. + 2 дес. + 1 од. = 82 дес. + 1 од. Загальна кількість десятків у трицифровому числі дорівнює двоцифровому числу, записаному двома першими цифрами.
3) 821 = 8 сот. + 2 дес. + 1 од. = 8 сот. + 21 од. Отже, у числі 821 — 8 сотень. Загальна кількість сотень у трицифровому числі дорівнює числу сотень у ньому.



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**353.** Визнач загальну кількість (усього) одиниць, десятків і сотень у числах 359, 640, 909 за зразком.

708: одиниць — 708, десятків — 70, сотень — 7.

**354.**

| | | |
|---|---|---|
| $9 \cdot 4 + (4 + 18)$ | $42 : 7 + 5 \cdot 9$ | $(32 + 19) - 14 : 7$ |
| $8 \cdot 6 - (29 + 2)$ | $81 : 9 - 14 : 2$ | $(37 + 23) : 10 \cdot 9$ |
| $200 + 20 + 2$ | $249 - 9$ | $249 - 200$ |

**355.** У магазин привезли 270 велосипедів, за тиждень продали 200 з них. Скільки десятків велосипедів залишилося продати?

**356.** Прочитай записи. Випиши рівності. Підкресли ті з них, які містять змінну.

| | | |
|---|---|---|
| $24 + x$ | $54 - x = 6$ | $44 - 20 = 24$ |
| $a - 15 = 4$ | $2 \cdot 6 + 13 = 25$ | $y = 5 - 4$ |

**357.** Порівняй значення виразу й число, якщо $x = 10$.

| | | |
|---|---|---|
| $24 + x$ *і* 34 | $x + 60$ *і* 50 | $x \cdot 4$ і 30 |
| $42 - x$ *і* 50 | $x - 3$ *і* 50 | $5 \cdot x$ і 60 |

**358.** У Захара в колекції було 8 старовинних монет. На день народження тато подарував йому у 2 рази більше монет, ніж у нього було. Скільки монет подарував тато? Скільки монет стало в колекції Захара?

*Яке в тебе хобі (улюблене заняття на дозвіллі)?*



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**359.**

| | | |
|---|---|---|
| $300 + 40 + 5$ | $265 - 5$ | $72 + 28 : 4$ |
| $400 + 8$ | $265 - 60$ | $63 + 4 \cdot 6$ |
| $600 + 60$ | $265 - 100$ | $100 - 37 : 1$ |

**360.** На уроках мистецтва Надійка виконала 5 малюнків. Під час канікул вона намалювала їх у 3 рази більше. Скільки всього малюнків у Надійки? На скільки більше малюнків виконала Надійка під час канікул, ніж на уроках?

*Чи любиш ти малювати?* Склади задачу про свої малюнки.

**361.** Знайди невідомі числа в рівностях.

| | |
|---|---|
| $679 = 600 + \square + 9$ | $15 = \square + 5$ |
| $447 = \square + 40 + 7$ | $74 = x + 4$ |
| $238 = \square + 30 + \square$ | $130 = 130 + x$ |

## ПОРІВНЯННЯ ЧИСЕЛ У МЕЖАХ 1000

**362.**

| | | |
|---|---|---|
| $100 + 20 + 1$ | $700 - 200$ | $700 + 200$ |
| $800 + 80$ | $900 - 400$ | $500 + 400$ |
| $900 + 9$ | $300 - 300$ | $600 + 0$ |

**363.** Запиши в одному рядку одноцифрові, у другому — двоцифрові, а в третьому — трицифрові числа. Укажи їх ознаки.

7, 17, 349, 1, 99, 100, 9, 10, 5, 741, 66, 793.

Порівняй найбільше число з першого рядка і найменше число з другого рядка; найбільше число з другого рядка і найменше з третього рядка. Яке число більше — одноцифрове чи двоцифрове; двоцифрове чи трицифрове; одноцифрове чи трицифрове?



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

Перевір свою відповідь. $10 > 9$, $100 > 99$, $100 > 9$.

Більшим є те число, у записі якого більше цифр.

**364.** Порівняй. Прочитай утворені нерівності.

$98 - 5$ *і* $100$ $\quad$ $200$ *і* $100 + 100$ $\quad$ $700$ *і* $70 + 700$

$34 + 39$ *і* $200$ $\quad$ $400$ *і* $40 + 40$ $\quad$ $88$ *і* $400 - 400$

**365.** Запиши числа, які більші за подані на одну сотню.

а) 200, 400, 700, 900; $\quad$ б) 45, 84, 20, 15.

**366.** Запиши за допомогою цифр 5, 6, 3 різні трицифрові числа. Цифри не мають повторюватися. Прочитай їх. Розмісти числа в порядку зростання.

**367.** Укажи порядок виконання дій у виразах. Обчисли.

$3 \cdot 8 + 8 \cdot 3$ $\quad$ $24 : 3 + 54 : 9$ $\quad$ $(53 - 48) \cdot (17 - 9)$

$9 \cdot 6 - 8 \cdot 4$ $\quad$ $18 : 2 - 18 : 9$ $\quad$ $(100 - 58) : (13 - 7)$

**368.** У спортивних змаганнях брали участь команди учнів зі шкіл району.

а) Коли 5 команд покинули змагання, залишилося 18 команд. Скільки команд брало участь у змаганнях? Розглянь схему й пояснення.

Було — ? (невідомо).
Позначимо це число буквою $x$ (ікс) або, наприклад, значком $\square$.

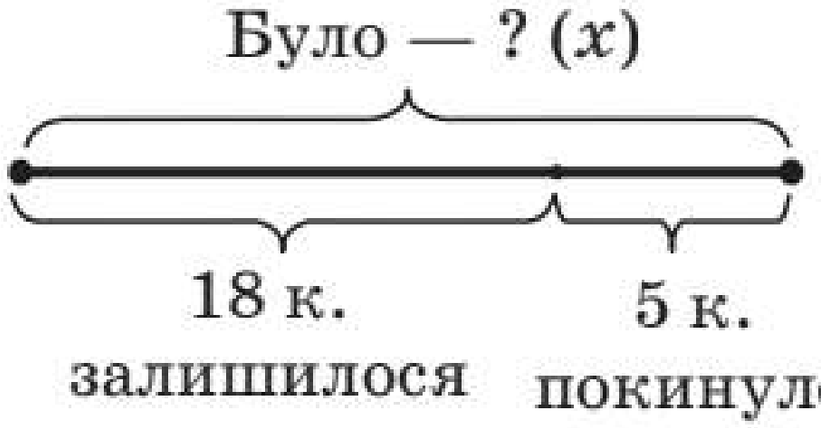


Тоді $\square - 5 = 18$ або $x - 5 = 18$.

Який компонент дії віднімання невідомий? Знайди його.



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

б) Коли змагання покинуло 5 команд, по 8 учнів у кожній, то залишилося 144 учні. Скільки учнів брало участь у змаганнях?

Розглянь схему до задачі б). Порівняй схематичні рисунки до обох задач. Чим вони схожі? А чим відрізняються? Розв'яжи задачі.

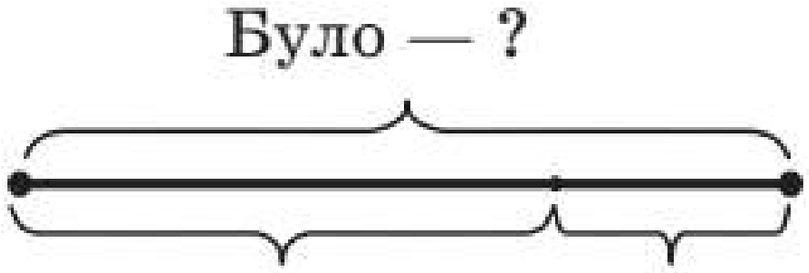

Запиши розв'язання задачі одним виразом.

**369.** $200 + 200 + 100$ $\quad 600 - 100 + 200$ $\quad 32 : 4 - 32 : 8$



$300 + 300 - 200$ $\quad 500 - 100 - 100$ $\quad 48 : 6 - 48 : 6$

**370.** а) У басейні на 7 доріжках проводили змагання з плавання, решта 3 доріжки були вільними. Скільки всього доріжок у цьому басейні?

б) На кожній із десяти доріжок басейну за 2 год пропливло по 10 учасників змагань. Скільки плавців брало участь у змаганнях протягом однієї години?

*Чи вмієш ти плавати? Яких правил на воді дотримуєшся?*

**371.** Яким числом треба замінити букву $a$, щоб рівність $a \cdot 1 = 0$ була правильною?

© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

## ПОРІВНЯННЯ ТРИЦИФРОВИХ ЧИСЕЛ

**372.** Чим схожі й чим відрізняються вирази в кожному стовпчику? Виконай обчислення. Чим подібні способи обчислень?

| | | | |
|---|---|---|---|
| $7 + 2$ | $8 + 2$ | $7 - 2$ | $8 - 5$ |
| $70 + 20$ | $80 + 2$ | $70 - 20$ | $80 - 50$ |
| $700 + 200$ | $800 + 200$ | $700 - 200$ | $800 - 500$ |

**373.** Яке число більше: 520 чи 550, 421 чи 425, 425 чи 421? Чому? Для пояснення скористайся числовим променем.

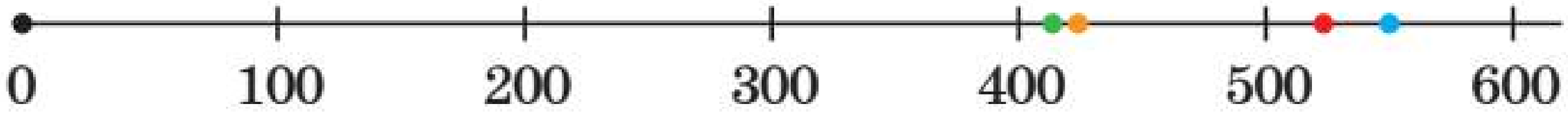


Зроби висновок, яке з двох трицифрових чисел більше. Перевір, чи правильна твоя думка.

1) Більшим є те трицифрове число, яке на числовому промені розміщене правіше.
2) Більшим є те трицифрове число, яке містить більше сотень. $\mathbf{6}30 > \mathbf{2}30$
3) Якщо в трицифрових числах однакова кількість сотень, то більшим є те число, у якого більше десятків. $6\mathbf{5}0 > 6\mathbf{3}0$
4) Якщо в трицифрових числах однакова кількість сотень і однакова кількість десятків, то більшим є те число, у якого більше одиниць. $657 > 65\mathbf{0}$

Наведи по два приклади до кожного висновку.

**374.** Порівняй.

| | | |
|---|---|---|
| $264$ *і* $189$ | $473$ *і* $465$ | $200 + 300$ *і* $580$ |
| $264$ *і* $564$ | $726$ *і* $729$ | $800 - 200$ *і* $580$ |



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**375.** Із ряду чисел 23, 320, 460, 60, 17, 45, 430, 10, 100, 20, 520, 64, 720 випиши двоцифрові числа в порядку спадання, а в другому рядку запиши трицифрові числа в порядку зростання.

**376.** Запишіть усі двоцифрові числа, у яких кількість десятків на 3 більша від кількості одиниць.

Придумай подібні завдання своїм однокласникам і однокласницям.

**377.** Довжина відрізка $AB$ дорівнює 1 дм, він у 2 рази довший за відрізок $CD$. Яка довжина відрізка $CD$? Вибери зручну для себе форму короткого запису задачі.

1)

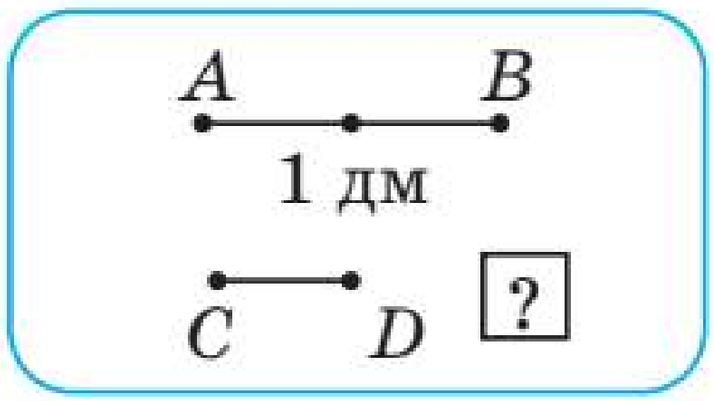


2)

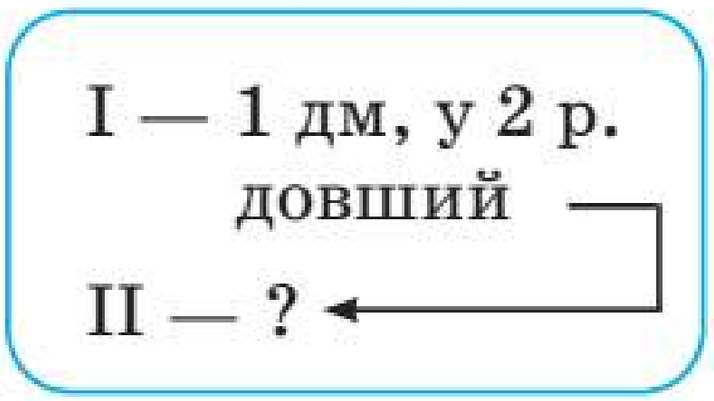


**378.** Оленці — 8 років, вона в 4 рази молодша за свою маму. Скільки років мамі? На скільки років мама старша за свою доньку? *Склади подібну задачу про свій вік і вік своєї мами чи бабусі.*

**379.** Розглянь.

Які точки належать прямокутнику $ABCD$?
Квадрату $FORD$?
Трикутнику $FOR$?

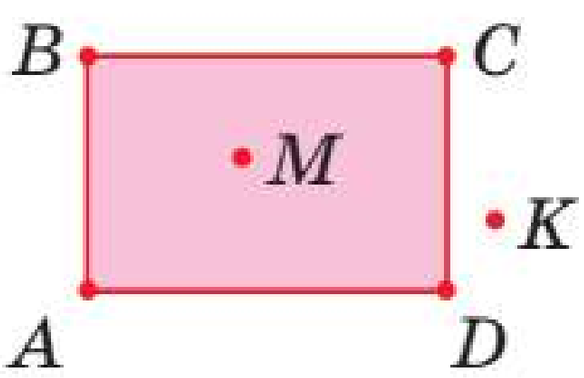


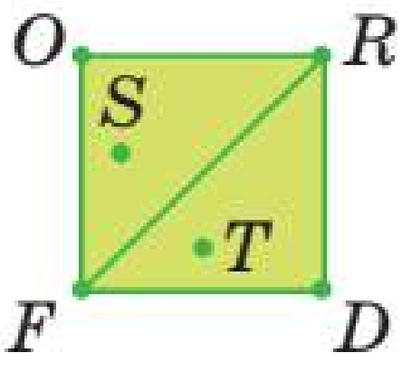




© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**380.** Запиши числа цифрами: тисяча, сто дев'яносто, сто два, двісті тридцять, шістсот шість, чотириста п'ятдесят п'ять, вісімсот вісімнадцять.

У другому рядку запиши ці числа в порядку зростання.

**381.** У чотирьох дітей 12 настільних ігор, до того ж у кожного їх порівну. Скільки таких ігор у трьох дітей? У двох дітей?

Склади задачу про свої ігри.

Якої форми ігральні дошки в шашки і шахи?

**382.** Знайди закономірність і запиши пропущені числа.

а) 120, 140, 160, ..., ..., 220, ..., ..., ..., 300.

б) 900, 700, ..., ..., 100.

в) 208, 209, ..., ..., ..., ..., ..., ..., 216.

## ПЕРЕВІР СЕБЕ

**383.**

| | | |
|---|---|---|
| $7 \cdot 7 + 7$ | $24 : 4 + 4$ | $7 \cdot 7 - 7$ |
| $64 : 8 + 28$ | $36 : 6 - 6$ | $72 : 9 - 6$ |

**384.** Запиши 5 послідовних чисел, починаючи з 198.

**385.** Назви́ більше число в кожному рядку й стовпчику.

| | |
|---|---|
| 2 сот. 5 дес. 7 од. | 6 сот. 5 дес. 3 од. |
| 6 сот. 3 дес. 0 од. | 6 сот. 3 дес. 5 од. |

**386.** Утвори й запиши за допомогою цифр 1, 3, 8 тризначні числа, не повторюючи цифр. Утвори з них три пари нерівностей.



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**387.** Прочитай і запиши числа кожного розряду цифрами.

| Сотні (III розряд) | Десятки (II розряд) | Одиниці (I розряд) |
|---|---|---|
| сто | десять | один |
| двісті | двадцять | два |
| триста | тридцять | три |
| чотириста | сорок | чотири |
| п'ятсот | п'ятдесят | п'ять |
| шістсот | шістдесят | шість |
| сімсот | сімдесят | сім |
| вісімсот | вісімдесят | вісім |
| дев'ятсот | дев'яносто | дев'ять |

Кожне окреме число таблиці є **розрядним**, бо воно містить одиниці лише одного розряду.

**388.** Переконайся за таблицею, що числа 2, 20, 200 є розрядними.

*Визнач кількість одиниць кожного розряду в числах.*

| Сотні (III розряд) | Десятки (II розряд) | Одиниці (I розряд) |
|---|---|---|
| | | 2 |
| | 2 | 0 |
| 2 | 0 | 0 |



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**389.** Склади всі можливі трицифрові числа з розрядних чисел: триста, сорок, два (чисел буде 4). Запиши їх.

**390.**

| | | |
|---|---|---|
| $60 + 30$ | $300 + 200$ | $600 - 200$ |
| $60 - 20$ | $600 + 300$ | $800 - 700$ |
| $80 - 50$ | $400 + 200$ | $800 - 500$ |

**391.** На столі лежить $a$ ручок,

а олівців на 5 більше.
Скільки ручок та олівців лежить на столі?
Склади й запиши вираз для розв'язання задачі.
Перевір. $(9 + v) + v$

Знайди відповідь на запитання задачі, якщо $a = 10$.
Зміни́ значення $a$ самостійно. Чи змінилася відповідь? Як?

**392.** Назви́ й запиши числа, які:

1) більші, ніж 326, але менші, ніж 333;
2) менші, ніж 673, але більші, ніж 666.

**393.** 1) На екскурсію до дендропарку кожні 5 хв заходить 15 людей. Скільки людей заходить кожні 10 хв?

2) На екскурсію до дендропарку кожні 5 хв заходить 3 дорослі людини і в 4 рази більше дітей. Скільки людей заходить за кожні 5 хв? Скільки людей заходить до дендропарку за 1 хв, якщо їх щохвилини заходить однакова кількість?

1) 5 хв — 15 л.
10 хв — ☐ л.

2) 5 хв — { Дор. — 3; Діт. — ?, у 4 р. більше }
1 хв — ☐ л.



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**394.** а) Число 72 зменшили в 9 разів. На скільки одиниць зменшилося число 72?

б) Число 5 збільшили в 9 разів. На скільки одиниць збільшилося число 5?

в) Число 10 збільшили на 30. У скільки разів збільшилося число 10?

г) Число 50 зменшили на 40. У скільки разів зменшилося число 50?

## АРИФМЕТИЧНІ ДІЇ З ЧИСЛАМИ В МЕЖАХ 1000 НА ОСНОВІ НУМЕРАЦІЇ

### ДОДАВАННЯ І ВІДНІМАННЯ ЧИСЛА 1

**395.** Полічи від 95 до 105 по одному; від 296 до 304 двійками; від 403 до 397 по одному.

**396.** Назви́ попереднє й наступне числа до позначених чисел на промені.

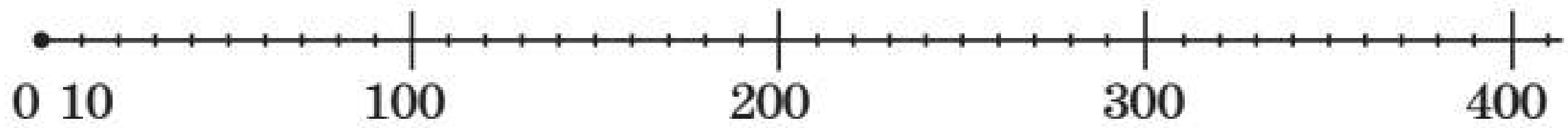


**397.**

| | | | |
|---|---|---|---|
| $49 + 1$ | $149 + 1$ | $349 + 1$ | $879 + 1$ |
| $50 - 1$ | $150 - 1$ | $350 - 1$ | $880 - 1$ |
| $101 + 1$ | $253 + 1$ | $520 + 1$ | $748 + 1$ |
| $105 - 1$ | $253 - 1$ | $521 - 1$ | $748 - 1$ |

**398.** Поясни, як знаходити результат додавання 1 до числа, віднімання 1 від числа.

$199 = 198 + 1$ $\qquad$ $199 = 200 - 1$

**399.**

| | | |
|---|---|---|
| $300 + 1 + 1$ | $462 - 1 - 1$ | $555 + 1 - 1$ |
| $300 - 1 - 1$ | $798 + 1 + 1$ | $700 - 1 + 1$ |



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**400.** Поясни додавання виду $199 + 1$ за допомогою моделей купюр і монет.

100 грн 99 грн + 1 грн = 100 грн

$199 + 1 = 100 + 99 + 1 = 100 + 100 = 200.$

*Продемонструй додавання $299 + 1$, $298 + 2$ за зразком запису.*

**401.** Випиши правильні (істинні) числові нерівності.

$399 + 1 = 400$ $199 + 1 > 200$ $345 + 1 > 345 + 5$

$500 - 1 = 499$ $400 - 1 < 400$ $290 - 1 > 290 - 2$

**402.** Добери такі числа, щоб нерівності стали істинними.

$300 - 1 < \square$ $299 + 1 < 300 + \square$ $290 - \square > 290 - 2$

$300 - \square < 300$ $420 - 1 > 415 + \square$ $129 + 1 > 129 - \square$

**403.** На перерві всі учні третього класу розважалися на ігровому майданчику: 5 учнів з'їжджали з гірки, 7 лазили по драбині, 4 пари дітей каталися на каруселі. Скільки учнів у третьому класі?

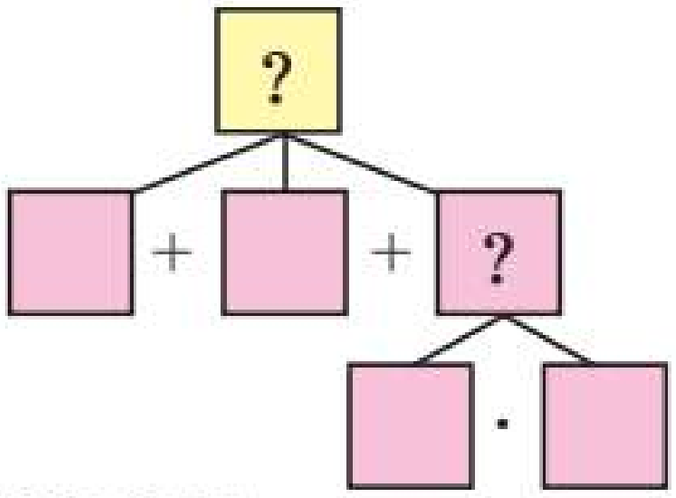


Спробуй скласти задачу про спільні розваги свого класу. Розв'яжи її.



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**404.** Назви́ форму предметів на малюнку. Зобрази її схематично. Розрізняй коло, круг і кулю.

**405.** а) $478 + 1$ $500 + 1$ $390 + 1 + 5$ $390 - 1 - 1$

$399 + 1$ $400 - 1$ $525 + 1 + 3$ $525 - 1 + 2$

б) $700 + 300 - 900$ $600 - 200 - 100$ $400 - 300 + 300$

$500 + 200 - 300$ $600 + 200 + 100$ $800 + 200 - 200$

**406.** а) Маса кавуна 7 кг. Яка маса 8 таких кавунів?

б) Маса 8 однакових кавунів 56 кг. Яка маса одного кавуна?

в) Для їдальні купили 56 кг кавунів, кожен з яких важить 7 кг. Скільки кавунів купили?

**407.** Запиши трицифрові числа, сума цифр яких дорівнює 1; дорівнює 2; дорівнює 3.

## ДОДАВАННЯ І ВІДНІМАННЯ НА ОСНОВІ СКЛАДУ ЧИСЕЛ

**408.** $28 : 4 + 28 : 7$ $30 + 70$ $50 + 50$ $100 - 20$

$8 \cdot 5 - 8 \cdot 3$ $80 + 20$ $60 + 40$ $100 - 90$

**409.** Прочитай числа в таблицях. У якому з них найбільше сотень? Найменше десятків?



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

| Сот. | Дес. | Од. |
|---|---|---|
| 4 | 5 | 0 |
| 3 | 0 | 4 |
| 3 | 5 | 4 |

| Сот. | Дес. | Од. |
|---|---|---|
| 5 | 0 | 7 |
| 6 | 8 | 4 |
| 7 | 3 | 0 |

**410.** Обчисли. Поясни за зразком.

$400 + 50 = \boxed{?}$ *4 сот. і 5 дес. — це 450, 400 + 50 = 450*

$300 + 4 = \square$ $\quad 300 + 50 + 4 = \square$

$300 + 54 = \square$ $\quad 304 + 50 = \square$

**411.** Обчисли. Поясни за зразком. 345 − 300

*345 — це 3 сот. 4 дес. 5 од. Віднімаємо 3 сот. Залишається 4 дес. 5 од., тобто 45 од.*

$248 - 200$ $\quad 345 - 45$ $\quad 345 - 345$

$345 - 40$ $\quad 345 - 305$ $\quad 345 - 0 - 1$

**412.** Полічи від 200 до 196. На скільки одиниць зменшилося число 200?

**413.** Поясни. Продовж обчислення.

$200 - 4 = (190 + 10) - 4 = 190 + (10 - 4) = \ldots$

190 10 (зручні доданки)

**414.** Обчисли. $300 - 5$ $\quad 400 - 9$ $\quad 200 - 7$

**415.** Потьомкінські сходи в Одесі складалися з двохсот сходинок. Після розширення морського порту 8 сходинок засипали. Зі скількох сходинок складаються Потьомкінські сходи зараз?

**416.**

| | | | |
|---|---|---|---|
| $278 - 200$ | $500 + 60$ | $867 - 67$ | $734 - 0$ |
| $278 - 70$ | $500 + 9$ | $867 - 7$ | $734 + 0$ |
| $278 - 8$ | $500 + 69$ | $867 - 867$ | $734 - 734$ |



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**417.** Випиши правильні числові рівності.

| | | |
|---|---|---|
| $66 + 31$ | $170 < 175$ | $200 > 100 + 100$ |
| $71 - 29 = 52$ | $284 - 84 = 200$ | $100 + 10 = 110$ |
| $a - 4 = 5$ | $300 + 70 + 5 = 573$ | $64 + 36 = 100$ |

| | |
|---|---|
| Числовий вираз | $200 + 70$ |
| Числова рівність | $200 + 70 = 270$ (правильна) |
| Вираз зі змінною | $200 + a$ |
| Числова нерівність | $200 + 70 > 70$ (правильна) |

**418.** Обчисли значення виразу $a + 4 \cdot 6$, якщо $a = 10$, $a = 24$, $a = 50$. За якого значення $a$ вираз $a + 4 \cdot 6$ дорівнює 74?

**419.** На святковому столі було 2 глечики томатного соку, по 2 л в кожному, і 3 глечики яблучного соку, по 3 л в кожному.

1) Скільки літрів соку було на столі?
2) Якого соку було більше й на скільки?

**420.** Знайди значення виразу $100 + a$, якщо $a = 100$; $a = 200$; $a = 300$; $a = 50$; $a = 30$; $a = 10$; $a = 7$.

**421.** У двох цукорницях було по 20 грудочок цукру. Під час чаювання кожен із чотирьох членів сім'ї використав по 2 грудочки. Скільки грудочок цукру залишилося?

**422.** Обчисли. За якою ознакою складено вирази в кожному стовпчику? Допиши ще по два вирази до кожного з них.

| | | |
|---|---|---|
| $600 - 100$ | $700 - 300$ | $500 - 400$ |
| $300 + 200$ | $300 + 100$ | $58 + 42$ |



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

## РІВНЯННЯ. РОЗВ'ЯЗОК РІВНЯННЯ

**423.** За таблицею складено рівності. Прочитай записи й поясни їх утворення.

| Множник | Множник | Добу́ток |
|---|---|---|
| 5 | 7 | 35 |
| □ | 8 | 48 |
| $x$ | 4 | 36 |

$5 \cdot 7 = 35 \Rightarrow 35 : 7 = 5$

$\square \cdot 8 = 48 \Rightarrow 48 : 8 = 6$

$x \cdot 4 = 36 \Rightarrow 36 : 4 = 9;\ x = 9$

*Як позначено невідомий множник у третій рівності?*

$x \cdot 4 = 36, \quad 18 : y = 6$

Рівність, яка містить невідоме число, позначене буквою, називають **рівнянням**.

Зрозумій: невідоме число можна позначити будь-чим. Зручніше — буквою. Спробуй переконати себе та однокласників і однокласниць у цьому.

Рівність $x + 4 = 10$ містить змінну (букву $x$).

$x + 4 = 10$ — це рівняння з одним невідомим.

*Який спільний корінь у підкреслених словах?*

**424.** Прочитай рівняння. Наведи власні приклади будь-яких трьох рівнянь.

$x + 4 \qquad x + 4 = 20 \qquad y : 4 = 8 \qquad 120 - x = 100$

**425.** Серед чисел 8, 13, 21 вибери те число, при якому рівність $x - 6 = 15$ буде правильною (істинною).

Ознайомся зі способом виконання завдання.

Поміркуй. Що може позначати знак $\neq$?



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

Нехай $x = 8$, тоді $8 - 6 = 15$ — рівність хибна (неправильна), бо $2 \neq 15$. Отже, число 8 не підходить.

Якщо $x = 13$, тоді $13 - 6 = 15$ — рівність хибна (неправильна), бо $7 \neq 15$, $13 - 6 \neq 15$.

Якщо $x = 21$, то $21 - 6 = 15$, $15 = 15$, $21 - 6 = 15$ — істинна (правильна) рівність.

Якщо $x = 21$, то $x - 6 = 15$ — правильна рівність.
Число 21 є **розв'язком** рівняння $x - 6 = 15$.
Розв'язок рівняння ще називають його **коренем.**

**426.** Розглянь таблицю. Склади за таблицею текст задачі та план її розв'язання. Розв'яжи задачу.

| | Ціна | Кількість | Вартість | |
|---|---|---|---|---|
| Лінійка | 10 грн | 5 | ? | } ? |
| Олівець | 5 грн | 6 | ? | |

**427.** На столі було 10 яблук і 15 груш. За обідом сім'я з'їла 4 яблука й 8 груш. Скільки фруктів залишилося на столі?

Перенеси схему до задачі в зошит. Доповни її. Знайди два способи розв'язання задачі.

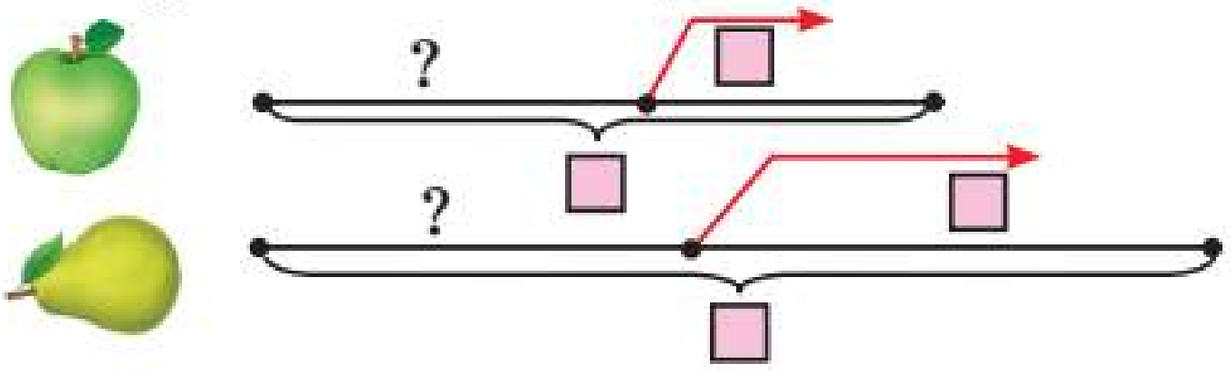


**428.** $30 + 70$ $\quad 100 - 80$ $\quad 80 + 20$ $\quad 8 \cdot 8 - 5 \cdot 5$

$36 + 24$ $\quad 60 - 24$ $\quad 100 - 20$ $\quad 3 \cdot 3 + 4 \cdot 4$

$300 + 70$ $\quad 420 - 20$ $\quad 420 - 400$ $\quad 100 - 6 \cdot 3$



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**429.** Що важче й на скільки кілограмів: 6 пакетів солі, по 2 кг в кожному, чи 5 пакетів цукру, по 3 кг в кожному?

**430.** Які три коробки подаруночків, зображених на рисунку, купили, якщо:

а) було 30 грн, решта 7 грн?

б) було 20 грн, решта 4 грн?

## РОЗВ'ЯЗУВАННЯ РІВНЯНЬ

**431.** Перевір, чи є число 200 розв'язком рівнянь. Яких?

$400 + x = 600$ $x - 300 = 500$ $x + 60 = 260$

**432.** Прочитай пояснення розв'язання рівняння.

$x + 3 = 21$ До невідомого числа додали 3, отримали 21. Невідоме число є доданком.

$x = 21 - 3$ Щоб знайти невідомий доданок, треба від суми відняти відомий доданок.

$x = 18$

Перевірка. $18 + 3 = 21$, $21 = 21$.

Відповідь. Невідоме число дорівнює 18, тобто $x = 18$.



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**433.** Поясни, що означає розв'язати рівняння. Чи погоджуєшся ти з думкою Мудрика?

Розв'язати рівняння означає знайти його розв'язок (корінь).

Або

Розв'язати рівняння означає знайти числове значення букви (змінної), при якому рівність буде істинною (правильною).

**434.** Розв'яжи рівняння усно. Запиши розв'язання останнього рівняння з усним поясненням.

$x - 10 = 40$ $x + 200 = 700$ $7 \cdot x = 21$ $x \cdot 3 = 15$

**435.** а) Скільки всього десятків у числах: 720, 670, 420?

Запиши за зразком.

350 = 35 дес.

б) Скільки всього одиниць у числах: 27 дес., 44 дес.?

Запиши за зразком.

17 дес. = 170

в) Скільки одиниць у розряді десятків числа 270?

**436.** Запиши числа 540, 810, 470, 660 у вигляді суми розрядних чисел за зразком. Прочитай утворені рівності.

320 = 300 + 20

**437.** У п'яти однакових стручках гороху — 30 горошин. Скільки горошин у 10 таких стручках? Розв'яжи задачу по-різному.

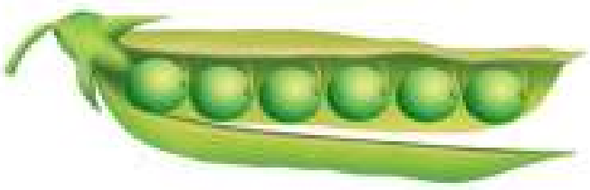

5 стр. — 30 гор.
10 стр. — ?

**438.** Вибери з чисел 14, 19, 4, 5 розв'язки поданих рівнянь.

$x \cdot 2 = 8$ $x : 7 = 2$ $x - 9 = 10$ $20 : x = 4$



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**439.** Яка покупка дорожча: 7 тістечок, по 5 грн кожне, чи 6 пиріжків, по 6 грн кожен? На скільки гривень?

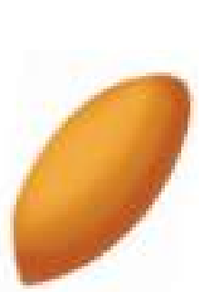

**440.** Чи можна з чотирьох однакових смужок завдовжки 8 см і завширшки 2 см скласти квадрат? Зроби схематичний рисунок. Обчисли периметр квадрата.

## ДОДАВАННЯ І ВІДНІМАННЯ ЧИСЕЛ У МЕЖАХ 1000 БЕЗ ПЕРЕХОДУ ЧЕРЕЗ РОЗРЯДИ

### СПОЛУЧНИЙ ЗАКОН ДОДАВАННЯ

**441.** Прочитай правильні числові рівності по-різному.

$3 + 9 = 9 + 3$ $50 + 28 = 28 + 50$ $460 + 30 = 30 + 460$

Сформулюй переставний закон додавання.

Чи для всіх чисел справджується цей закон?

Наведи зразки правильних числових рівностей.

**442.** Назви́ й запиши пропущені числа в правильних рівностях.

$\square + 180 = 180 + 40$ $340 + 50 = \square + 340$

$25 + \square = 300 + 25$ $420 + \square = \square + 420$

**443.** Прочитай вираз: $300 + 400 + 20 + 60$. Які числа виділено однаковим кольором? Чим схожі ці числа?

Прокоментуй обчислення виразу. Які доданки взято в дужки?

$300 + 400 + 20 + 60 = (300 + 400) + (20 + 60) = 700 + 80 = 780$

Перевір себе: у дужки взято I і II доданки, III і IV, або круглі сотні й круглі десятки.



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**444.** Прочитай числові рівності. Перевір, чи правильні вони. Що змінилося в правій частині кожної рівності?

$3 + 2 + 5 = (3 + 2) + 5$ $\qquad a + b + c = (a + b) + c$

$3 + 2 + 5 = 3 + (2 + 5)$ $\qquad a + b + c = a + (b + c)$

Зроби висновок. Прочитай тлумачення **сполучного** закону додавання.

Якщо доданки, що стоять поруч, узяти в дужки (сполучити), то значення виразу не зміниться.

**445.** Обчисли, використавши сполучний закон додавання.

$200 + 30 + 40$ $\qquad 400 + 500 + 10 + 30$

$300 + 200 + 70$ $\qquad 500 + 100 + 50 + 10$

**446.** Прочитай записи обчислення. Чи немає тут помилок? Переконайся.

$325 + 463 = 788$

$325 + 463 = 300 + 20 + 5 + 400 + 60 + 3 =$

(розрядний склад чисел)

$= 300 + 400 + 20 + 60 + 5 + 3 =$

(переставний закон додавання)

$= (300 + 400) + (20 + 60) + (5 + 3) = 700 + 80 + 8 = 788$

(сполучний закон додавання)

**447.** Побудуй прямокутник, довжина якого 10 см, а ширина — на 2 см менша. Побудуй квадрат з таким самим периметром, як у прямокутнику.

**448.**

| | | | |
|---|---|---|---|
| $380 + 10$ | $453 - 400$ | $799 + 1$ | $20 + 250$ |
| $380 + 100$ | $453 - 403$ | $800 - 1$ | $200 + 410$ |
| $230 - 100$ | $453 - 450$ | $800 + 2$ | $40 + 410$ |
| $380 - 100$ | $453 - 3$ | $800 - 2$ | $220 + 440$ |



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**449.** Уздовж шосейної магістралі посадили 420 лип, а беріз-
ок — на 20 менше. Скільки всього дерев посадили вздовж магістралі?

**450.**

| | | |
|---|---|---|
| $400 + 200 + 300$ | $384 - 80$ | $420 + 30 + 40$ |
| $400 + 20 + 304$ | $150 - 150$ | $750 + 20 + 10$ |

**451.** Скільки відрізків на рисунку?

(Відповідь. 10)

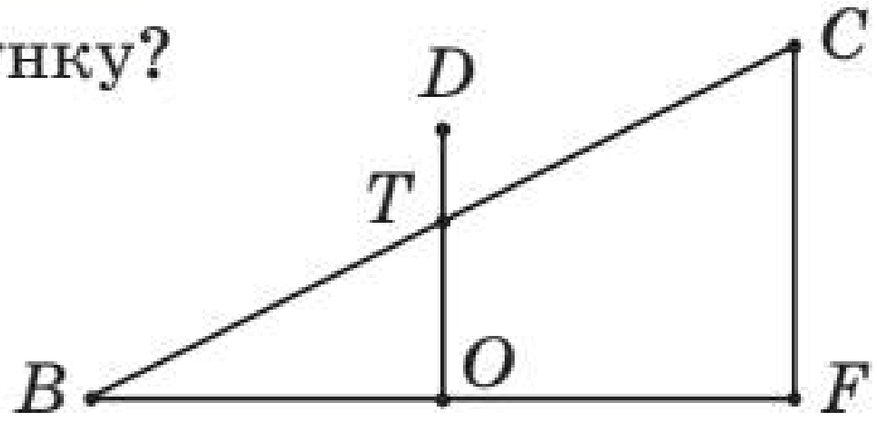


## ДОДАВАННЯ ЧИСЕЛ ВИДУ 540 + 200, 540 + 20, 360 + 40

**452.** Скільки всього фігур? Спочатку полічи всі фігури, потім виконай указані дії. Поясни способи додавання числа до суми.

**I спосіб**

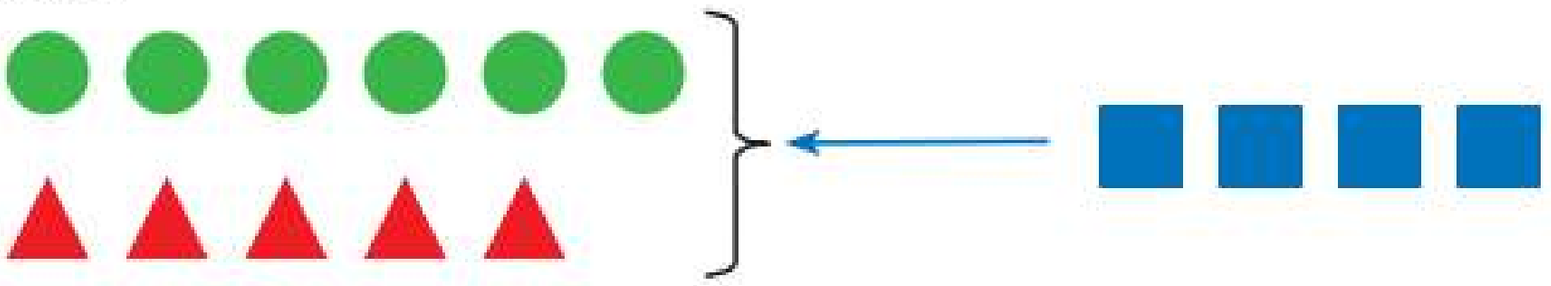

$$(6 + 5) + 4 = 11 + 4 = 15$$

**II спосіб**

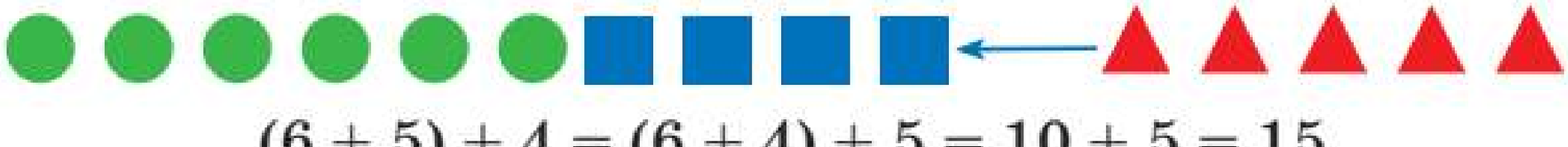

$$(6 + 5) + 4 = (6 + 4) + 5 = 10 + 5 = 15$$

**III спосіб**

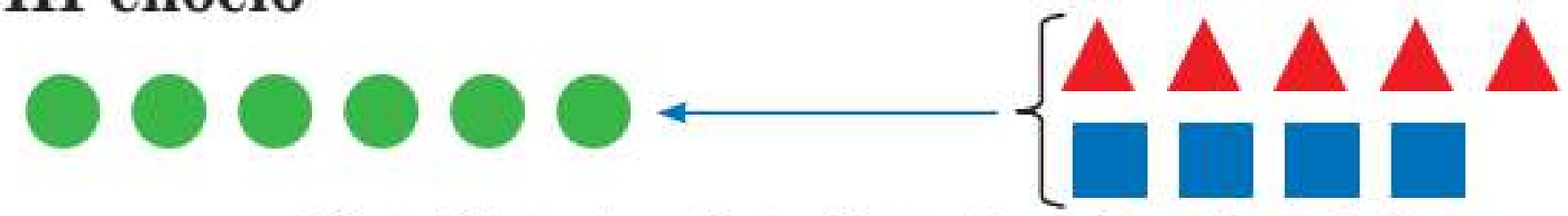

$$(6 + 5) + 4 = 6 + (5 + 4) = 6 + 9 = 15$$



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**453.** Кількома способами продемонструй знаходження значення виразу $(10 + 3) + 8$ за допомогою лічильного матеріалу або моделей геометричних фігур.

**454.** Прочитай правило, як можна додати число $c$ до суми двох доданків $a$ і $b$.

$$(a + b) + c = \begin{cases} (a + c) + b \\ \text{або} \\ a + (b + c) \end{cases}$$

1) Виконати дії за вказаним порядком.

2) Число $c$ можна додати до одного з доданків.

До отриманої суми додати інший доданок.

**455.** Продовж обчислення з коментуванням.

$540 + 200 = (500 + 40) + 200 = (500 + 200) + 40 = \ldots$
(переставний і сполучний закони)

$540 + 20 = (500 + 40) + 20 = 500 + (40 + 20) = \ldots$
(сполучний закон додавання)

$360 + 40 = (300 + 60) + 40 = 300 + (60 + 40) = \ldots$

$230 + 500 = \ldots$
200 30 (розрядні доданки)

$230 + 50 = \ldots$
200 30 (розрядні доданки)

**456.** У школі навчається 420 дівчаток, а хлопчиків — на 80 більше. Скільки учнів навчається в цій школі?

**457.** Обчисли з коментуванням.

| | | | |
|---|---|---|---|
| $370 + 400$ | $230 + 300$ | $420 + 30$ | $810 + 60$ |
| $675 - 70 - 5$ | $675 - 75$ | $675 - 600$ | $675 - 70$ |



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**458.** Поясни виконання дій.

$370 + 405 = 370 + 400 + 5 = 770 + 5 = 775$

$370 + 405 = 300 + 70 + 400 + 5 = (300 + 400) +$

$+ (70 + 5) = 775$

**459.** Розв'яжи рівняння. Продовж твердження. Використай їх для розв'язання рівнянь.

$x : 4 = 5$ $\quad x : 5 = 3$ $\quad 32 : x = 4$ $\quad 40 : x = 5$

Щоб знайти невідоме ділене, достатньо…

Щоб знайти невідомий дільник, достатньо…

**460.** Прочитай. Познач невідоме число буквою. Склади рівняння (рівність, що містить букву). Знайди невідоме число.

а) До невідомого числа додали 15, отримали 45.

б) Від числа 100 відняли невідоме число, отримали 65.

**461.** Обчисли вираз $720 + a + 40$, якщо $a = 100$; $a = 200$.

**462.** Розв'яжи рівняння.

$x - 30 = 24$ $\quad x - 300 = 240$ $\quad 8 \cdot x = 56$ $\quad x + 8 = 56$

**463.** На пікніку батько й мама з'їли по 3 бутерброди, син й донька — по 2 бутерброди, і ще 5 бутербродів залишилося. Скільки бутербродів з'їла сім'я на пікніку? Скільки бутербродів взяли на пікнік? Склади подібну задачу. Розв'яжи її.

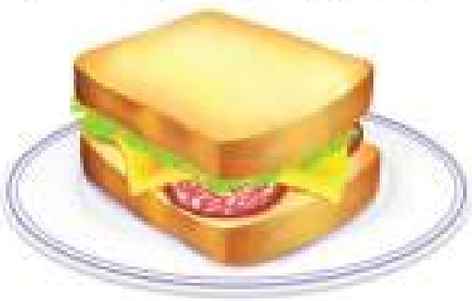

**464.** Скільки всього в числі:

а) 345 десятків та одиниць; сотень та одиниць;

б) 345 см дециметрів і сантиметрів; метрів і сантиметрів;

в) 345 кг центнерів і кілограмів;

г) 345 коп. гривень і копійок?



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

## ДОДАВАННЯ ЧИСЕЛ ВИДУ 400 + 320, 40 + 320, 40 + 360

**465.** Скільки всього фігур? Полічи й виконай дії. Поясни способи додавання суми до числа.

**I спосіб**

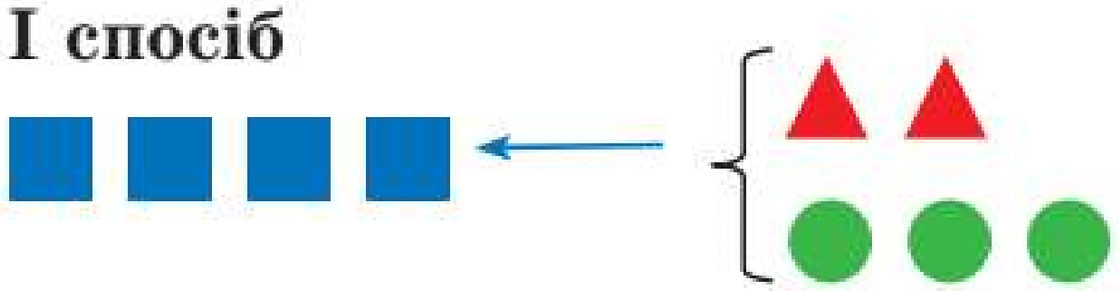

$$4 + (2 + 3) = 4 + 5 = 9$$

**II спосіб**

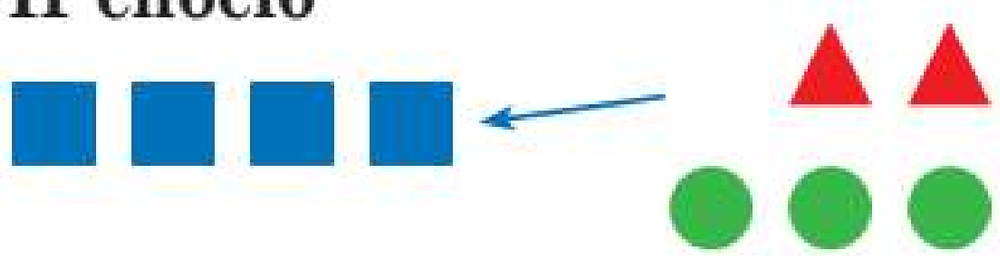

$$4 + (2 + 3) = (4 + 2) + 3 = 6 + 3 + 9$$

**III спосіб**

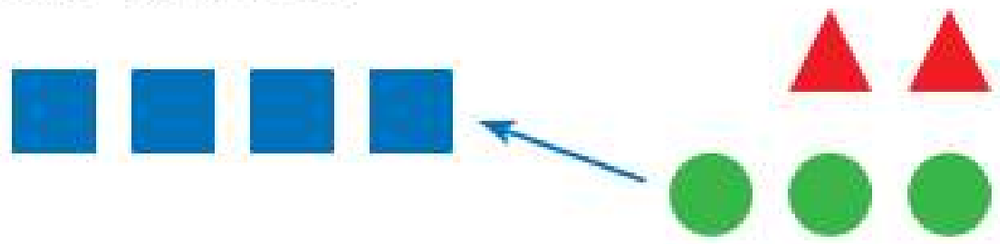

$$4 + (2 + 3) = (4 + 3) + 2 = 7 + 2 = 9$$

**466.** Продемонструй способи обчислення виразу $10 + (4 + 5)$ за допомогою моделей геометричних фігур.

**467.** Як додати суму до числа? Перевір свою відповідь.

$$a + (b + c) = \begin{cases} (a + b) + c \\ (a + c) + b \end{cases}$$

1) Виконати дії за вказаним порядком.

2) Один із доданків суми ($b$ або $c$) додати до числа $a$.

До отриманого результату додати інший доданок.



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**468.** Продовж обчислення за зразком з коментуванням.

$40 + 28 = 40 + (20 + 8) = (40 + 20) + 8 = \ldots$

20 8 (розрядні доданки)

$400 + 320 = 400 + (300 + 20) = (400 + 300) + 20 = \ldots$

300 20 (розрядні доданки)

$50 + 230 = \ldots$ $\quad 40 + 360 = \ldots$ $\quad 630 + 70 = \ldots$

**469.** Склади й розв'яжи задачу за коротким записом і малюнком.

Ш. — 300 грн
К. — ?, на 40 грн дорожча } ?

**470.** $200 + 380$ $\quad 300 + 290$ $\quad 20 + 340$ $\quad 30 + 270$

**471.** Щоб виготовити 6 табуреток, треба 18 ніжок. Першого дня в столярній майстерні виготовили 9 табуреток, а другого — 8. Скільки ніжок використали за два дні?

**472.** Порівняй. Прочитай правильні числові нерівності.

| | | |
|---|---|---|
| $300 + 370$ і $370 + 300$ | $3 \cdot 9$ і $4 \cdot 9$ | 100 кг і 10 кг |
| $240 + 100$ і $240 + 200$ | $8 \cdot 7$ і $7 \cdot 6$ | 100 см і 10 дм |

**473.** Які точки розміщені на колі? На крузі? Поза колом? Поза кругом? Чим відрізняється коло від круга?

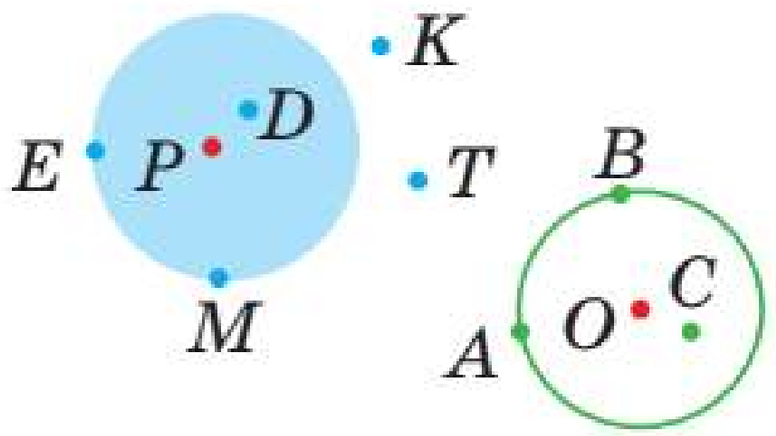


*Утворіть коло з чотирьох осіб, потім з восьми осіб. Яке коло буде більшим?*

**474.**

| | | | |
|---|---|---|---|
| $50 + 350$ | $777 - 7$ | $9 \cdot 3$ | $27 : 3$ |
| $20 + 340$ | $777 - 77$ | $9 + 3$ | $27 - 3$ |
| $20 + 380$ | $777 - 700$ | $9 - 3$ | $27 + 3$ |



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**475.** Муляр до обіду виклав 200 цеглин, після обіду 250, а наступного дня — на 50 цеглин більше, ніж попереднього. Скільки цеглин виклав будівельник за два дні?

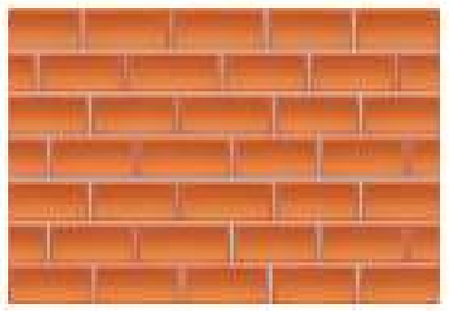

**476.** Не обчислюючи, знайди вирази з однаковими значеннями. Запиши їх парами.

| | | |
|---|---|---|
| $480 + 320$ | $110 + 510$ | $(280 + 140) + 20$ |
| $280 + (140 + 20)$ | $600 + 100 + 200$ | $320 + 480$ |
| $510 + 110$ | $(280 + 20) + 140$ | $200 + 600 + 100$ |

## ВІДНІМАННЯ ЧИСЕЛ ВИДУ 830 − 200, 830 − 20

**477.** Прочитай вирази $(300 + 40) - 200$, $(400 + 80) - 30$.

**478.** Поясніть способи віднімання числа від суми за малюнками і рівностями.

$(6 + 4) - 3$

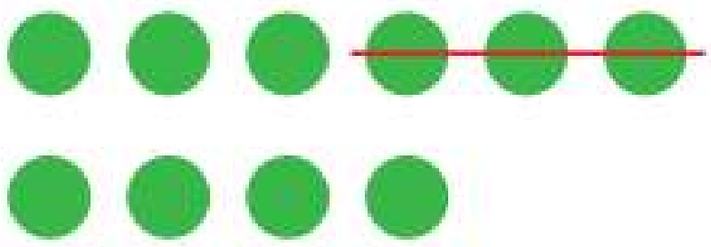

або

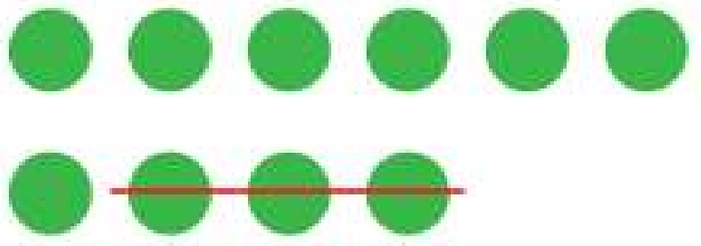

$(6 + 4) - 3 = (6 - 3) + 4 =$
$= 3 + 4 = 7$

$(6 + 4) - 3 =$
$= 6 + (4 - 3) = 6 + 1 = 7$

$$(a + b) - c = (a - c) + b = a + (b - c)$$

Число $c$ можна відняти від будь-якого доданка ($a$ чи $b$), якщо воно не більше за цей доданок. Знайдену різницю слід додати до іншого доданка.

Який ще можливий спосіб обчислення?



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**479.** Продовж обчислення з коментуванням.

$830 - 20 = (800 + 30) - 20 = 800 + (30 - \square) = \ldots$

$830 - 200 = (800 + 30) - 200 = (800 - 200) + 30 = \ldots$

$800 - 30 = (700 + 100) - 30 = 700 + (100 - \square) = \ldots$

**480.** Розв'яжи рівняння з перевіркою.

$40 + x = 690$ $\qquad$ $x - 30 = 930$ $\qquad$ $600 - x = 40$

**481.** Обчисли периметр трикутника $ABC$, якщо сторона $AB = 380$ см, $AC$ — на 80 см коротша за $AB$, а $BC$ — на 200 см коротша за $AC$.

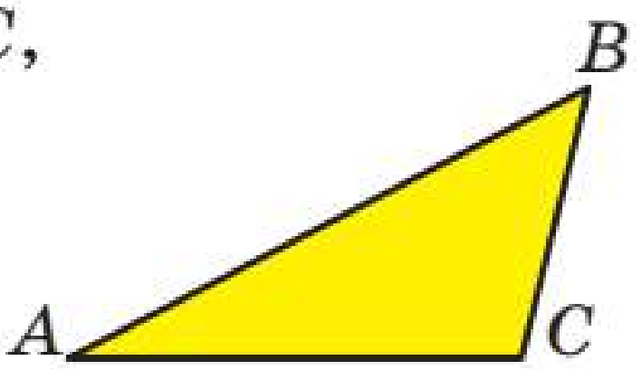


**482.** Петрик задумав число. Якщо від цього числа двічі відняти по 30, то отримаємо 25. Яке число задумав Петрик? Придумайте і запропонуйте подібні завдання своєму сусідові / сусідці.

**483.** $420 - 10$ $\qquad$ $350 + 10$ $\qquad$ $7 \cdot 6 - 5 \cdot 4$

$420 - 100$ $\qquad$ $350 + 100$ $\qquad$ $49 : 7 + 64 : 8$

**484.** За день панда може з'їсти 15 кг бамбукового листя та стебел. Скільки кілограмів корму можуть з'їсти за день 2 панди? 4 панди за 2 дні? *Дізнайся більше про панду.*

**485.** Поясни, що змінюється. Обчисли.

| | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| $324 +$ | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 |
| $324 +$ | 10 | 20 | 30 | 40 | 50 | 60 |
| $324 +$ | 100 | 200 | 300 | 400 | 500 | 600 |



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

## ДОДАВАННЯ ЧИСЕЛ ВИДУ 520 + 340

**486.** Визнач порядок дій у виразах. Зміни цей порядок. Обчисли по-різному. Порівняй. Зроби висновок.

$35 + (37 + 5)$ $24 + (8 + 16) + 2$

Перевір, чи правильний твій висновок.

Додавати числа можна в будь-якому порядку.
При цьому результат додавання (сума) не зміниться.

**487.** Поясни обчислення.

**І спосіб** $520 + 340 = (500 + 300) + (20 + 40) = \ldots$

$500\ \ 20\quad 300\ \ 40$ (порозрядне додавання)

**ІІ спосіб** $520 + 340 = 520 + 300 + 40 = 820 + \ldots$

$300\ \ 40$ (додавання частинами)

**488.** Обчисли зручним для себе способом. Виконай перевірку додаванням.

$540 + 130$ $630 + 340$ $220 + 330$

**489.** Порівняй значення виразу й число. Прочитай нерівності.

$200 + 90$ *і* $280$ $730 - 200$ *і* $530$ $390 - 50$ *і* $400$

**490.** Порівняй числа кожного стовпчика. На скільки одне число більше або менше за інше? У скільки разів одне число більше або менше за інше?

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| 72 | 16 | 36 | 81 | 64 | 24 |
| 8 | 2 | 6 | 9 | 8 | 6 |



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**491.** У кіоску є зошити за ціною 3 грн та 5 грн. Яких зошитів дитина може купити більше, якщо вона має 30 грн? На скільки більше?

Склади задачу про свої покупки.

**492.** У заповіднику було 40 зебр, поні на 5 менше, ніж зебр, а верблюдів на 15 менше, ніж зебр і поні разом. Скільки всього зебр, поні й верблюдів у заповіднику?

*Які ще звірі можуть жити в заповіднику? Дізнайся з інших джерел інформації про заповідники України.*

**493.** Щоби прийняти ванну, людині потрібно 100 л гарячої води, а щоб помитися під душем — 20 л. На скільки менше літрів гарячої води використовує одна людина для приймання душу, ніж для ванни? Обчисли економію води для сім'ї із трьох осіб.

*Для підігріву води використовують електроенергію, газ, дрова, вугілля, які дорого коштують. Природні копалини треба берегти.*

*Із дорослими обчисли ваші затрати води й можливу її економію.*

**494.** Руслан старший за Михайлика, а Денис молодший від Руслана. Михайлик не наймолодший. Хто з братів наймолодший?



## НЕРІВНОСТІ ЗІ ЗМІННОЮ. КОЛО

**495.** Знайди й випиши нерівності. Підкресли й прочитай нерівності, які містять букву (змінну).

$200 + a$ $\quad a > 200$ $\quad b + 4 = 8$ $\quad b < 100 + 250$

$348 < 350$ $\quad x + 5 < 10$ $\quad 140 + 230$ $\quad 250 + 120 = 380$

Наведи два зразки нерівностей зі змінною.



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**496.** Вибери з чисел 7, 6, 14, 25 такі значення змінної, щоб нерівність $b + 3 > 10$ була істинною.
Чи правильно, що $a < 8$, якщо $a = 5$, $a = 10$?

**497.** Запиши числа 759, 750, 295, 250, 555, 550, 350, 230, 132 у вигляді суми розрядних доданків.

**498.** Обчисли.

$243 + 350$ $354 + 230$ $427 + 132$

**499.** Запиши вирази. Обчисли їх значення.

а) Від суми чисел 320 і 70 відніми 50.

б) До суми чисел 410 і 60 додай 20.

в) Відніми число 200 від різниці чисел 500 і 300.

г) Збільш суму чисел 5 і 4 в 9 разів.

**500.** Склади й порівняй задачі та їх розв'язання.

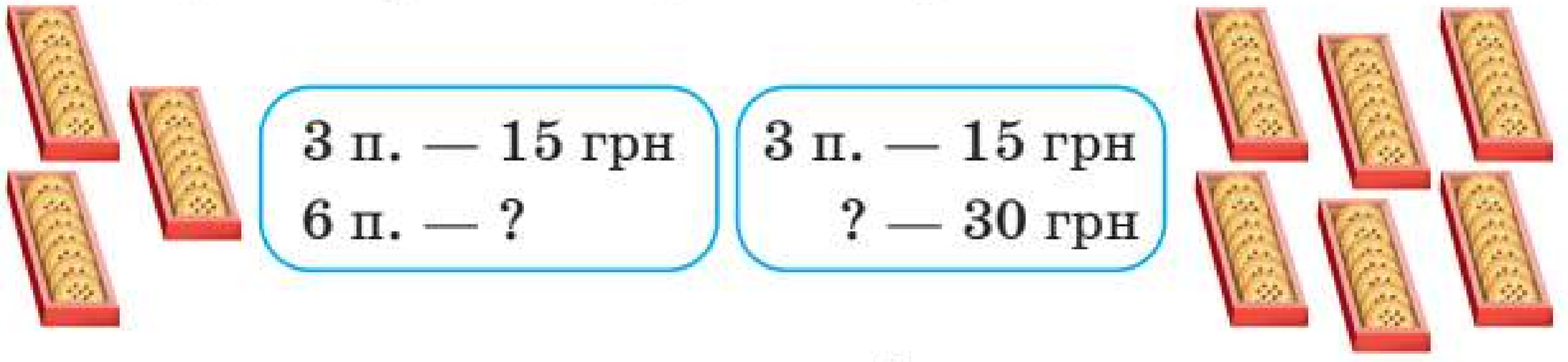


**501.** За рисунками покажи й назви́ елементи кола.

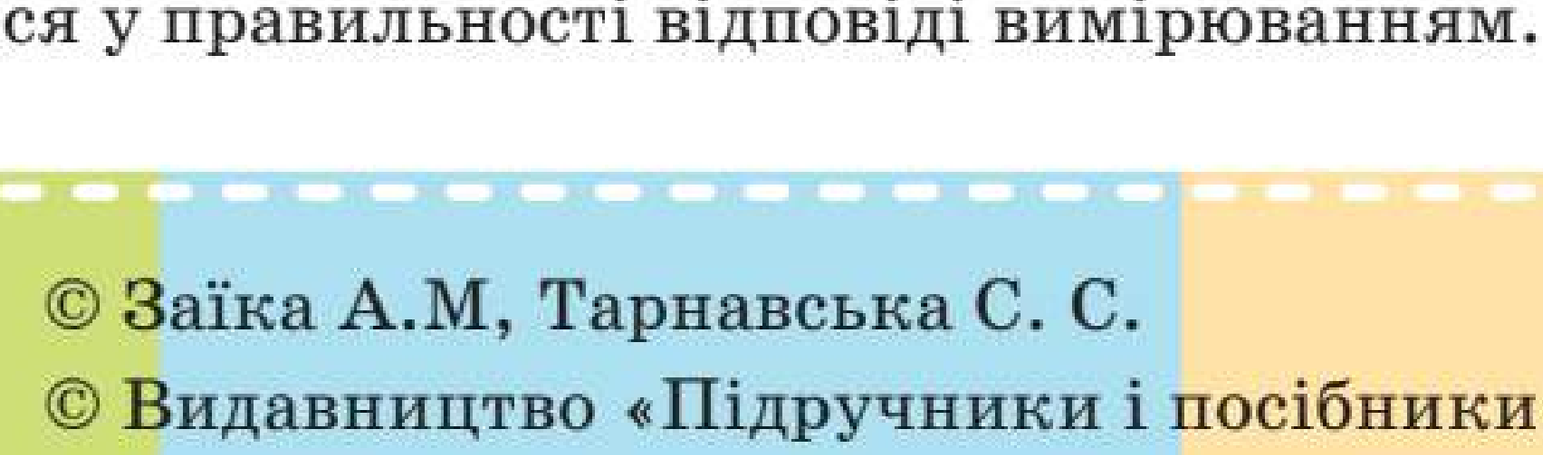


Досліди, скільки радіусів і діаметрів має кожне коло. Які вони?

**502.** Розглянь кола. Назви́ їх центри, радіуси, діаметри. Радіус якого кола найбільший? Найменший? Переконайся у правильності відповіді вимірюванням.



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

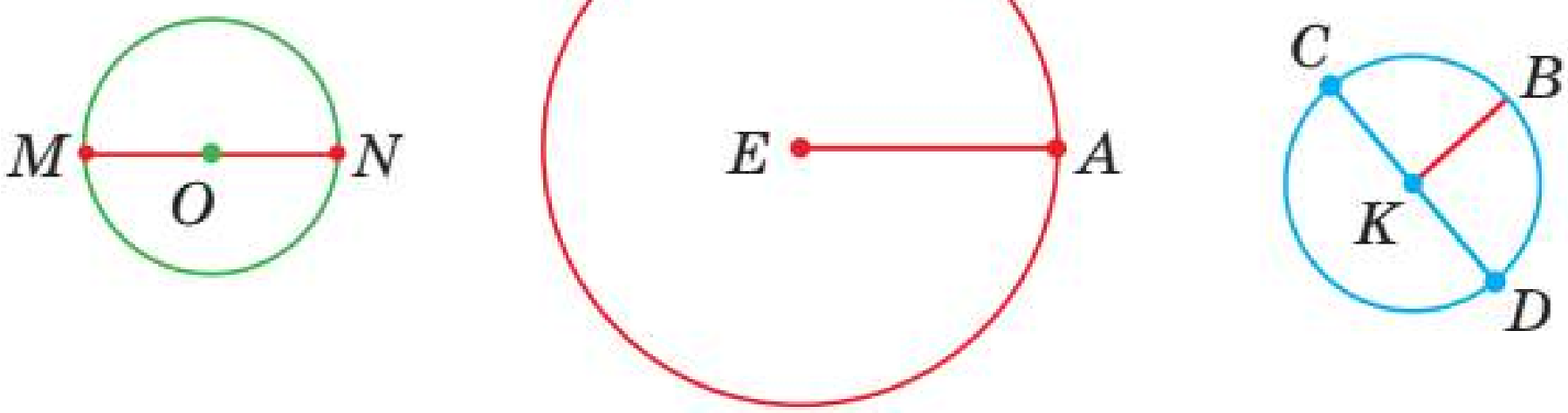


**503.** $24 + (72 - 35)$ $\quad 240 + (130 + 220)$ $\quad 2 \cdot 9 + 3 \cdot 4$

$81 - (19 + 21)$ $\quad 320 + (340 + 120)$ $\quad 9 \cdot 6 + 7 \cdot 8$

**504.** Одна сторона прямокутника 4 см, а інша — у 2 рази більша. Який периметр прямокутника? Побудуй цей прямокутник. Розділи його на 4 рівні частини. Розглянь кілька способів поділу. Скористайся моделями.

**505.** Поясни, що змінюється. Обчисли.

| | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| $768 -$ | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 |
| $768 -$ | 10 | 20 | 30 | 40 | 50 | 60 |
| $768 -$ | 100 | 200 | 300 | 400 | 500 | 600 |

## ВІДНІМАННЯ ЧИСЕЛ ВИДУ 470 – 320. КРУГ

**506.** Розглянь. Поясни способи віднімання суми від числа.

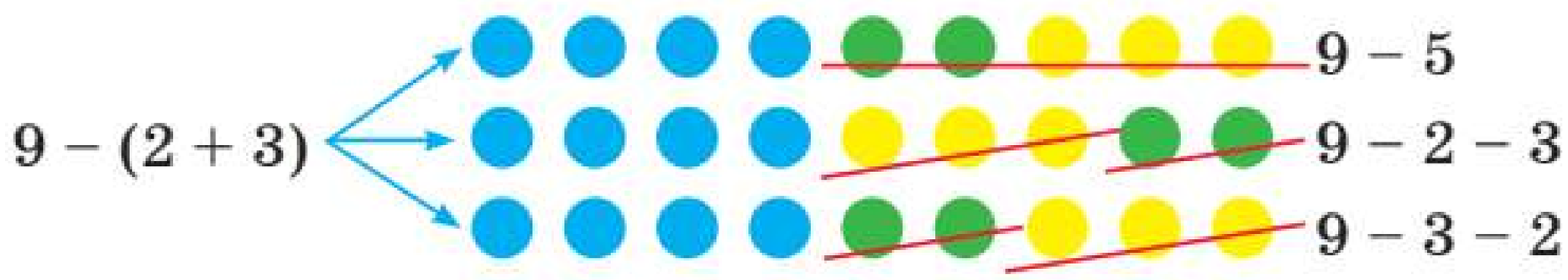




© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**507.** Прочитай буквені записи, використовуючи назви компонентів і результатів дій додавання й віднімання.

$$a - (b + c) = \begin{cases} (a - b) - c \\ \text{або} \\ (a - c) - b \end{cases}$$

Щоб відняти суму двох чисел від числа, можна:

1) від числа відняти перший доданок і від отриманої різниці відняти другий доданок;
2) від числа відняти другий доданок і від отриманої різниці відняти перший доданок.

**508.** Поясни обчислення.

**I спосіб.** $470 - 320 = 470 - 300 - 20 = 170 - 20 = 150$

$300 \quad 20$ (віднімання частинами)

**II спосіб.** $470 - 320 = (400 - 300) + (70 - 20) = \ldots$

$400 \quad 70 \quad 300 \quad 20$ (порозрядне віднімання)

$350 - 240 = \ldots$

$300 \quad 50 \quad 200 \quad 40$

**III спосіб.** $470 - 320 = 47$ дес. $- 32$ дес. $= 15$ дес. $= 150$

(укрупнення розрядних одиниць)

Під час віднімання круглих трицифрових чисел віднімай сотні від сотень, десятки від десятків. Знайдені результати додай.

**509.** Обчисли з коментуванням. Виконай перевірку.

$860 - 250$ $380 - 130$ $470 - 470$



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**510.** Вибери з чисел 1, 3, 4, 5 розв'язки нерівностей.

$17 + a > 20$ $\qquad$ $24 - b < 24$ $\qquad$ $8 \cdot a < 40$

**511.** Склади й розв'яжи задачі за короткими записами. Чим відмінні задачі? Чим вони схожі?

| | |
|---|---|
| Було — 250 телефонів | Було — 270 намистин |
| Продали — 30 т. і 100 т. | Використали — 120 н. і 110 н. |
| Залишилося — ? | Залишилося — ? |

**512.** Назви́ точки, які належать колу, кругу. Назви́ й покажи радіуси й діаметр кола; радіуси й діаметр круга.

Які з відрізків є радіусами кола й круга? Діаметром кола й круга?

Виміряй довжину радіуса й діаметра круга.
Що довше? У скільки разів?

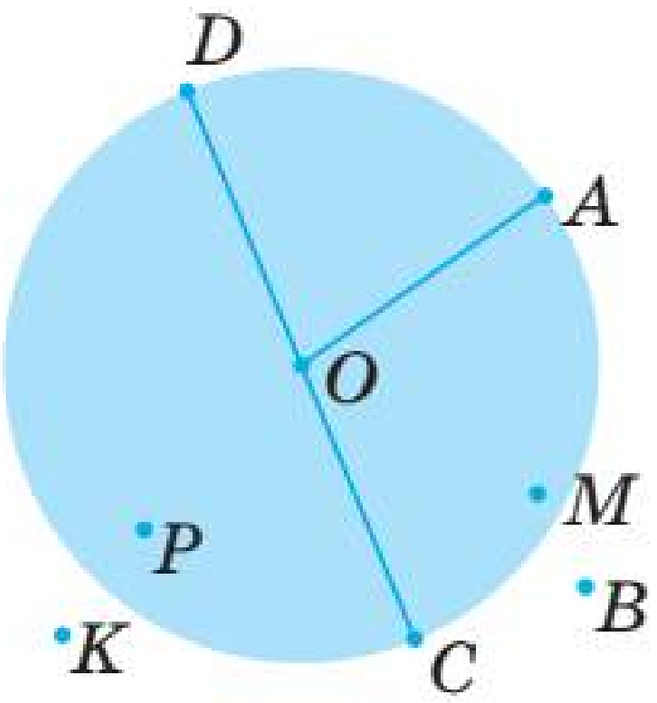

*Яка тарілка більша? Чому?*

**513.**

| | | |
|---|---|---|
| $49 + 36 - 15$ | $40 + 60 - 30$ | $330 + 440 - 220$ |
| $24 + 46 - 37$ | $70 + 30 - 10$ | $770 - 550 + 110$ |
| $83 - 28 + 16$ | $80 + 20 - 40$ | $450 - 120 + 130$ |
| $75 - 19 + 25$ | $90 + 10 - 20$ | $210 + 120 + 530$ |



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**514.** Склади й розв'яжи задачу за коротким записом і схемою.

Було — 120 м і 340 м
Купили — 40 м
Стало — ?

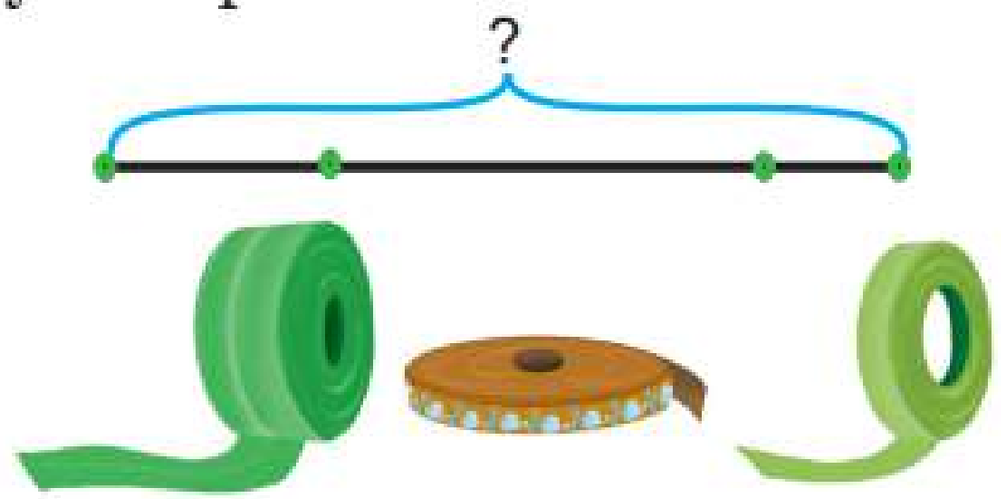


**515.** Добери кілька значень змінної $a$, щоб нерівність стала правильною.

$86 - 36 < a$, $a > 120 + 350$, $41 + 28 < a$, $a > 390 - 170$.

## РОЗВ'ЯЗУВАННЯ НЕРІВНОСТЕЙ

**516.** Поясни способи обчислень за схемами й записами.

а) $270 + 30$

200 70

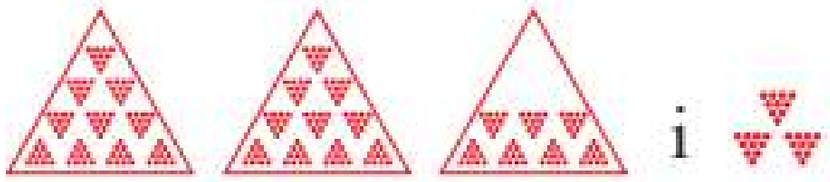

$270 + 30 = 200 + (70 + 30) = 200 + 100 = 300$

б) $300 - 30$

200 100

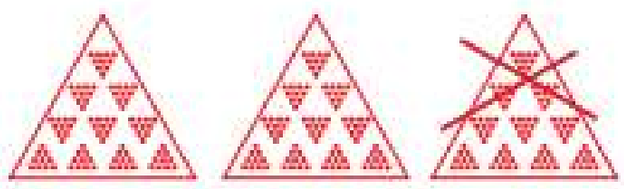

$300 - 30 = (200 + 100) - 30 = 200 + (100 - 30) = 200 + 70 = 270$

в) $180 + 20$ $490 + 10$ $400 - 50$ $600 - 70$

**517.** Прочитай нерівності зі змінною.

Перевір, чи будуть правильними нерівності:

а) якщо замість $a$ підставити число 5?

$a > 2$ $a + 2 < 10$ $a - 3 > 10$ $15 < a - 4$

б) якщо замість $b$ підставити число 380?

$b < 400$ $b + 20 < 400$ $380 - b > 1$



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

Значення змінної, яке робить нерівність правильною, є **розв'язком** нерівності.

Число 5 є розв'язком нерівностей $a > 2$, $a + 2 < 10$, бо $5 > 2$ *і* $5 + 2 < 10$.

**518.** Із чисел 1, 3, 5, 7, 9, 11 вибери розв'язки нерівностей.

$a > 4$ $b < 7$ $2 + a > 7$ $b - 4 < 6$

Скільки розв'язків може мати кожна нерівність?

**519.** На прогулянку до лісу учні взяли 3 пакети паперових склянок, по 10 штук у кожному. Чи вистачить склянок для 25 учнів класу?

Прочитай нерівність $10 \cdot 3 > 25$. Що вона пояснює?

Порада. Не залишайте сміття в лісі!

**520.**

У збірці казок про тварин 100 сторінок, а в збірці українських народних казок — на 80 сторінок більше. Скільки сторінок у збірці українських народних казок? Скільки сторінок в обох збірках разом?

*Які казки ти любиш? Які знаєш?*

Склади й розв'яжи задачу про прочитані тобою казки чи інші книги.

**521.**

Випиши нерівності зі змінною. До кожної з них вибери розв'язки з чисел 40, 50, 60, 70, 100.

$300 + a > 360$ $a + 300 = 360$ $a + 300 < 360$

**522.**

Обчисли.

$360 + 40$ $400 - 40$ $560 + 330$ $560 - 330$



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**523.** На виставку котів завітало 350 дітей, а дорослих на 120 менше. Скільки всього відвідувачів було на виставці?

Кожен дорослий був з 1 або з 2 дітьми. Скільки дорослих було з двома дітьми?

## ПЕРЕВІР СЕБЕ

**524.** Усно.

| | | | |
|---|---|---|---|
| $499 + 1$ | $500 - 1$ | $240 + 150$ | $470 - 30$ |
| $300 + 200$ | $700 - 300$ | $460 - 160$ | $470 - 200$ |
| $300 + 40$ | $758 - 50$ | $460 - 240$ | $470 + 120$ |
| $300 + 45$ | $758 - 700$ | $460 - 260$ | $470 - 470$ |

**525.** Запиши вирази й обчисли їх значення.

а) Суму чисел 440 і 260 зменш на 50.

б) Різницю чисел 760 і 140 збільш на 150.

в) Суму чисел 210 і 90 збільш у 2 рази.

г) Різницю чисел 720 і 120 зменш у 3 рази.

Перевір себе. Вибери до кожного завдання схему.

1) $(\square + \square) - \square$

2) $(\square + \square) \cdot \square$

3) $(\square - \square) + \square$

4) $(\square - \square) : \square$

**526.** Назви́ кілька значень змінної, щоб нерівність стала правильною.

$30 + a < 36$ $\quad 5 \cdot b > 6$ $\quad 40 - c < 20$

**527.** У 9 однакових рядах росте 90 сосон. Скільки сосон росте у 8 таких рядах? У скількох таких рядах росте 50 сосон?



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

*Повтори текст задачі за даними таблиці. Де в таблиці слід дописати знаки питання?*

| Кількість дерев в 1 ряду | Число рядів | Загальна кількість дерев |
|---|---|---|
| □ ОДНАКОВА | 9 | 90 |
| | 8 | |
| | | 50 |

**528.** Укажи порядок дій. Виконай обчислення по-різному.

$340 + (300 + 50)$ $\qquad$ $(400 + 60) + (100 + 30)$

$480 - (200 + 30)$ $\qquad$ $(400 + 60) - (100 + 30)$

**529.** Склади за таблицею задачі. Розв'яжи. Порівняй їх. Що в задачах спільного? Чим вони відрізняються?

| | Ціна | Кількість | Вартість |
|---|---|---|---|
| Ручка | 5 грн | 7 | ? |
| Зошит | 3 грн | ? | 18 грн |
| Олівець | ? | 9 | 18 грн |

**530.** Прочитай рівняння. Який компонент дії невідомий у кожному рівнянні? Розв'яжи рівняння.

Скористайся знаннями, як знайти невідоме ділене, невідомий множник, невідомий доданок.

Зроби перевірку.

$x : 4 = 7$ $\qquad$ $x \cdot 6 = 54$ $\qquad$ $x + 210 = 560$



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**531.**

| | | |
|---|---|---|
| $980 - 230$ | $500 - 300 + 50$ | $7 \cdot 5 + 8 \cdot 5$ |
| $230 + 150$ | $600 - 400 + 20$ | $9 \cdot 4 + 7 \cdot 4$ |
| $720 + 200$ | $720 + 100 - 20$ | $6 \cdot 8 - 5 \cdot 8$ |
| $720 - 300$ | $340 + 140$ | $42 : 6 - 32 : 8$ |

**532.** Порівняй вирази, якщо $a$, $b$, $c$, $d$ — натуральні числа.
Пригадай і поясни, які числа є натуральними.

| | |
|---|---|
| $1 \cdot a$ і $a \cdot 0$ | $c : 1$ і $0 : c$ |
| $b \cdot 1$ і $b - 0$ | $0 \cdot d$ і $d + 0$ |

**533.** Уважно прочитай у таблиці дані й запитання задачі. Здогадайся, як можна по-різному розв'язати задачу.

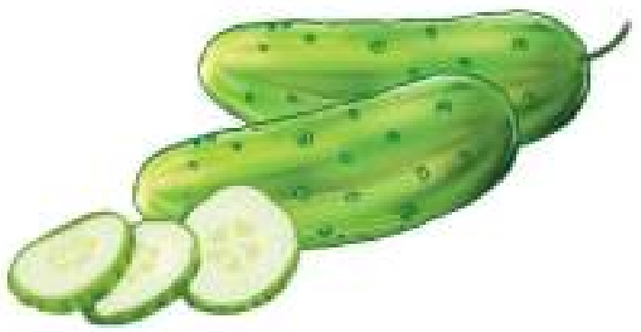

| З одного рядка | Число рядків | Усього зібрано |
|---|---|---|
| ? | 8 | 16 кг |
| ОДНАКОВО | ? | 8 кг |

## УСНЕ ДОДАВАННЯ І ВІДНІМАННЯ КРУГЛИХ ТРИЦИФРОВИХ ЧИСЕЛ З ПЕРЕХОДОМ ЧЕРЕЗ РОЗРЯДИ

## ДОДАВАННЯ І ВІДНІМАННЯ ЧИСЕЛ ВИДУ 90 + 30, 150 − 70. ОБЕРНЕНІ ЗАДАЧІ

**534.**

| | | | |
|---|---|---|---|
| $9 + 3$ | $13 - 5$ | $5$ л $+ 7$ л | $6$ дес. $+ 7$ дес. |
| $8 + 5$ | $16 - 9$ | $12$ дм $- 4$ дм | $15$ дес. $- 8$ дес. |

**535.** Скільки одиниць містять 4 дес.; 16 дес.; 6 сот.; 7 сот.?
Скільки всього десятків у числах 340; 170; 90; 400?



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**536.** Поясни обчислення.

а) $90 + 30 = \square$

**I спосіб.** 9 дес. + 3 дес. = $\square$ дес. = ...

**II спосіб.** $90 + 30 = 90 + (10 + 20) = \ldots$

**III спосіб.** $90 + 30 = 100 + 30 - 10 = \ldots$

б) $150 - 70 = \square$

**I спосіб.** 15 дес. − 7 дес. = $\square$ дес. = ...

**II спосіб.** $150 - 70 = 150 - 50 - 20 = \ldots$

**III спосіб.** $150 - 70 = 100 + 50 - 50 - 20 = \ldots$

100 50 50 20

**537.**

| | | | |
|---|---|---|---|
| $60 + 80$ | $70 + 90$ | $420 - 300$ | $380 - 150$ |
| $140 - 60$ | $160 - 70$ | $770 - 160$ | $350 - 100$ |
| $140 - 80$ | $160 - 90$ | $520 + 80$ | $380 + 10$ |

**538.** Склади задачі за таблицею. Порівняй їх зміст і розв'язання. Поясни. Зобрази на одній схемі з відрізками всі розв'язані задачі.

Чи будуть ці три задачі взаємооберненими?

| | Було | Продали | Залишилося |
|---|---|---|---|
| | 130 | 70 | ? |
| | 130 | ? | 60 |
| | ? | 70 | 60 |

**539.** У Стаса було 30 колекційних листівок. На день народження йому подарували ще 50. Скільки листівок стало в Стаса?

Склади дві обернені задачі. Чим буде відрізнятися одна обернена задача від іншої? Запиши їх розв'язання.



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**540.** Розглянь прямокутник $ABCD$. Назви́ й запиши пари протилежних, суміжних сторін. Виміряй їх довжину. Знайди суму довжин кожної пари цих сторін.

$AB$ і $AD$ — суміжні сторони.

**541.**

| | | |
|---|---|---|
| $90 + 80$ | $130 - 60$ | $180 - 90$ |
| $600 + 30 + 7$ | $520 + 100$ | $300 + 48$ |
| $400 + 2$ | $380 + 10$ | $279 - 79$ |
| $300 + 40$ | $240 + 400$ | $315 - 300$ |

**542.** а) Для приготування їжі сім'я за тиждень використала 21 яйце. Скільки яєць використовує сім'я щоденно, якщо кожен день споживає їх однакову кількість?

б) Сім'я для приготування їжі щоденно використовує 3 яйця. Скільки яєць використає сім'я за тиждень?

Чи буде задача б) оберненою до задачі а)? Чому?

**543.** Що ілюструє рисунок? Поясни.

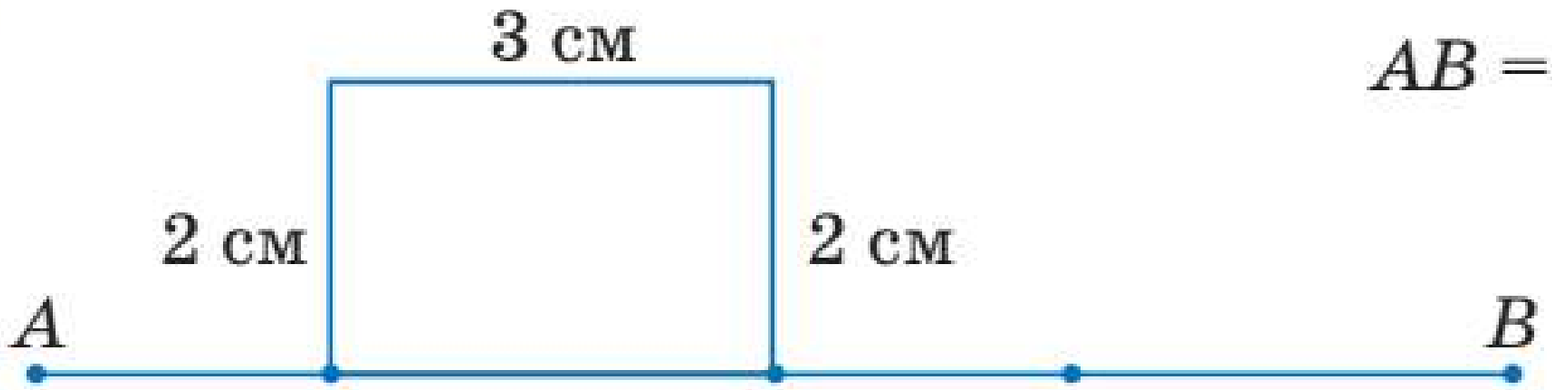


Обчислення. $2+3+2+3=(2+3)+(2+3)=(2+3)\cdot 2=10$ (см)

$2+3+2+3=2+2+3+3=2\cdot 2+3\cdot 2=4+6=10$ (см)



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

## ДОДАВАННЯ І ВІДНІМАННЯ КРУГЛИХ ТРИЦИФРОВИХ ЧИСЕЛ

**544.**

| | | | |
|---|---|---|---|
| $38 + 22$ | $70 - 28$ | $56$ см $+ 15$ см | $24$ дес. $+ 6$ дес. |
| $47 + 36$ | $74 - 28$ | $67$ кг $- 19$ кг | $24$ дес. $- 8$ дес. |

**545.** Прочитай числа 151, 270, 340, 510, 766, 809.
У якому порядку вони записані?
Підкресли в кожному числі загальну кількість десятків за зразком: 348.
Прочитай записи за зразком.
У числі 348 міститься 34 десятки. Або:
Число 348 складається з 34 десятків та 8 одиниць.

**546.** Продовж обчислення з коментуванням. Зроби висновок.

| | |
|---|---|
| $340 + 220 =$ ☐ | $340 - 220 =$ ☐ |
| $34$ дес. $+ 22$ дес. $=$ ☐ дес. | $34$ дес. $- 22$ дес. $=$ ☐ дес. |
| $340 + 270 =$ ☐ | $340 - 270 =$ ☐ |
| $34$ дес. $+ 27$ дес. $=$ ☐ дес. | $34$ дес. $- 27$ дес. $=$ ☐ дес. |

Перевір, чи правильний твій висновок.

Круглі трицифрові числа можна додавати і віднімати як двоцифрові, якщо виділити в них загальну кількість десятків.

**547.**

| | | |
|---|---|---|
| $560 + 330$ | $720 - 210$ | $360 - 280$ |
| $240 + 370$ | $720 - 350$ | $360 + 240$ |

**548.** У першому під'їзді будинку мешкає 180 осіб, а в другому — у 3 рази менше. Скільки осіб мешкає у двох під'їздах цього будинку?



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**549.** Які з рівнянь мають однакові розв'язки? Дізнайся.

$x + 140 = 370$ $x - 230 = 460$ $400 - x = 170$

**550.** Порівняй. Прочитай записи.

$80 - 4$ *і* $72$ $3$ м *і* $5$ дм

$45 + 47$ *і* $82$ $15$ см *і* $2$ дм

1 дм = 10 см
1 м = 10 дм
1 м = 100 см

**551.** Розв'яжи рівняння. Зроби перевірку.

$x \cdot 8 = 48$ $x \cdot 3 = 21$ $28 : x = 7$

**552.** Село розташоване на двох берегах річки. На одному березі — 470 будинків, на іншому — на 220 будинків менше.

Скільки всього будинків у селі?

**553.** На схематичному малюнку будинку покажи прямі й непрямі кути.

Скільки прямих кутів на рисунку?

Скільки непрямих кутів?

## ФОРМУЛА ПЕРИМЕТРА ПРЯМОКУТНИКА

**554.**

| | | |
|---|---|---|
| $570 + 40$ | $230 + 410 - 120$ | $100 + (138 - 38)$ |
| $570 - 40$ | $480 - 200 + 9$ | $(29 + 54) - 25$ |
| $380 + 70$ | $390 + 10 - 10$ | $100 - (120 - 20)$ |
| $380 - 70$ | $730 + 70 - 70$ | $100 + (120 - 20)$ |

**555.** Знайди значення виразів $a - 700$; $a + 210$, якщо $a = 730$.



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**556.** Що таке прямокутник? Які сторони в прямокутника? Поясни, як можна знайти периметр прямокутника.

$P_{пр.} = 5 + 5 + 3 + 3 = 5 \cdot 2 + 3 \cdot 2 = 16$ (см)

$P_{пр.} = a \cdot 2 + b \cdot 2$

$P_{пр.} = 5 + 3 + 5 + 3 = (5 + 3) + (5 + 3) = (5 + 3) \cdot 2 = 16$ (см)

$P_{пр.} = (a + b) \cdot 2$

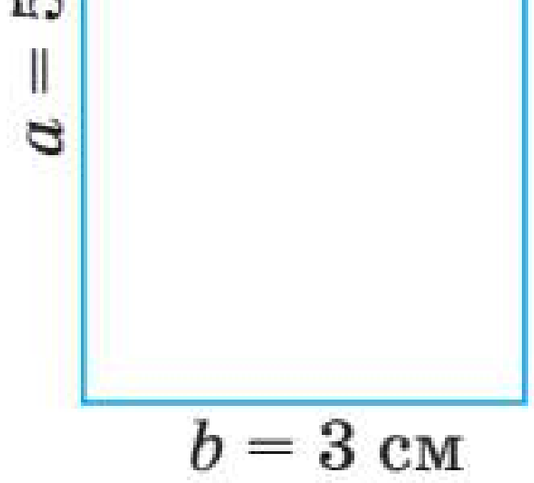


**557.** Довжина клумби прямокутної форми 9 м, ширина 4 м. Яка завдовжки огорожа цієї клумби? Сформулюй запитання по-іншому. Розв'яжи задачу двома способами.

**558.** За малюнком, числовими даними й запитаннями склади й розв'яжи задачі.

1) Скільки літрів води поміститься в одній банці та бутлі разом?

2) Яка місткість двох банок і двох бутлів разом?

**559.** Розв'яжи рівняння, попередньо обчисливши, де потрібно, його праву частину.

| | | |
|---|---|---|
| $x + 160 = 480$ | $x \cdot 8 = 64$ | $9 \cdot y = 54$ |
| $x + 160 = 400 + 80$ | $x \cdot 8 = 70 - 6$ | $9 \cdot y = 100 - 46$ |
| $x - 30 = 100$ | $7 \cdot x = 42$ | $5 \cdot y = 20$ |
| $x - 30 = 240 - 140$ | $7 \cdot x = 420 : 10$ | $5 \cdot y = 10 + 10$ |



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**560.** а) Сума двох чисел дорівнює 27, одне з них — 9. Який інший доданок?

б) Добуток двох чисел дорівнює 36, одне з них — 9. Який інший множник?

**561.** У першому фермерському господарстві 340 корів, що на 140 корів більше, ніж у другому. У третьому господарстві — у 2 рази більше корів, ніж у другому. Скільки всього корів у трьох господарствах?

**562.** Накресли на аркуші паперу в клітинку два кути: один кут більший за прямий, інший — менший.

## ОБЧИСЛЕННЯ ВИРАЗІВ ВИДУ 230 + 70, 230 + 170; 300 − 70, 300 − 170

**563.**

| | | | |
|---|---|---|---|
| 60 + 40 | 54 + 46 | 100 − 20 | 24 + 24 : 4 |
| 70 + 30 | 27 + 73 | 100 − 25 | 42 − 42 : 7 |

**564.** Чи утворюють чи́сла 84, 26 *і* 52 «родину» під час додавання? Чому? Добери трійку чисел, які утворюють «родину». Утвори й запиши рівності.

**565.** Поясни обчислення.

$230 + 70 = (200 + 30) + 70 = 200 + (30 + 70) = \ldots$

200 30 (додавання числа до суми)

$230 + 170 = 230 + (100 + 70) = \ldots$

100 70 (додавання суми до числа)

$300 - 70 = (200 + 100) - 70 = 200 + (100 - 70) = \ldots$

200 100 (віднімання числа від суми)

$300 - 170 = 300 - (100 + 70) = (300 - 100) - 70 = \ldots$

100 70 (віднімання суми від числа)



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**566.** Виконай дії. Результати дій запиши в порядку спадання.

| | | | |
|---|---|---|---|
| $340 + 60$ | $100 - 30$ | $400 - 130$ | $39 + 56 : 8$ |
| $340 + 260$ | $200 - 30$ | $700 + 130$ | $39 - 56 : 7$ |

**567.** Із виразів $350 + 40$, $320 + 80$, $400 - 130$ *і* $300 + 220$ склади й запиши числові нерівності.

**568.** Із трьох яблунь восени зібрали урожай. Із першої яблуні зібрали 120 кг яблук, з другої — на 80 кг більше, ніж з першої, а з третьої на 30 кг менше яблук, ніж з другої. Чому дорівнює загальна маса зібраних яблук із трьох яблунь у центнерах і кілограмах?

Підказка. *Добір дій і їх порядок визнач за послідовністю інформації, що є в задачі.*

**569.** Побудуй прямокутник, довжина якого 10 см, а сума двох менших сторін дорівнює 6 см. На скільки сантиметрів довжина більша за ширину? Який периметр прямокутника? Використай властивості сторін прямокутника.

**570.** Із першої ділянки зібрали 400 кг картоплі, а з другої — 380 кг. На скільки кілограмів більше зібрано картоплі з першої ділянки, ніж з другої? Склади й розв'яжи обернені задачі.

Чому дорівнює маса зібраної картоплі з обох ділянок?

**571.**

| | | | |
|---|---|---|---|
| $350 + 50$ | $760 + 140$ | $240 + 260$ | $470 + 130$ |
| $520 + 80$ | $200 - 30$ | $400 - 150$ | $600 - 130$ |
| $300 - 40$ | $200 - 70$ | $400 - 240$ | $600 - 470$ |
| $800 - 60$ | $340 + 160$ | $750 + 150$ | $500 + 150$ |



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**572.** Спортивний майданчик має форму прямокутника, довжина якого 30 м. Яка ширина цього майданчика, якщо його периметр дорівнює 100 м?

*Який периметр вашого шкільного спортивного майданчика?*

## ЗМІНА СУМИ ВІД ЗМІНИ ДОДАНКА

**573.** Усно.

| | | |
|---|---|---|
| $9 + 1$ | $19 + 1$ | $99 + 1$ |
| $9 + 2$ | $19 + 2$ | $99 + 2$ |
| $9 + 3$ | $19 + 3$ | $99 + 3$ |

**574.** За зразком поясни й обчисли решту виразів.

| | | |
|---|---|---|
| $189 + 1 = 190$ | $453 + 7 = 460$ | $430 + 70 = 500$ |
| $189 + 2 = 190 + 1$ | $453 + 9 = \square$ | $430 + 80 = \square$ |

**575.** Обчисли. Порівняй доданки та їх суми. Зроби висновок.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Доданок | 340 | 340 | 340 | 300 |
| Доданок | 60 | 90 | 60 | 60 |
| Сума | 400 | $\square$ | 400 | $\square$ |

Перевір, чи правильний твій висновок.

На скільки одиниць **збільшується** (**зменшується**) один із доданків, на стільки само одиниць **збільшується** (**зменшується**) їх сума.

**576.** Обчисли значення інших виразів у стовпчику за допомогою попередніх. Використай наведене вище правило.



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

| | | |
|---|---|---|
| $350 + 50 = 400$ | $150 + 150 = 300$ | $180 + 200 = 380$ |
| $350 + 70 = \square$ | $150 + 155 = \square$ | $179 + 200 = \square$ |
| $349 + 70 = \square$ | $154 + 155 = \square$ | $179 + 198 = \square$ |

**577.** У монтажному цеху заводу працює 60 осіб, а в штампувальному — на 20 осіб менше. Скільки осіб працює у двох цехах?
Склади вираз для розв'язання задачі.
Скільки дій буде в ньому?

**578.** У кузні працює $a$ ковалів,
а помічників-молотобійців —
на 2 більше. Скільки молотобійців
працює в кузні?
Запиши відповідь у вигляді виразу зі змінною.

**579.**

| | | |
|---|---|---|
| $36 - 6 \cdot 6$ | $28 : 4 - 7$ | $130 - 5 \cdot 6 - 50$ |
| $64 - 8 \cdot 8$ | $32 : 8 - 4$ | $140 - 5 \cdot 8 - 60$ |
| $81 - 9 \cdot 9$ | $72 : 9 - 8$ | $154 - 9 \cdot 6 - 70$ |

**580.** Не виконуючи дій, визнач, на скільки одиниць відрізняються значення виразів.

| | |
|---|---|
| $380 + 400$ і $390 + 400$ | $270 + 270$ і $250 + 250$ |
| $190 + 300$ і $190 + 295$ | $38 + 70$ і $40 + 70$ |
| $700 - 100$ і $700 - 200$ | $320 - 150$ і $320 - 120$ |
| $700 + 100$ і $700 - 100$ | $320 - 150$ і $320 + 150$ |

**581.** Офіціант розклав 34 яблука
у вази. У велику вазу поклав
10 яблук, а в менші вази —
по 6 у кожну. Скільки менших
ваз використав офіціант?

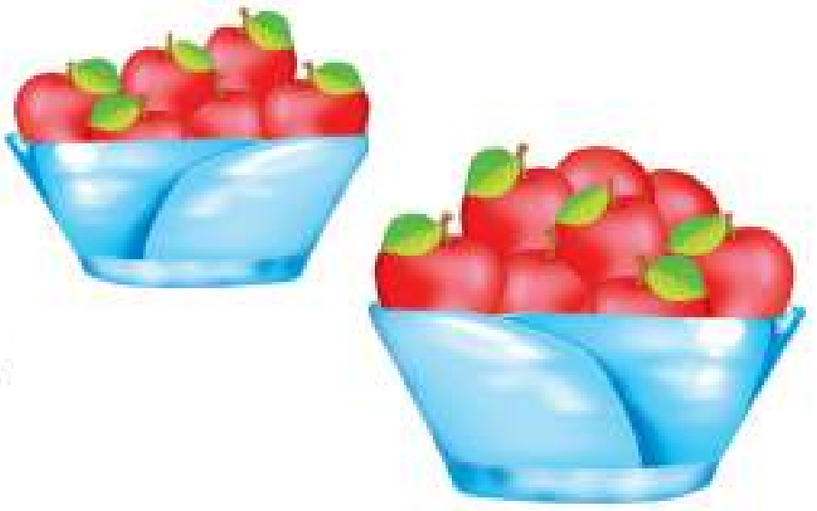



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**582.** Прочитай рівності. Чи змінювався результат дії додавання? Наведи свої приклади (зразки).

$20 + 50 = 70$

$28 + 50 = 78$

$20 + 8$ $\quad$ $70 + 8$

$12 + 48 = 60$

$12 + 40 = 52$

$48 - 8$ $\quad$ $60 - 8$

## ДОДАВАННЯ ЧИСЕЛ ВИДУ 360 + 70, 40 + 270

**583.** Випиши розрядні числа.

35, 70, 80, 125, 140, 500, 740, 900.

Скільки одиниць кожного розряду в цих числах?

**584.** Запиши числа у вигляді суми розрядних доданків.

270, 207, 850, 580, 581, 999, 360.

Скільки сотень, десятків, одиниць у кожному доданку?

**585.** Збери зі 100 і 10-гривневих купюр 360 грн так, щоб купюр було найменше.

Скільки найбільше стогривневих купюр міститься в 581 грн?

А десятигривневих?

*Чи правильно, що* $571 = 100 \cdot 5 + 10 \cdot 7 + 1$*?*

**586.** Продовж обчислення двома способами.

**360 + 70**

**І спосіб — додавання суми до числа**

$360 + 70 = (360 + 40) + 30 = \ldots$

40 $\quad$ 30 (зручні доданки)



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**II спосіб — укрупнення розрядних одиниць**

$360 + 70 = 36$ дес. $+ 7$ дес. $=$ ☐ дес. $=$ ☐

**40 + 270**

**I спосіб — додавання суми до числа**

$40 + 270 = 40 + (200 + 70) = (40 + 70) + 200 = \ldots$

200 70 (розрядні доданки)

**II спосіб — використання переставного закону додавання**

$40 + 270 = 270 +$ ☐ $=$ ☐

**587.** Обчисли суму найменшого і найбільшого результатів.

| | | | |
|---|---|---|---|
| $270 + 80$ | $120 - 50$ | $190 - 110$ | $360 + 70$ |
| $400 - 80$ | $480 + 50$ | $60 + 350$ | $360 + 100 - 30$ |

**588.** Склади задачі зі взаємопов'язаними величинами. Порівняй і розв'яжи їх. Чи будуть вони оберненими? Чому?

| Волосінь | Довжина волосіні 1 вудки | Кількість вудок | Загальна довжина волосіні |
|---|---|---|---|
| | 3 м | 20 | ? |
| | ? | 20 | 60 м |
| | 3 м | ? | 60 м |

**589.** Обчисли значення виразів, у яких зменшуване більше від 480.

| | | |
|---|---|---|
| $480 + 180$ | $480 - 200$ | $500 - 360$ |
| $480 - 180$ | $520 - 120$ | $600 - 480$ |



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**590.** Довжина прямокутника $ABCD$ 8 дм, ширина — 4 дм.
Які величини інших сторін?
Обчисли периметр прямокутника різними способами.

$$P_{\text{пр.}} = a \cdot 2 + b \cdot 2$$
$$P_{\text{пр.}} = (a + b) \cdot 2$$

**591.** Катруся витратила 34 см тасьми на окантування серветки прямокутної форми завдовжки 10 см. Намалюй цю серветку. Працюй за планом.
1) Знайди суму найдовших сторін прямокутника.
2) Обчисли суму двох інших сторін прямокутника.
3) Дізнайся, яка ширина прямокутника.
4) За знайденими розмірами намалюй серветку.

**592.**

| | | |
|---|---|---|
| $290 + 5 \cdot 8$ | $250 + 60 - 10$ | $74 + 13 - 18$ |
| $430 + 7 \cdot 10$ | $420 + 80 - 20$ | $99 - 38 + 17$ |

**593.** Щоденно Матвійко читав 8 сторінок книжки. Скільки сторінок він прочитав за тиждень?

Склади обернені задачі. Розв'яжи їх.
Склади й розв'яжи задачу про своє читання.

**594.** Розстав дужки так, щоб рівність була правильною (істинною).

| | |
|---|---|
| $470 - 170 + 200 = 500$ | $550 - 350 + 200 = 0$ |
| $470 - 170 + 200 = 100$ | $550 - 350 + 200 = 400$ |



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

## МАТЕРІАЛ ДЛЯ ДОДАТКОВИХ ТЕМ

**1. Множення на 5**

Оскільки $5 = 10 : 2$, то $a \cdot 5 = a \cdot (10 : 2) = a \cdot 10 : 2$ або $a : 2 \cdot 10$.

**Зразок.** $8 \cdot 5 = 8 \cdot 10 : 2 = 80 : 2 = 40$. $14 \cdot 5 = 14 : 2 \cdot 10 = 7 \cdot 10 = 70$

**2. Ділення на 5**

Оскільки $5 = 10 : 2$, то $a : 5 = a : (10 : 2) = a : 10 \cdot 2$ або $a \cdot 2 : 10$

**Зразок.** $20 : 5 = 20 : 10 \cdot 2 = 2 \cdot 2 = 4$. Або $140 : 5 = 140 \cdot 2 : 10 = 280 : 10 = 28$.

**3. Множення на 9**

Оскільки $9 = 10 - 1$, то $a \cdot 9 = a \cdot (10 - 1) = a \cdot 10 - a \cdot 1 = a \cdot 10 - a$.

**Зразок.** $9 \cdot 9 = 9 \cdot 10 - 9 = 90 - 9 = 81$, $23 \cdot 9 = 23 \cdot 10 - 23 = 230 - 23 = 207$.

**4. Ознаки подільності на 2**

На 2 діляться без остачі числа, запис яких закінчується цифрами 0, 2, 4, 6, 8.

**Зразок.** 22, 64, 56, 128, 530.

**5. Ознаки подільності на 5**

На 5 діляться без остачі числа, запис яких закінчується цифрами 0 або 5.

**Зразок.** 15, 30, 75, 280, 540, 555.

**6. Ознаки подільності на 10**

На 10 діляться без остачі числа, запис яких закінчується цифрою 0.

**Зразок.** 40, 70, 520, 750, 800, 980.

**7. Рівняння, права частина яких подана числовим виразом**

**Зразок.** $64 + x = 100 - 30$, $64 + x = 70$, $x = 70 - 64$, $x = 6$

**8. Нерівності зі змінною**

**Зразок.** $x + 45 > 100$, замінюю нерівність рівнянням $x + 45 = 100$, $x = 100 - 45$, $x = 55$. На основі зміни суми від



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

зміни одного з доданків випливає: $x > 55$, $x = 56, 57...$

**9. Складені задачі, які містять зменшення числа в кілька разів, сформульовані в непрямій формі**

**Зразок.** Бабуся спекла 36 пиріжків з сиром, їх було в 3 рази більше, ніж пиріжків з м'ясом. Яких пиріжків було більше й на скільки?

*Розв'язання.* Оскільки пиріжків із сиром у 3 рази більше, ніж з м'ясом, то з м'ясом у 3 рази менше.

1) $36 : 3 = 12$ (п. з м'ясом)

2) $36 - 12 = 24$ (п.)

*Відповідь. На 24 пиріжків більше з сиром, ніж з м'ясом.*

**10. Складені задачі, які містять зменшення числа на кілька одиниць, сформульовані в непрямій формі**

**Зразок.** На вчительському столі лежить 15 зошитів у клітинку, це на 5 зошитів більше, ніж у лінійку. Скільки зошитів на столі в учителя?

*Розв'язання.* Оскільки зошитів у клітинку на 5 більше, то у лінійку — на 5 менше.

1) $15 - 5 = 10$ (зош.) — у лінійку

2) $15 + 10 = 25$ (зош.)

*Відповідь. На столі в учителя 25 зошитів.*

**11. Складені задачі, які містять збільшення числа в кілька разів, сформульовані в непрямій формі**

**Зразок.** Мама купила огірки та помідори. За огірки вона заплатила 25 грн, їх вартість у 2 рази менша, ніж вартість помідорів. Яка вартість усієї покупки?

*Розв'язання.* Оскільки огірки коштують у 2 рази дешевше, ніж помідори, то вартість помідорів у 2 рази більша.

1) $25 \cdot 2 = 50$ (грн) — вартість помідорів

2) $25 + 50 = 75$ (грн)

*Відповідь. Вартість усієї покупки становить 75 гривень.*



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

# МАТЕМАТИЧНИЙ ДОВІДНИЧОК

**Блок-схема** — це графічна модель, у якій зазначено етапи роботи для розв'язання математичного завдання.

**Доба** — одиниця часу. Проміжок (відтинок) часу, що приблизно дорівнює періоду обертання Землі навколо своєї осі. Він триває 24 години.

**Зручні доданки** — складові числа, над якими зручно виконувати арифметичні дії.

**Іменоване число** — число, яке є результатом вимірювання величини за допомогою певної міри.

**Компоненти дії** — пара чисел, над якими виконується математична (арифметична) дія.

**Кругле число** — натуральне число, запис якого закінчується одним або кількома нулями.

**Лічильні одиниці** — у десятковій системі числення (нумерації) — це одиниця, десяток, сотня, тисяча і далі, які складають основу лічби. Кожна наступна лічильна (розрядна) одиниця більша за попередню в 10 разів.

**Непарне число** — це число, яке не ділиться націло на 2. Запис непарного числа закінчується цифрою 1, 3, 5, 7 або 9.

**Нумераційна таблиця** — таблиця розрядів.

**Нумерація** — спосіб утворення, запису, читання та порівняння чисел.

**Обернена задача** — це задача про ті самі об'єкти й відношення між ними, у якій шукане число стає відомим, а одне з відомих стає шуканим.

**Одиниця величини** — іменоване число, яке є загальноприйнятою мірою цієї величини.

**Особливі випадки арифметичних дій** — це випадки додавання і віднімання з числами 0 та 1, множення і ділення з числами 0, 1, 10, 100, ... (розрядними одиницями), які виконують за окремими правилами.



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

**Парне число** — число, яке ділиться на 2 без остачі. Запис парного числа закінчується цифрою 0, 2, 4, 6 або 8.

**Периметр многокутника** — сума довжин усіх його сторін.

**Просте іменоване число** — іменоване число з одним найменуванням одиниці величини.

**Римська нумерація** базується на використанні знаків (I = 1, V = 5, X = 10, L = 50, C = 100, D = 500, M = 1000), що повторюються в різних комбінаціях у записі числа. Римські числа здебільшого застосовують для позначення порядкової лічби: перша частина — I частина, другого дня — II дня тощо.

**Розв'язок нерівності** — число або числа, котрі перетворюють нерівність зі змінною в правильну числову нерівність.

**Розв'язок (корінь) рівняння** — число, яке перетворює рівняння в правильну числову рівність.

**Розряд** — місце запису цифри в числі, від якого залежить її значення (позиційне значення). Розрізняють перший розряд — розряд одиниць, другий розряд — розряд десятків і так далі.

**Розрядні доданки** — складові числа, що є розрядними числами.

**Рік** — одиниця часу. Проміжок часу, за який Земля робить повний оберт навколо Сонця. Рік має 365 (у високосний рік 366) діб (днів).

**Складене іменоване число** — іменоване число з двома або більше найменуваннями одиниць величини.

**Тиждень** — проміжок часу, що триває 7 діб.



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

# ЗМІСТ


**Повторення вивченого матеріалу за 2 клас ..... 4**
Нумерація чисел у межах 100 ..... 4
Порівняння чисел. На́зви чисел під час додавання і віднімання ..... 6
Додавання чисел ..... 8
Віднімання чисел ..... 11
Взаємозв'язок додавання і віднімання ..... 14
Переставний закон додавання ..... 16
Перевірка результатів додавання і віднімання ..... 19
Порозрядне додавання і віднімання ..... 21
**Множення і ділення. Табличні випадки множення і ділення ..... 24**
Множення і ділення чисел ..... 24
Одиниці маси, місткості (об'єму) ..... 27
Переставний закон множення ..... 29
Особливі випадки множення і ділення ..... 32
Перевірка результатів множення і ділення. Одиниці часу ..... 35
Перевір себе ..... 38
**Таблиці множення і ділення ..... 40**
Таблиці множення і ділення з числом 6 ..... 40
Кути многокутника ..... 42
Арифметичні дії з іменованими числами ..... 46
Множення і ділення з числом 7 ..... 50
Визначення температури. Тренувальні вправи ..... 54
Множення і ділення з числом 8 ..... 57
Множення і ділення з числом 9. Вирази зі змінною. Одиниці маси ..... 59
Перевір себе ..... 63
Квест-урок ..... 66
**Нумерація чисел у межах 1000 ..... 68**
Сотня. Лічба сотнями. Прямокутник ..... 68
Додавання і віднімання розрядних чисел. Побудова прямокутника (квадрата) .. 71
Розряд сотень. Утворення трицифрових чисел ..... 75
Нумерація чисел ..... 78
Читання і запис трицифрових чисел ..... 82
Розрядний склад числа ..... 83
Нумерація чисел. Одиниці вартості ..... 86
Загальна кількість одиниць, десятків і сотень у трицифровому числі ..... 88
Порівняння чисел у межах 1000 ..... 90
Порівняння трицифрових чисел ..... 93
Перевір себе ..... 95
**Арифметичні дії з числами в межах 1000 на основі нумерації ..... 98**
Додавання і віднімання числа 1 ..... 98
Додавання і віднімання на основі складу чисел ..... 100
Рівняння. Розв'язок рівняння ..... 103
Розв'язування рівнянь ..... 105
**Додавання і віднімання чисел у межах 1000 без переходу через розряди .... 107**
Сполучний закон додавання ..... 107
Додавання чисел виду 540 + 200, 540 + 20, 360 + 40 ..... 109




© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

Додавання чисел виду 400 + 320, 40 + 320, 40 + 360 ..... 112
Віднімання чисел виду 830 – 200, 830 – 20 ..... 114
Додавання чисел виду 520 + 340 ..... 116
Нерівності зі змінною. Коло ..... 117
Віднімання чисел виду 470 – 320. Круг ..... 119
Розв'язування нерівностей ..... 122
Перевір себе ..... 124
**Усне додавання і віднімання круглих трицифрових чисел з переходом через розряди ..... 126**
Додавання і віднімання чисел виду 90 + 30, 150 – 70. Обернені задачі .... 126
Додавання і віднімання круглих трицифрових чисел ..... 129
Формула периметра прямокутника ..... 130
Обчислення виразів виду 230 + 70, 230 + 170; 300 – 70, 300 – 170 ..... 132
Зміна суми від зміни доданка ..... 134
Додавання чисел виду 360 + 70, 40 + 270 ..... 136
Матеріал для додаткових тем ..... 139
Математичний довідничок ..... 141

Навчальне видання

**Заїка** Антоніна Михайлівна, **Тарнавська** Світлана Степанівна

# МАТЕМАТИКА

Підручник для 3 класу закладів загальної середньої освіти

У двох частинах

**Частина 1**

**Рекомендовано Міністерством освіти і науки України**

Редагування і верстання: *Галина Панчук, Людмила Грибчук*
Літературне редагування: *Любов Левчук*
Художнє оформлення: *Юлія Деркач, Олена Сажко*
Дизайн обкладинки: *Юлія Деркач*

Формат 70x100/16. 11,66 ум. др. арк., 10,4 обл.-вид. арк. Тираж _____. Замовлення №____

Видавець, виготовлювач і розповсюджувач видавничої продукції
Редакція газети «Підручники і посібники»
46000, м. Тернопіль, вул. Поліська, 6а. Тел.: (0352) 43-15-15; 43-10-31
Збут: pip.ternopil@ukr.net Редакція: editoria@i.ua
Інтернет-магазин: www.pp-books.com.ua. Тел. 096-94-80-927; 097-50-35-376

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ДК № 5143 від 05.07.2016 р.



© Заїка А.М, Тарнавська С. С.
© Видавництво «Підручники і посібники»

## Вирази зі змінною

$2 \cdot a + 5$;  $a \cdot 3 - 6$

$b : 4 + 6$;  $27 : b - 5$

Якщо $a = 4$, то
$2 \cdot a + 5 = 2 \cdot 4 + 5 = 13$

Якщо $a = 6$, то
$a \cdot 3 - 6 = 6 \cdot 3 - 6 = 12$

Якщо $b = 36$, то
$b : 4 + 6 = 36 : 4 + 6 = 15$

Якщо $b = 3$, то
$27 : b - 5 = 27 : 3 - 5 = 4$

## Рівняння. Розв'язування рівнянь

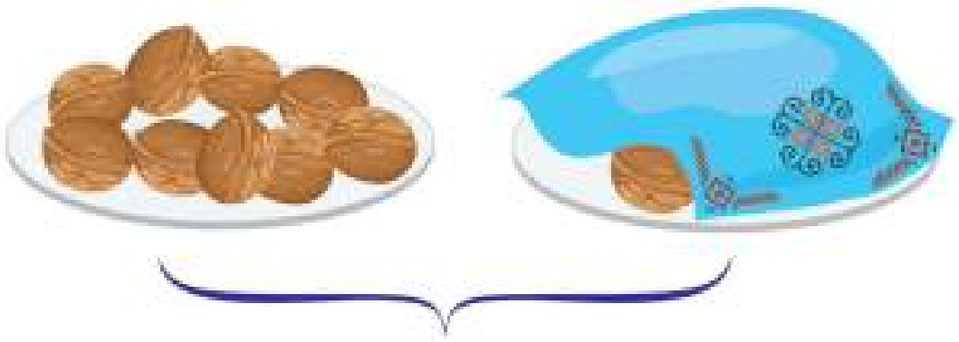


$9 + \square = 17$
$9 + x = 17$
$x = 17 - 9$
$x = 8$

*Перевірка.* $9 + 8 = 17$, $17 = 17$.

Отже, 8 — розв'язок, або корінь рівняння.

## Нерівність зі змінною. Розв'язування нерівностей

**Зразки:** $a < 2$, $b < 25 + 75$, $6 \cdot a < 20$, $15 > 10 + b$.

Якщо $a < 2$, то $a = 0$, $a = 1$, бо $0 < 2$ і $1 < 2$.

Якщо $b < 25 + 75$, то $b < 100$; $b = 0, 1, 2, ..., 99$.

Якщо $6 \cdot a < 20$, то $a = 0$, бо $6 \cdot 0 = 0$, а $0 < 20$. І якщо $a = 1, 2, 3$, то $6 \cdot a < 20$. Отже, $a = 0, 1, 2, 3$.

Якщо $15 > 10 + b$, то $b = 0, 1, 2, 3, 4$ ($b < 5$), бо число 15 завжди більше за суму числа 10 і числа, яке менше за 5.

© Заїка А.М. Тарнавська С. С.

## Прямокутник. Його складові та властивості

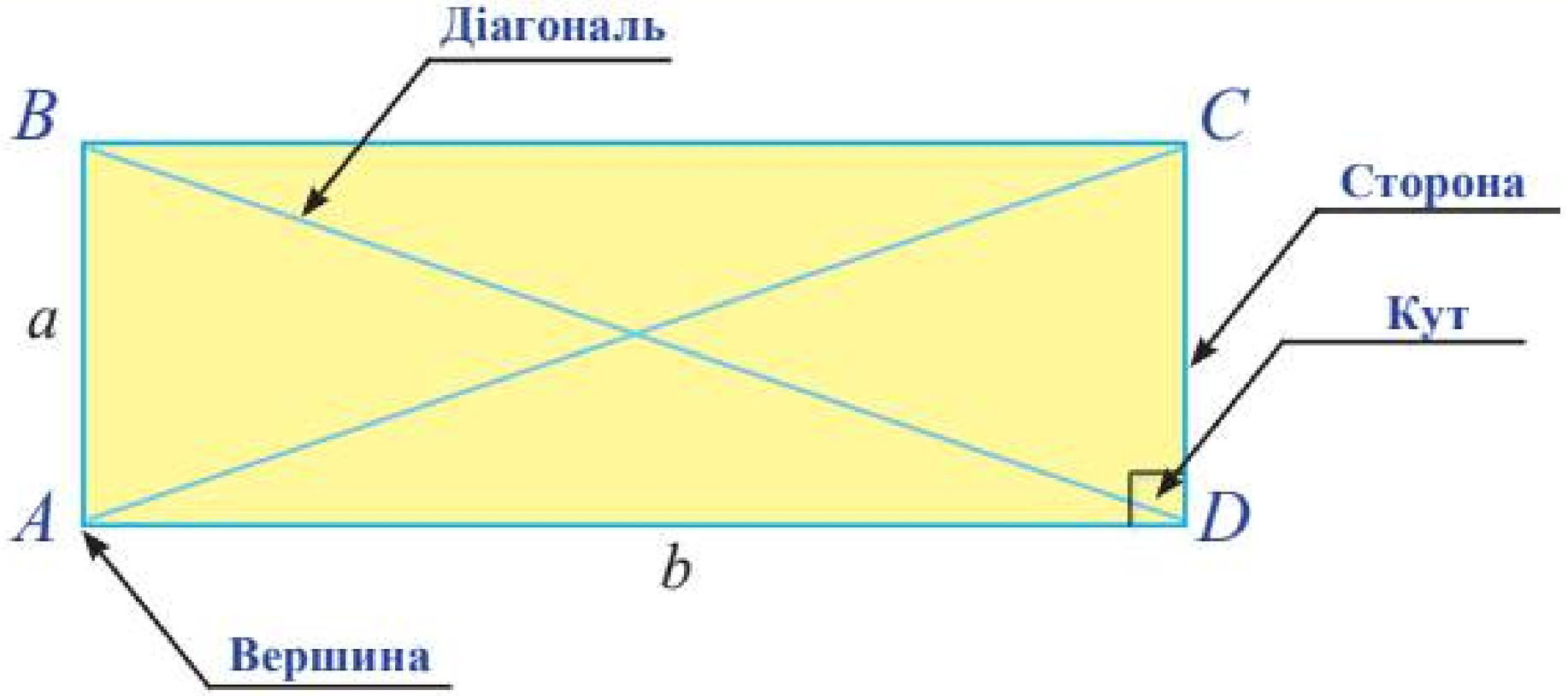


$P = (a + b) \cdot 2$ *або* $P = a \cdot 2 + b \cdot 2$ — периметр,
де $a$ і $b$ — сторони прямокутника.

## Блок-схеми

5 грядок по 8 кущ.
3 грядки по 10 кущ.
} на ?

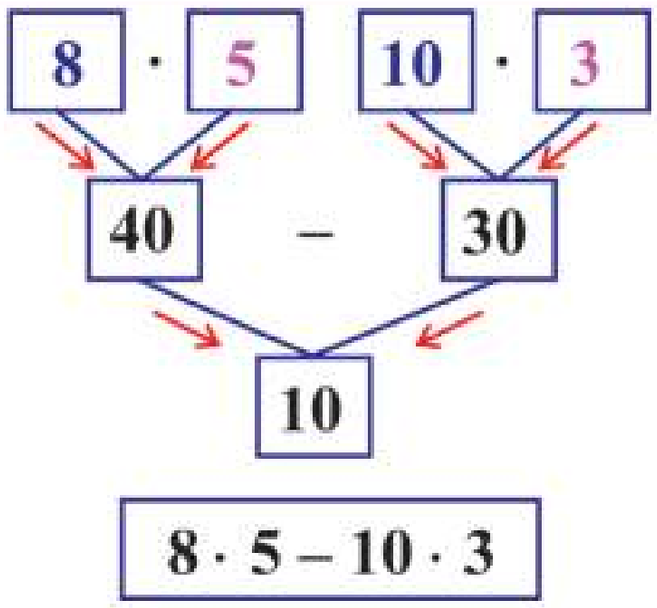

I – 32 учні
II – ?, у 4 рази менше
} ?

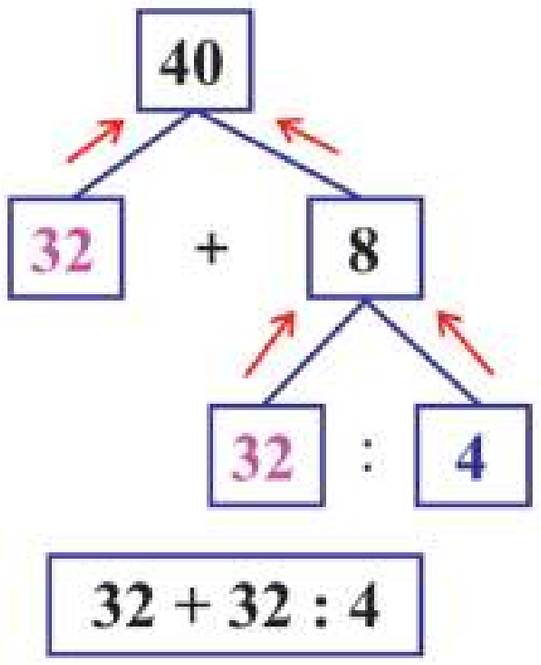


© Заїка А.М, Тарнавська С. С.